

Regional analyse Telemark

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 87/2012

Tittel: Regional analyse Telemark
Undertittel:
TF-notat nr: 87/2012
Forfatter(e): Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato: 04.12.2012
ISBN: 978-82-7401-593-7
ISSN: 1891-053X
Pris: 120,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Framsidedfoto: Illustrasjonsfoto
Prosjekt: VRI Benchmark
Prosjektnr.: 20120330
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): VRI/Telemark fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
Epost: post@tmforsk.no
www.telemarksforsking.no

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Hanna Storm er utdannet master i Økonomi og ressursforvaltning fra Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås. I Telemarksforsking er Storm tilknyttet faggruppa for regional utvikling, der hun har jobbet siden 2008.

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler næringsmessig sårbarhet, det andre scenarier for befolkningsvekst fram til 2040. Arbeidet med analysene for Telemark og de enkelte regionene i Telemark er en del av VRI-programmet. I forbindelse med arbeidet har det vært tre arbeidsmøter hvor deltakere fra fylkeskommunen, Innovasjon Norge og ledere av regionale og kommunale næringsseksjoner har møttes for å diskutere temaer, metoder og hvordan analysene skal omsettes til vekststrategier for fylket, regionene og de enkelte kommunene.

Vi har hatt det privilegium å lage slike regionale analyser over en periode på over ti år, hvorav enkelte oppdragsgivere har vært med i alle årene. Dette har gjort at vi har gradvis kunnet foredle og forbedre analysene år for år. Innspillene fra oppdragsgiverne, som arbeider med regional utvikling i praksis, har vært uvurderlige i denne utviklingen.

Bø, 4.12.2012

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
Innledning	7
1. Befolkning	8
2. Arbeidsplasser	22
3. Næringsmessig sårbarhet.....	30
4. NæringsNM.....	44
5. Attraktivitetspyramiden.....	52
6. Regional vekstkraft	67

Sammendrag

Telemark har nå tredje lavest befolkningsvekst og aller dårligst arbeidsplassutvikling av samtlige fylker. Både basisnæringene og besøksnæringene har hatt en dårlig utvikling de siste tre årene, med fall i antall arbeidsplasser i tre år på rad. Heldigvis er Telemark et attraktivt fylke å bo i. Dermed vil nedgangen kunne snus til vekst, dersom en får en næringsutvikling på linje med resten av landet.

Telemark har hatt befolkningsvekst de siste seks årene, etter at det var nedgang i folketallet i 2005. Det sier imidlertid ikke så mye, ettersom alle fylkene har hatt vekst i folketallet de siste fire årene. Veksten i befolkningen i Telemark er lav, og det er nå bare to fylker med lavere befolkningsvekst enn Telemark. Telemark har lavest netto innvandring som andel av folketallet av alle fylkene i 2011, og Telemark har den tredje laveste fødselsbalansen. Den minste negative faktoren er flyttebalansen mellom Telemark og de andre norske fylkene. Det er en forholdsvis liten utflytting fra Telemark, her er det seks fylker med høyere utflytting.

Arbeidsplassveksten i Telemark har vært svært dårlig de siste årene, og Telemark har den dårligste utviklingen i antall arbeidsplasser av samtlige fylker. Det er først og fremst utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet som svikter. Næringslivet i fylket har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i tre år på rad. Det er nedgang i de fleste bransjer, ikke bare industrien.

I dette notatet har vi introdusert en ny type analyse, der vi måler regioners næringsmessige sårbarhet. Sårbarheten er målt gjennom å se på regionenes fordeling av arbeidsplassene på vekst- og nedgangsbransjer, hvor spesialisert næringslivet er på bestemte bransjer og arbeidsmarkedsintegrasjonen.

Grenland er en av de mest robuste regionene i landet, mens de andre regionene i Telemark er middels sårbare. Tidligere var kommuner som Porsgrunn og Bamble sårbare kommuner med høy hjørnesteinsfaktor og bransjespesialisering, men disse kommunene har etter hvert blitt mer robuste. Høy sårbarhet gir en høy risiko for fall i sysselsettingen. Det er dermed en fordel at regionene og kommunene i Telemark har blitt mer robuste enn tidligere, sammenliknet med andre deler av landet. Det gjør at det er mindre risiko for at fylket skal få et sterkt fall i sysselsettingen de neste årene. I sårbarhetsanalysene har vi også beregnet hvor mye av arbeidsplassutviklingen som skyldes næringsstrukturen. Noe av den svake utviklingen i antall arbeidsplasser i fylket skyldes bransjestrukturen, men det er også en svak utvikling når vi sammenlikner utviklingen i Telemark bransje mot bransje mot resten av landet. En uheldig bransjestruktur er dermed ikke forklaringen på den svake utviklingen i næringslivet i fylket.

NæringsNM er et mål for hvordan næringslivet gjør det, på næringslivets premisser. I NæringsNM måles næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst i omsetning og verdiskaping, etableringsvirksomhet og næringslivets relative størrelse. Telemark gjør det dårlig i NæringsNM, og er tredje svakeste fylke, for andre år på rad. Telemark gjør det svakt både når det gjelder nyetableringer, lønnsomhet og vekst.

Utviklingen i Telemark er analysert gjennom Attraktivitetspyramiden, som definerer tre typer attraktivitet som avgjørende for vekst: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted.

Telemark har hatt en sterk nedgang i basisnæringene, og da spesielt industri og landbruk. Nesten hver fjerde arbeidsplass i basisnæringene i Telemark har forsvunnet fra 2000 til 2011. Nedgangen i basisnæringene i Telemark har skjedd ganske jevnt siden 2000, og viser ingen tegn til å avta.

Besøksnæringene i Telemark utviklet seg ganske positivt fra 2000 til 2008. De siste tre årene har også besøksnæringene i Telemark hatt nedgang. Besøksnæringene på landsbasis har vokst de siste to årene, mens det har vært nedgang i Telemark. Besøksnæringer knyttet til turisme og reiseliv synes å ha sterkest nedgang. Handelsnæringen i Telemark, som også regnes som besøksnæring, har utviklet seg positivt, og be-

grenset fallet i antall arbeidsplasser i besøksnæringene. Det er spesielt Midt-Telemark som har hatt en svak utvikling i besøksnæringene. I Vest-Telemark har det vært vekst i besøksnæringene.

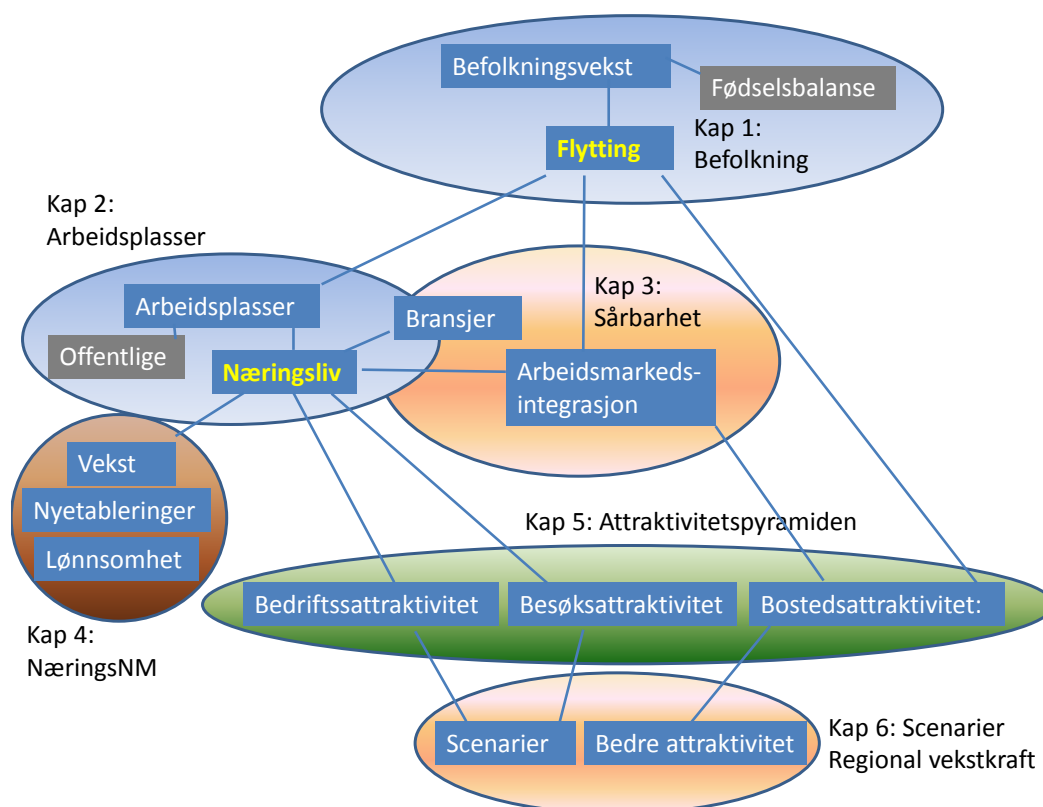
Attraktivitetsbarometeret måler nettoflyttingen i forhold til arbeidsplassveksten, og viser at Telemark er over middels attraktivt som bosted. Nettoflyttingen til Telemark er noe bedre enn arbeidsplassveksten skulle tilsa i den siste treårsperioden. Bostedsattraktiviteten til Telemark har dermed bidratt positivt til befolkningsveksten. Dermed ser det ut til at den svake veksten i arbeidsplasser og befolkning i Telemark skyldes at fylket har vært lite attraktivt for bedrifter i basisnæringer og lite attraktivt for besøk.

Til slutt i denne rapporten er det laget ulike scenarier for hvilken befolkningsvekst det vil bli i Telemark dersom de lykkes med å oppnå høy arbeidsplassvekst og en forbedring av bostedsattraktiviteten. Tilsvarende er det scenarier for hvilken utvikling det vil bli dersom en mislykkes på de to områdene.

Scenariene viser at det er et ganske stort mulighetsrom for økt vekst i Telemark. Dersom en lykkes med å skape arbeidsplassvekst over gjennomsnittet, og samtidig kan forbedre bostedsattraktiviteten vil befolkningen kunne øke fra rundt 170 000 personer i dag til nesten 220 000 personer i 2040. For de enkelte regioner og kommuner er mulighetsrommet enda større. Alle kommuner og regioner risikerer befolkningsnedgang dersom de får svak arbeidsplassvekst og svakere bostedsattraktivitet. Samtidig har alle kommuner muligheter til å få oppnå sterk befolkningsvekst dersom de lykkes med sin næringsutvikling og samtidig greier å øke bostedsattraktiviteten.

Innledning

Notatet er bygd opp rundt seks kapitler, som til sammen skal gi et bilde av de sentrale utviklingstrekkene i området. De første to kapitlene er rent deskriptive. Deretter følger fire kapitler der vi gjennom ulike modeller og indikatorer forsøker å belyse årsaker og drivkrefter til utviklingen.

Notatet starter med en beskrivelse av befolkningsutviklingen. Befolkningsutviklingen er helt sentral for å beskrive et områdes utvikling. Flyttingen ut og inn av området vies spesiell oppmerksomhet, og er antakelig den viktigste indikatoren for om en region har en positiv utvikling. Mye av problemstillingene knyttet til regional utvikling kan knyttes til å forklare nettoflyttingen mellom regioner. I kapittel 2 gis en beskrivelse arbeidsplassutviklingen, og da spesielt arbeidsplassutviklingen i næringslivet.

I dette notatet introduserer vi et nytt begrep; næringsmessig sårbarhet. Den næringsmessige sårbarheten knytter seg til bransjesammensetningen i en region, og til arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region. Sårbarheten kan være med på å forklare utviklingen i en region, og gir også en pekepinn på sannsynlig utvikling i årene framover.

NæringsNM baseres på foretakenes regnskap, og viser hvordan bedriftene i en region gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet. NæringsNM gir en beskrivelse av næringsutviklingen, som utdyper bildet vi får av næringsutviklingen når vi bare ser på arbeidsplassutviklingen.

I kapittel 5 bruker vi modellen Attraktivitetspyramiden for å forklare stedenes befolkningsutvikling. Attraktivitetspyramiden har to dimensjoner som har med næringsutvikling å gjøre, bedriftsattraktivitet og besøksattraktivitet. Den tredje dimensjonen er bostedsattraktivitet som er sentral for å forstå flyttingen mellom regionene. Til slutt har vi et kapittel 6, der vi trekker trådene framover. Hvordan vil veksten i en kommune eller region påvirkes av at en lykkes med næringsutvikling og attraktivitetsutvikling?

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling, og blir i denne rapporten viet ekstra oppmerksomhet. En positiv befolkningsutvikling er et mål i seg selv for de fleste regioner og er den fremste indikatoren på om noe går bra i en region. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen i Telemark

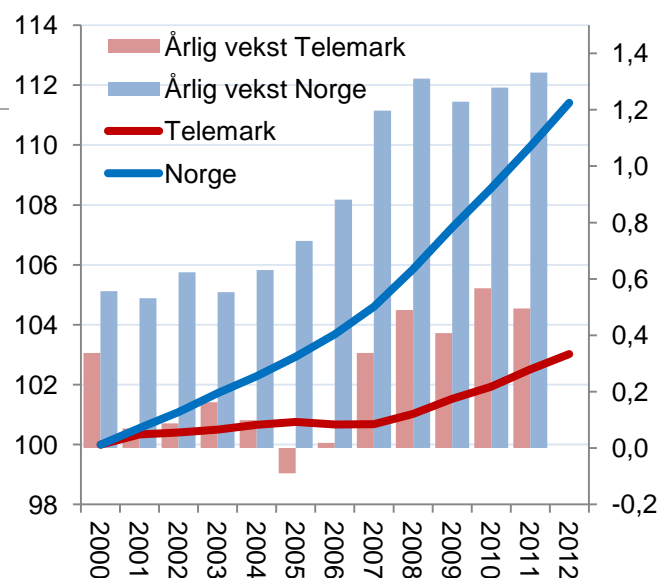
Befolkningen i Telemark har vokst de siste fem årene. Veksten har vært langt høyere enn i den foregående femårsperioden. På samme tid har befolkningsveksten på landsbasis økt enda sterkere. Telemark har dermed fått høyere vekst i folketallet, men avstanden opp til den nasjonale veksten har likevel økt. Årsaken til den høye befolkningsveksten er økt innvandring til Norge. Det er innvandring fra EU-land som har stått for denne økningen. Den økte innvandringen har gitt bedre befolkningsvekst i hele landet. Telemark har også fått økt innvandring fra denne gruppen. Innvandrere fra EU-land kommer ofte til Norge for å arbeide, og denne innvandringen karakteriseres derfor som arbeidsinnvandring. Telemark har fått mindre av denne arbeidsinnvandringen enn ellers i landet. Det skyldes nok at arbeidsplassveksten i Telemark har vært lav, som vi skal se i neste kapittel.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

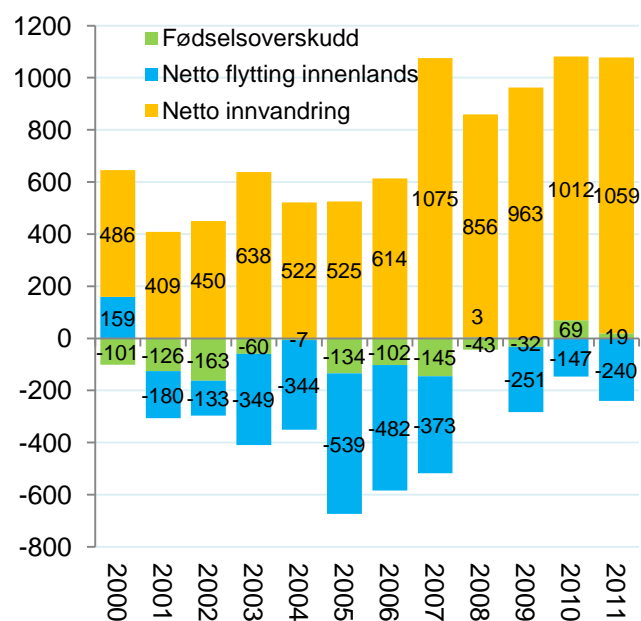
Befolkningsutviklingen består av tre komponenter; fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

Fødselsbalansen i Telemark ligger ganske nær null, og betyr lite for befolkningsveksten. På landsbasis er imidlertid fødselsbalansen på nesten 0,4 prosent. Telemark er ett av fylkene i landet med lavest fødselsbalanse.

Telemark har hatt netto utflytting til andre norske fylker de fleste årene siden 2000. Det er et svakhetstegn som indikerer at fylket enten har en svak arbeidsplassutvikling eller lav bostedsattraktivitet. Dette temaet skal vi analysere senere i rapporten.

Figur 1: Befolkningsutvikling i Telemark og Norge i perioden 2000-2012.

Figur 2: Befolkningsutviklingen i Telemark i perioden 2000-2011, dekomponert i fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

1.3 Befolkningsveksten i fylkene

I tabellen under ser vi hvordan den årlige veksten har utviklet seg i alle fylkene i Norge etter 2000.

Tabell 1: Årlig befolkningsvekst i prosent av folketallet i fylkene i perioden 2000-2011.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Oslo	0,2	0,8	0,9	0,9	1,5	1,6	1,9	2,2	2,7	2,0	2,1	2,3
Akershus	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,4	1,6	1,8	1,7	1,7	1,7	1,9
Rogaland	0,5	1,6	1,0	1,0	1,1	1,1	1,8	2,0	1,9	1,8	1,9	1,6
Buskerud	0,9	0,4	0,7	0,4	0,5	0,7	1,0	1,4	1,4	1,2	1,3	1,6
Sør-Trøndelag	0,8	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,2	1,5	1,3	1,3	1,2	1,3
Aust-Agder	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2	0,5	0,6	1,3	1,2	1,1	1,4	1,3
Hordaland	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7	1,0	0,9	1,3	1,5	1,6	1,5	1,3
Østfold	1,1	0,7	0,9	0,6	0,7	0,7	0,8	1,1	1,2	1,1	1,2	1,3
Vestfold	1,1	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6	0,8	1,2	1,2	0,9	1,0	1,2
Vest-Agder	0,8	0,6	0,9	0,6	0,7	0,6	0,9	1,4	1,4	1,3	1,2	1,1
Møre og Romsdal	0,3	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2	0,6	0,8	1,0	1,1	1,1
Nord-Trøndelag	0,1	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,3	0,6	0,7	0,6	0,4	0,9
Troms	0,4	-0,1	0,4	0,3	0,1	0,6	0,4	0,3	0,6	0,6	0,7	0,7
Hedmark	0,5	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6
Oppland	0,4	-0,1	0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,1	0,3	0,4	0,5	0,5	0,6
Finnmark	0,0	-0,5	-0,3	-0,4	-0,2	-0,2	-0,4	-0,4	0,1	0,5	0,8	0,5
Telemark	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,3	0,5	0,4	0,6	0,5
Nordland	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	0,2	0,4	0,4	0,4
Sogn og Fjordane	0,0	-0,3	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,4	0,1	0,2	0,6	0,6	0,4
Norge	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3

Befolkningsveksten i Norge skjøt fart i 2007, da det ble en sterk økning i arbeidsinnvandring fra EU-land. Denne innvandringen har fortsatt å øke, og har ført til en femårsperiode med historisk høy befolkningsvekst. Befolkningsveksten på landsbasis har vært i størrelsesorden 1,2 til 1,3 prosent av folketallet årlig de siste fem årene. I 2011 sto innvandringen for nesten ett prosentpoeng av denne befolkningsveksten. Fra og med 2008 har alle de 19 fylkene i landet hatt befolkningsvekst hvert år. Den høye innvandringen har dermed skapt befolkningsvekst i alle fylkene.

Telemark har tredje lavest befolkningsvekst av fylkene i 2011. Telemark har vært i nedre halvdel av fylkene i alle årene, og ble rangert som tredje dårligste fylke i 2009 og 2011.

1.4 Innvandring

Innvandringen har forsterket befolkningsveksten i alle fylker og regioner. I tabellen under ser vi hvordan innvandringen har utviklet seg i fylkene i Norge.

Tabell 2: Netto innvandring i prosent av folketallet i fylkene i perioden 2000-2011, samt snitt i perioden 2007-2011.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Snitt 2007-2011
Oslo	0,1	0,1	0,7	0,2	0,3	0,6	0,7	1,3	1,8	1,1	1,3	1,5	1,4
Finnmark	0,9	0,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,8	1,0	1,0	1,1	1,2	1,0
Møre og Romsdal	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1	1,0
Buskerud	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,8	0,7	0,8	1,0	1,1	0,9
Akershus	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8	1,0	0,8
Troms	0,3	0,2	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,8
Rogaland	0,0	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,8	1,3	1,2	1,0	1,2	0,9	1,1
Sogn og Fjordane	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4	0,4	0,8	0,9	1,1	1,1	0,9	1,0
Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,4	0,1	0,3	0,4	0,5	0,8	0,7	0,7	0,6	0,9	0,8
Aust-Agder	0,2	0,1	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,8	0,9	0,7	0,8	0,9	0,8
Hordaland	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,4	0,5	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Oppland	0,3	0,1	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7
Nordland	0,5	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7
Nord-Trøndelag	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,7	0,5	0,5	0,5	0,8	0,6
Vestfold	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,3	0,5	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,7
Østfold	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,5	0,7	0,6
Vest-Agder	0,3	0,2	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,8
Hedmark	0,3	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6
Telemark	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6
Norge	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,4	0,5	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0	0,9

Alle fylkene fikk fra 2007 en høyere innvandring enn de hadde hatt tidligere. Innvandringen i 2011 ble høyere enn noensinne, og tilsvarte nesten én prosent av folketallet i Norge.

I 2011 var det Oslo, Finnmark, Møre og Romsdal og Buskerud som hadde høyest innvandring. Rogaland og Sogn og Fjordane har hatt høy innvandring i tidligere år, men fikk ikke så høy innvandring i 2011.

Telemark fikk den laveste innvandringen av alle fylkene i 2011. Telemark hadde innvandring som landsgjennomsnittet eller høyere fra 2000 til 2004. Etter hvert som innvandringen i større grad ble arbeidsinnvandring, har andre fylker fått langt høyere innvandring enn Telemark.

1.5 Innenlands flytting

Den innenlandske nettoflyttingen er interessant å studere, fordi den forteller hvilke regioner som vokser på bekostning av andre. I tabellen under ser vi hvordan nettoflyttingen i fylkene har utviklet seg.

Tabell 3: Netto flytting innenlands i prosent av folketallet i fylkene i perioden 2000-2011.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Akershus	0,4	0,4	0,5	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Østfold	1,0	0,6	0,8	0,5	0,4	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4
Vestfold	0,7	0,5	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,3	0,3
Buskerud	0,5	0,1	0,3	0,0	0,0	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
Aust-Agder	0,1	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	0,0	0,0	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2
Hedmark	0,3	0,1	0,2	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1
Sør-Trøndelag	0,1	0,0	0,0	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0
Nord-Trøndelag	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	-0,3	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2	0,0
Rogaland	-0,1	-0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vest-Agder	0,1	0,1	0,0	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Hordaland	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Oslo	-0,4	0,2	-0,3	0,1	0,4	0,3	0,3	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1
Telemark	0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Oppland	0,2	-0,1	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,1	-0,2	0,0	-0,2	-0,2
Møre og Romsdal	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,6	-0,5	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Nordland	-0,9	-0,7	-0,7	-0,5	-0,6	-0,7	-0,8	-0,7	-0,6	-0,5	-0,4	-0,5
Troms	-0,4	-0,6	-0,4	-0,4	-0,5	-0,3	-0,4	-0,7	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6
Sogn og Fjordane	-0,6	-0,9	-0,7	-0,5	-0,7	-1,0	-1,1	-0,9	-0,9	-0,7	-0,7	-0,6
Finnmark	-1,5	-1,2	-1,3	-1,1	-0,9	-0,8	-1,0	-1,4	-1,3	-0,9	-0,6	-0,9

Akershus, Østfold og Vestfold er fylker som har hatt netto innflytting fra andre fylker i alle årene etter 2000. Øst- og Vestfold har imidlertid langt lavere innflytting fra andre fylker i de siste årene.

De tre nordligste fylkene, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er fem fylker som har hatt netto utflytting i alle årene etter 2000. I disse fylkene har utflyttingen til andre fylker blitt lavere de siste årene.

Telemark har hatt netto utflytting de fleste årene, men hører ikke til fylkene med høyest utflytting.

1.6 Fødselsbalanse

Fødselsbalansen virker i utgangspunktet kanskje ikke like interessant som flyttemønstrene, ettersom den endres ganske langsomt og er lite påvirkelig. Fødselsbalansen påvirkes av aldersfordelingen, kjønnsfordelingen og fruktbarheten. På lang sikt betyr fødselsbalansen imidlertid mye for befolkningsutviklingen.

Tabell 4: Fødselsbalansen i prosent av folketall i fylkene i perioden 2000-2011.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Oslo	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Rogaland	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7
Hordaland	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5
Akershus	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Vest-Agder	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
Sør-Trøndelag	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
Troms	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3
Buskerud	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Aust-Agder	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
Finnmark	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2
Sogn og Fjordane	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Vestfold	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Nord-Trøndelag	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
Østfold	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Nordland	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Telemark	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Oppland	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Hedmark	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Norge	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

Oslo har den klart høyeste fødselsbalansen i 2011. For ti år siden hadde Rogaland, Finnmark, Akershus og Hordaland høyere fødselsbalanse. Oslo har hatt en sterkt økende fødselsbalanse siden 2000, mens Finnmark og Akershus har hatt en synkende trend.

Hedmark, Oppland og Telemark er fylker som har hatt en negativ fødselsbalanse i perioden etter 2000. Når fødselsbalansen er så lav i disse fylkene, henger det sammen med to faktorer. For det første er aldersstrukturen ugunstig, med mange gamle og få kvinner i fødedyktig alder. For det andre er fruktbarheten lav, ved at kvinner i disse fylkene får relativt få barn i sin levetid.

1.7 Relativ flytting

Relativ flytting er summen av netto innenlands flytting og innvandring fratrukket landsgjennomsnittet. Dette er et mål for hvordan et fylke gjør det i konkurranse med andre fylker i Norge. Fylker med høy innflytting har enten høy arbeidsplassvekst eller høy bostedsattraktivitet.

Tabell 5: Relativ flytting i prosent av folketallet i fylkene i perioden 200-2011. Relativ flytting er nettoflytting fratrukket gjennomsnittlig innvandring til Norge.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Akershus	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4	0,3	0,5
Oslo	-0,5	0,2	0,1	0,0	0,4	0,4	0,6	0,4	0,8	0,2	0,2	0,4
Buskerud	0,5	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,4
Østfold	0,8	0,4	0,5	0,3	0,4	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
Aust-Agder	0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	0,0	-0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	0,1
Vestfold	0,7	0,4	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1
Rogaland	-0,4	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,5	0,5	0,2	0,2	0,2	-0,1
Sør-Trøndelag	0,2	0,0	0,0	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	-0,1	0,0	-0,2	-0,1
Møre og Romsdal	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,3	-0,1	0,0	-0,1
Hordaland	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,3	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,6	-0,2
Hedmark	0,4	0,0	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2
Oppland	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,4	-0,3	-0,5	-0,4	-0,5	-0,2	-0,3	-0,3
Vest-Agder	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	-0,1	-0,2	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,3
Telemark	0,2	0,0	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5
Troms	-0,3	-0,6	-0,3	-0,3	-0,6	-0,2	-0,6	-0,9	-0,7	-0,6	-0,6	-0,6
Nordland	-0,7	-0,6	-0,7	-0,3	-0,5	-0,7	-0,9	-1,1	-0,8	-0,6	-0,5	-0,6
Finnmark	-0,8	-1,0	-1,1	-1,0	-0,8	-1,0	-1,2	-1,4	-1,1	-0,7	-0,3	-0,6
Sogn og Fjordane	-0,5	-0,7	-0,6	-0,5	-0,7	-1,0	-1,2	-0,9	-1,0	-0,4	-0,5	-0,7

Akershus, Oslo og Buskerud hadde høyest innflytting av fylkene i landet i 2011. Dette er fylker som har hatt høy innflytting i perioden etter 2000.

Østfold og Vestfold hadde høyest innflytting i 2000, men i disse fylkene har trenden vært sterkt fallende. Også Hedmark og Telemark har en klar fallende tendens i den relative nettoflyttingen.

De fylkene med klare positiv trend er Oslo, Finnmark og Møre og Romsdal. Rogaland hadde en sterk forbedring fra 2000 til 2007, men har hatt en fallende tendens de siste fem årene.

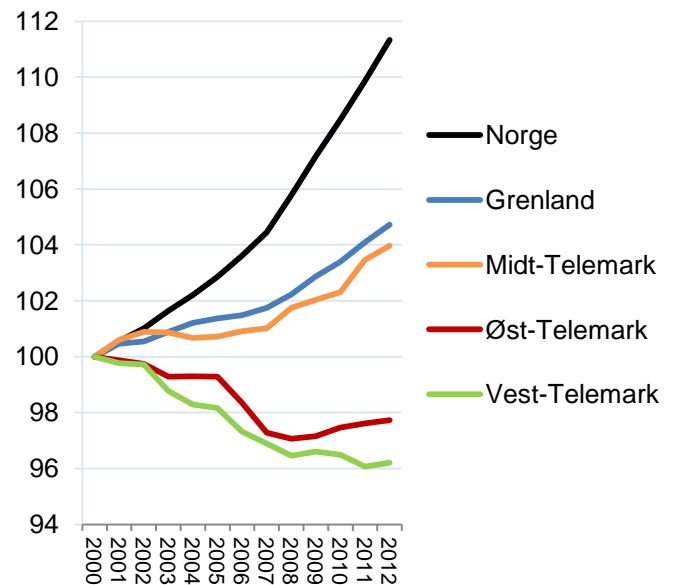
Sogn og Fjordane og de tre nordligste fylkene hadde alle svakest flyttebalanse i 2011, og har også gjort det svakest samlet sett etter 2000.

Telemark var femte svakeste fylke i 2011. Som nevnt tidligere er tendensen for Telemark klart nedadgående. Den relative flyttingen for Telemark var -0,5 prosent i 2011, det laveste nivået som er målt siden 2000.

1.8 Befolkningsutvikling i regionene

Grenland og Midt-Telemark har hatt vekst i folketallet siden 2000. Veksten har imidlertid vært ganske lav sammenliknet den gjennomsnittlige veksten på landsbasis. Grenland har hatt en økning på 4,7 prosent i folketallet siden 2000, mens Midt-Telemark har vokst med 4,0 prosent. På landsbasis har befolkningsveksten vært på 11,3 prosent etter 2000.

I Øst- og Vest-Telemark har det vært en nedgang i folketallet siden 2000. I Øst-Telemark har nedgangen stoppet opp etter 2007, men i Vest-Telemark har nedgangen fortsatt.

Figur 3: Befolkningsutvikling i regionene i Telemark i perioden 2000-2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

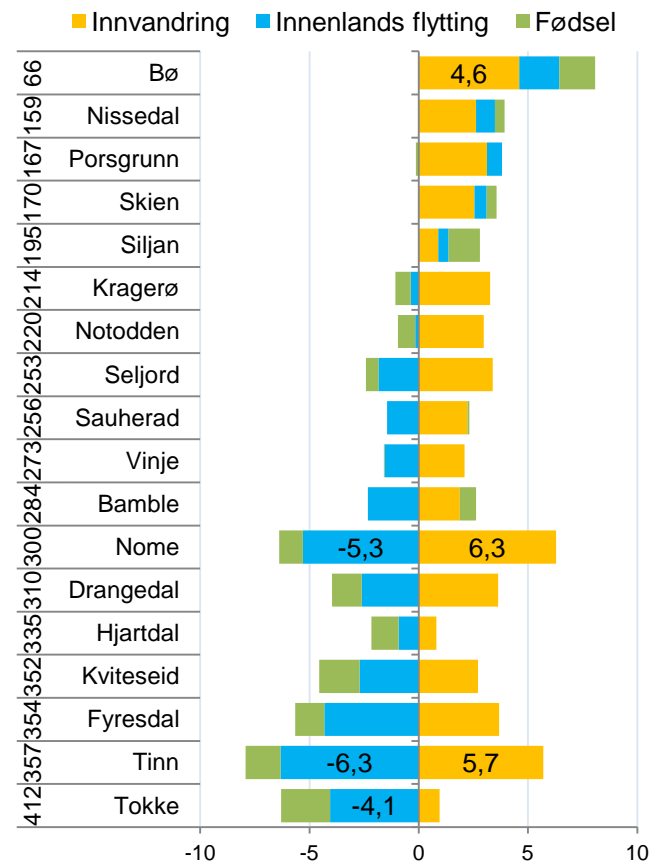
1.9 Befolkningsutvikling i kommunene

Bø er eneste kommune i Telemark som har hatt en befolkningsvekst over landsgjennomsnittet de siste fem årene. I Bø har befolkningen økt med 8,1 prosent, mot 6,5 prosent på landsbasis.

Nissedal tar en ganske overraskende andreplass i Telemark. Nissedal har hatt netto innflytting fra andre kommuner og en positiv fødselsbalanse i de siste fem årene. Nissedal hadde sterk nedgang fra 2000 til 2007, men har snudd nedgang til vekst.

Skien og Porsgrunns utvikling veier tungt i Telemark, og disse kommunene har hatt temmelig svak befolkningsvekst til å være store bykommuner. Av de 26 kommunene som har over 30 000 innbyggere, er det bare Ringsaker som har hatt lavere befolkningsvekst enn Skien.

Størst nedgang har Tokke, Tinn og Fyresdal hatt.

Figur 4: Befolkningsendringer i kommunene i Telemark siste fem år, dekomponert.

1.10 Relativ flytting i kommunene

Relativ flytting er en interessant indikator å følge, fordi den forteller om den underliggende styrken i utviklingen på et sted. Som nevnt tidligere er relativ flytting et steds nettoflytting fratrukket gjennomsnittlig innvandring. Årsaken til at vi bruker relativ flytting i stedet for å bare bruke den enklere indikatoren nettoflytting, er å lettere kunne sammenlikne forskjellene mellom kommuner og utviklingen over tid. Kommunene er også rangert etter progressivt gjennomsnitt¹, som både tar hensyn til veksten de siste ti årene og trenden i veksten. Slik den regnes ut, vil de siste årenes vekst telle mer enn vekst tidlig i perioden.

Tabell 6: Relativ flytting i prosent av folketallet i kommunene i Telemark i perioden 2000-2011. Rang viser kommunens rangering med hensyn til progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
51	Bø	2,0	1,4	0,4	-1,3	0,9	1,1	-0,2	0,8	0,1	0,4	-0,2	0,8	0,3
112	Porsgrunn	0,4	-0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,8	-0,2	-0,3	-0,1	0,3	-0,4	0,0
164	Skien	0,1	0,2	0,3	0,1	-0,1	-0,3	-0,7	-0,5	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3
190	Kragerø	-0,4	0,0	-0,5	0,1	-0,6	-0,7	-0,2	0,5	-0,6	-0,7	-0,2	-0,5	-0,4
197	Nissedal	1,4	-1,5	0,2	-0,5	-1,0	-0,5	-1,6	-0,6	0,2	-0,3	-1,2	1,0	-0,4
201	Notodden	-0,2	0,7	0,2	-0,6	0,3	-0,6	-1,0	-0,5	-0,2	0,1	-0,7	-0,3	-0,4
219	Seljord	0,4	-0,1	-0,1	-0,9	0,3	-0,4	0,2	-0,3	-0,8	0,3	-1,3	-0,8	-0,5
250	Siljan	1,5	0,0	-0,2	0,4	0,3	-1,0	-0,6	-0,3	-0,6	-0,6	-0,8	-0,8	-0,6
253	Nome	0,3	0,0	-1,1	0,0	-0,7	-0,2	-0,2	-0,2	-1,2	-0,9	-0,6	-0,5	-0,6
260	Drangedal	1,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,7	0,2	-0,6	-1,2	0,3	-0,4	-1,0	-1,1	-0,6
278	Hjartdal	-0,5	-1,7	-1,1	0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-1,2	-1,0	-1,6	0,0	-0,6	-0,7
293	Sauherad	-0,2	-0,6	0,0	-0,2	-0,7	-1,1	-0,9	-1,0	-0,9	-0,8	0,9	-1,9	-0,7
300	Vinje	-1,0	0,3	-0,6	-1,3	-0,1	-1,8	-0,7	-1,7	-0,3	-1,4	-0,3	-0,1	-0,8
305	Fyresdal	0,4	0,0	-1,8	2,8	0,1	1,0	-0,8	0,2	-0,3	-0,9	-1,9	-2,1	-0,8
346	Bamble	-0,1	-1,0	-0,6	-0,5	-0,6	-0,9	-1,1	-0,8	-1,1	-0,8	-1,5	-0,7	-0,9
350	Kviteseid	0,5	0,0	-1,1	-0,6	-0,8	-0,7	-1,4	0,4	-1,0	-1,4	-1,8	-0,5	-1,0
381	Tinn	-0,1	-1,0	-2,2	0,8	-0,7	-1,8	-2,3	-1,1	-1,7	-0,7	-0,3	-1,3	-1,1
399	Tokke	-0,6	0,9	-1,5	0,1	-0,3	-1,4	-0,1	-2,1	-0,5	-1,8	-1,8	-1,4	-1,3

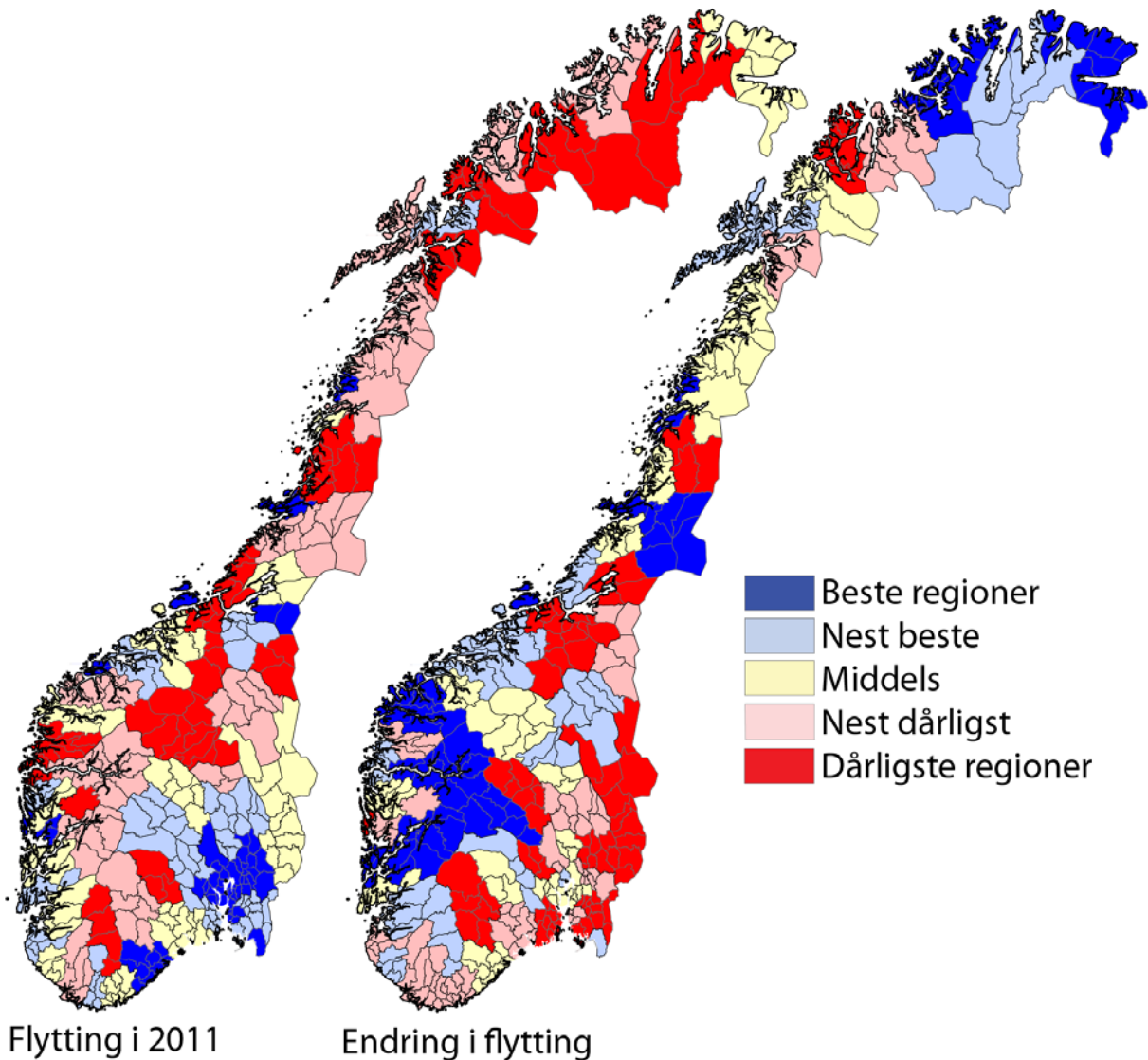
Vi så tidligere at Telemark har hatt en klar negativ tendens når det gjelder relativ flytting. Det går klart fram av kommunetallene også. Samtlige kommuner i Telemark har hatt en negativ trend når det gjelder relativ flytting. Telemark har ikke fått den samme høye innvandringen som resten av landet. Vi så at Telemark faktisk hadde aller lavest innvandring av samtlige fylker i 2011. Mesteparten av innvandringen etter 2007 er arbeidsinnvandring. Dermed er det naturlig å knytte den lave innvandringen til den lave arbeidsplassveksten som har vært i Telemark. Vi skal se på arbeidsplassveksten i neste kapittel.

Bø har hatt den klart høyeste innflyttingen av kommunene i Telemark. Bø har hatt høyere netto innflytting enn landsgjennomsnittet i ni av de 12 siste årene. Andre kommuner som har vært bedre enn middels av norske kommuner er Porsgrunn, Skien, Kragerø, Nissedal og Notodden.

Tokke, Tinn, Kviteseid og Bamble har gjort det svakest, og er blant de 100 svakeste kommunene i landet ifølge tiårsindeksen.

1.11 Nye regionale mønstre

I de siste årene har det blitt noen nye trekk i de regionale flyttemønstrene i Norge. I figuren under viser vi flyttemønsteret mellom regioner i 2011, samt flyttemønsteret i perioden 2009-2011 sammenliknet med perioden 2000-2006.

Figur 5: Regionale forskjeller i nettoflytting i 2011, samt endringer i relativ nettoflytting fra perioden 2000-2006 til perioden 2009-2011.

Kartet til venstre viser regionale variasjoner i nettoflyttingen i 2011. Det sentrale Østlandet trakk til seg mange innflyttere i 2011. Enkelte regioner rundt Bergen og Trondheim hadde også høy innflytting. Dette er et mønster som vi har sett tidligere. Det nye er at regioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya og Kystgruppen (Nord-Trøndelag) var blant regioner med høyest innflytting. Dette er regioner som har hatt stor utflytting tidligere.

I kartet til høyre ser vi hvordan flyttemønsteret har endret seg de siste tre årene i forhold til tidligere, målt med perioden 2000-2006. Finnmark har mye lavere utflytting enn tidligere, samtidig som at kystregioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya, HALD, Søre Sunnmøre, Kystgruppen, Sunnhordland og Nordfjord har fått mye bedre flyttebalanse. Østlandet har relativt sett fått mye lavere innflytting enn tidligere, men vi ser på kartet over flytting i 2011 at det fremdeles er Østlandet som trekker til seg flest innflyttere.

1.12 Befolkningsframskrivningerⁱⁱ

Hvert år beregner og publiserer Statistisk Sentralbyrå framskrivninger for Norges befolkning, den siste for perioden 2012-2100. SSBs befolkningsframskrivninger viser hvordan landets folkemengde vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring.

Ulike prognoser for levealder og fruktbarhet påvirker framskrivningene i noen grad, men ganske lite i forhold til ulike prognoser for innvandring. De siste befolkningsframskrivningene viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere i de nærmeste tiårene vil øke sterkt med de fleste kombinasjoner av forutsetninger. I følge modellen vil innvandring øke noen år til, og deretter ha betydelig nedgang.

Som følge av en lav arbeidsledighet og høyt inntektsnivå i Norge ventes det en høy innvandring de nærmeste årene. Etter hvert er det imidlertid ventet at inntektene fra petroleumssektoren vil minke og den relative inntekten i Norge synke. Dette vil kunne gjøre det mindre attraktivt å innvandre for å arbeide i Norge.

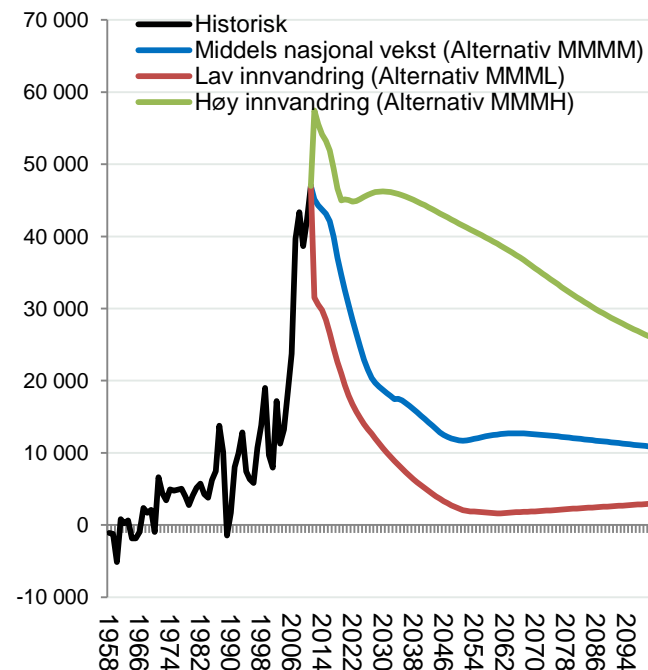
SSB presenterer tre framskrivningsbaner som kalles middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring. I figur 6 kan vi se at nettoinnvandringen er ventet å gå betydelig ned. I høyalternativet er det forutsatt konstant relativt inntektsnivå, og nedgangen i innvandring blir dermed mindre i dette alternativet. I lavalternativet er det forutsatt at det relative inntektsnivået i Norge vil falle sterkt, noe som vil føre til at innvandringen vil synke raskt.

Modellen tar hensyn til at innvandrere har høyere sannsynlighet for utvandring enn resten av befolkningen. Sannsynligheten for utvandringen varierer med alder, kjønn, botid i Norge og landbakgrunn. Et økende antall innvandrere i Norge medfører derfor større utvandring, og særlig av innvandrere med kort botid.

Som figur 6 viser, vil nettoinnvandringen i 2040 komme ned i 15 000 i mellomalternativet. Dette er en konsekvens av at den synkende innvandringen ikke klarer å kompensere for den økende utvandringen. Men også i høyalternativet blir nettoinnvandringen lavere på lang sikt, til tross for det svært høye nivået på innvandringen. Dette viser hvordan den økende utvandringen, som påvirkes

av den tidligere høye innvandringen, er en sentral forutsetning for framskrivningene.

Det er imidlertid stor usikkerhet forbundet med disse banene. Usikkerheten er knyttet både til selve modellen og anslagene for ledighet og relativ inntekt i framtiden. Denne usikkerheten gjør at innvandringstallene vil kunne avvike betydelig fra anslagene. Store avvik kan oppstå som konsekvens av uforutsette økonomiske og politiske forhold i andre land, spesielt vil kriser og konflikter kunne føre til at flere personer kommer til Norge for å få beskyttelse eller arbeid. Videre kan den økonomiske eller politiske utviklingen bli endret i de landene som arbeidsinnvandrere kommer fra, og i eventuelle nye EU-medlemsland som får lettere adgang til det norske arbeidsmarkedet. Den økonomiske og/eller politiske utvikling i andre europeiske land kan også føre til at arbeidsinnvandrere reiser til andre land enn Norge, for eksempel at polakker heller reiser til Tyskland enn Norge. I tillegg vil endringer i økonomiske og politiske forhold i Norge kunne påvirke innvandringen, som blant annet innvandringspolitikk, etterspørsel etter arbeidskraft, ledighet og inntektsnivå.

Figur 6: Historisk netto innvandring i 1958-2011 og framskrevet netto innvandring i perioden 2010-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring.

Utviklingen i innvandringen, som altså er antatt å være høy i de nærmeste årene for deretter å gå ned, vil ha stor påvirkning på den generelle befolkningsutviklingen i Norge. Det er ventet at de siste års sterke befolkningsvekst vil fortsette noen år til, for deretter å avta.

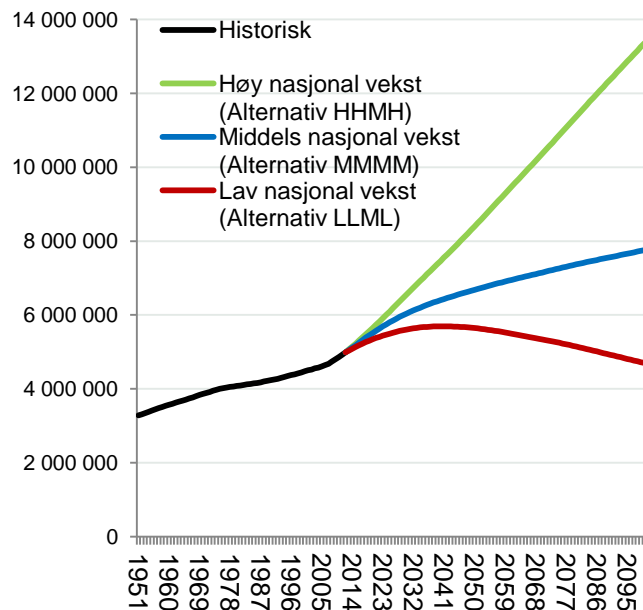
Figur 7 viser befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2012-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst. I følge framskrivningene blir befolkningsveksten særlig høy i de første årene, men lenger ut i perioden avtar befolkningsveksten. Ifølge hovedalternativet MMMM vil den årlige veksten være på topp om fire år, med en økning på 67 000 innbyggere i 2016, for deretter å synke til under 40 000 om 20 år, i 2032.

Folketallet passerte 5 millioner i mars 2012. I hovedalternativet MMMM vil folketallet ha nådd 6 millioner i 2030, og havne på 7,8 millioner i 2100. I alternativet med høy nasjonal vekst vil Norge nå 6 millioner allerede i løpet av 2023, og få over 13 millioner innbyggere i 2100. I lavalternativet øker befolkningen til 5,7 millioner i 2041, for deretter å avta.

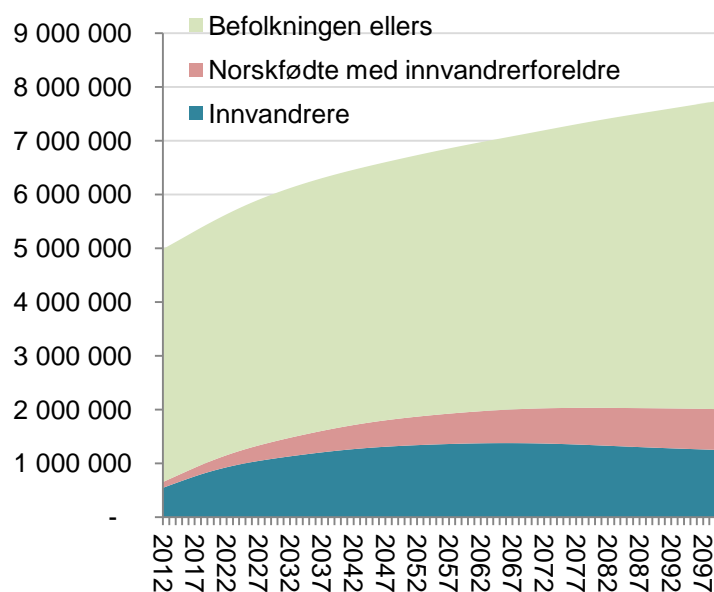
Det store spriket mellom alternativene vitner om den store usikkerheten som er knyttet til tallene, og SSB understreker at tallene blir mer og mer usikre jo lenger fram i tid vi går. Det er som nevnt spesielt knyttet stor usikkerhet til innvandringen.

Figur 8 viser befolkningen i Norge i perioden fram til 2010 i følge hovedalternativet MMMM, fordelt på gruppene innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

Antall innvandrere og barn født i Norge av innvandrerforeldre er forventet å øke sterkt i årene som kommer, spesielt fra de nye EU-landene i Øst-Europa. I hovedalternativet MMMM vil innvandrerbefolkningen, som er en sammenslåing av gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, øke fra 655 000 i 2012 til over 2 millioner i løpet av 2060-årene. Den øvrige befolkningen vil øke fra 4,3 millioner i 2012 til over 5 millioner i samme periode.

Figur 7: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2011-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst.

Figur 8: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 2012-2100 i følge hovedalternativet MMMM fordelt på innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

1.13 Regionale framskrivninger

I tillegg til de nasjonale framskrivningene, framskriver SSB befolkningen for fylkene og kommunene i landet fram til 2040.

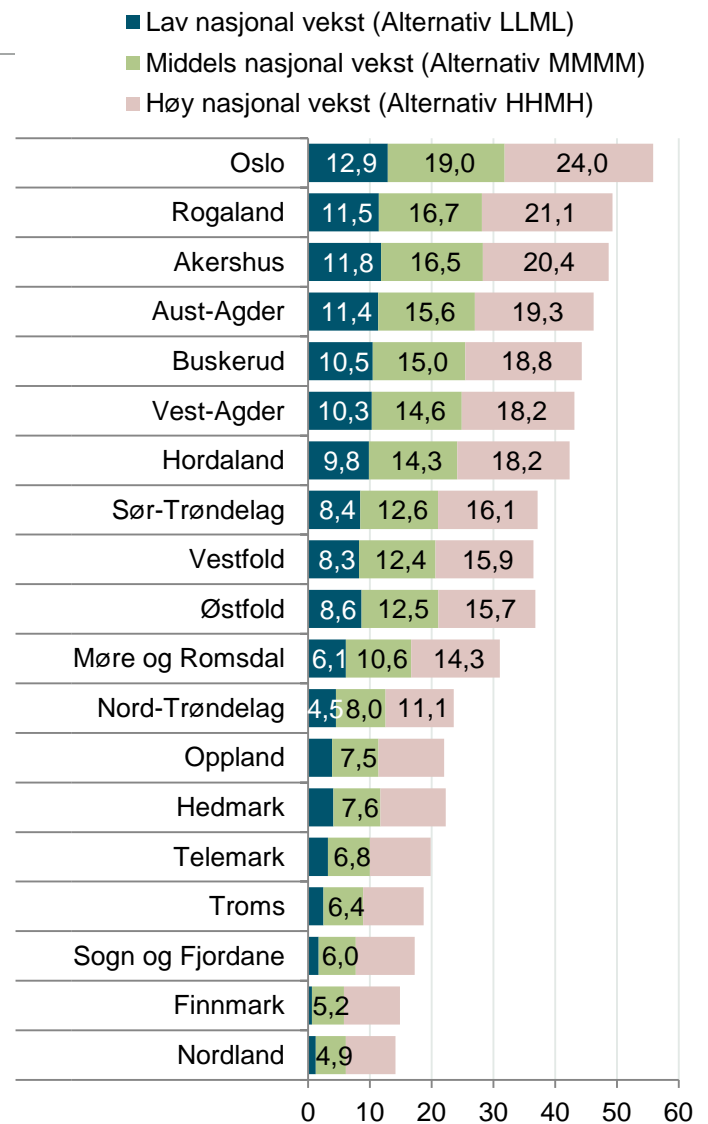
Ifølge SSBs regionale befolkningsframskrivninger vil folketallet i alle fylker øke fram til 2040. I den første perioden er det forventet aller sterkest vekst i Oslo, men også Rogaland og Akershus kan vente sterk vekst de nærmeste årene. Felles for vekstfylkene er at de omfatter et storbyområde eller er nær en av de større byene. Hovedalternativet forutsetter at veksten vil bli redusert lengre ut i perioden.

Figur 9 viser prosentvis vekst i fylkene fra 2012 til 2022. Fylkene er rangert etter alternativet «middels nasjonal vekst», som regnes som hovedalternativet og brukes av kommuner og fylkeskommuner som grunnlag for planlegging.

Oslo er det fylket som ventes å få høyest vekst under de gitte forutsetningene, og vil i følge hovedalternativet øke folketallet med 19 prosent i denne perioden. Denne økningen er nesten lik som i den foregående perioden 2002-2012, da Oslo økte folketallet med 19,6 prosent. Rogaland og Akershus er deretter ventet å få nest og tredje høyest vekst, med en vekst på over 16 prosent. Videre er det ventet sterk vekst i Aust-Agder, Buskerud og Vest-Agder. Spesielt så er Aust-Agder ventet å få en mye sterkere vekst enn i perioden 2002-2012, da folketallet økte med 8,3 prosent.

Lavest vekst er forventet i Nordland, Finnmark og Sogn og Fjordane. I følge hovedalternativet vil disse tre fylkene få en vekst fra 4,9 til 6,0 prosent. Dette er betydelig høyere vekst enn fylkene har hatt i den foregående tiårsperioden. Finnmark hadde en vekst på bare 0,1 prosent i perioden 2002-2012, mens Nordland hadde en vekst på 0,3 prosent. Selv lavalternativet forutsetter en høyere vekst enn i den foregående tiårsperioden. Veksten vil i følge dette alternativet bli fra 0,6 prosent i Nordland til 1,7 prosent i Sogn og Fjordane. I høyalternativet er veksten fra 8,0 til 9,6 prosent.

Telemark er også blant fylkene som er forventet lavest vekst. Veksten i perioden 2012-2022 vil bli 6,8 prosent i følge hovedalternativet. Dette er vesentlig høyere enn i den siste tiårsperioden, da veksten var på 2,6 prosent. Veksten er 3,2 prosent i lavalternativet, og 9,8 prosent i høyalternativet.

Figur 9: Prosentvis vekst i fylkene fra 2012 til 2022 i følge de tre alternativene for lav nasjonal vekst, middels nasjonal vekst og høy nasjonal vekst.

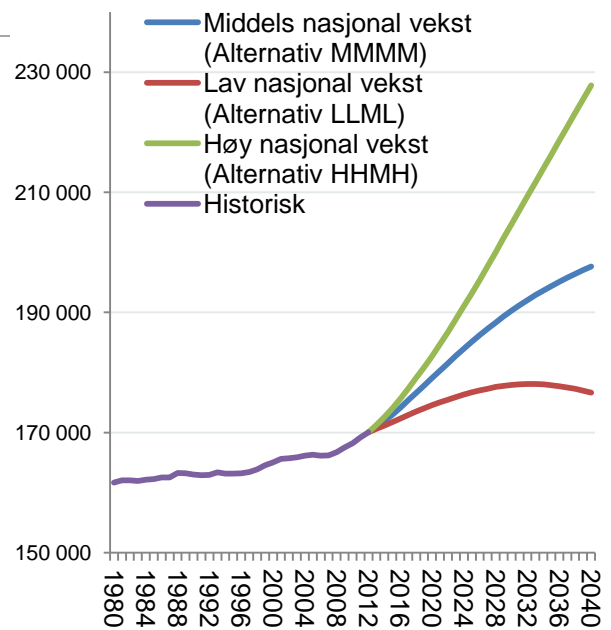
1.14 Framskrivning for Telemark

Figur 10 viser veksten i Telemark i perioden 1980-2012, samt SSBs framskrivningsalternativ for perioden 2012-2040. For perioden 1980-2012 brukes de historiske tallene, mens de tre framskrivningsalternativene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst brukes for perioden 2011-2040.

Folketallet i Telemark var på 170 023 per 1. januar 2012. Middelsalternativet framskriver at befolkningen vil øke, men med avtagende styrke etter hvert. Folketallet vil øke til 176 663 i 2040.

I høyalternativet er veksten sterk og konstant, og resulterer i et folketall på 227 810 i 2040, altså en økning på nærmere 58 000 innbyggere.

Lavalternativet sier at folketallet skal øke fram til 2033, da det vil ligge på i overkant av 178 000 innbyggere. Etter dette året vil folketallet i Telemark avta.

Figur 10: Historisk vekst i Telemark i perioden 1980-2012 og de tre banene for framskrivning i perioden 2012-2040.

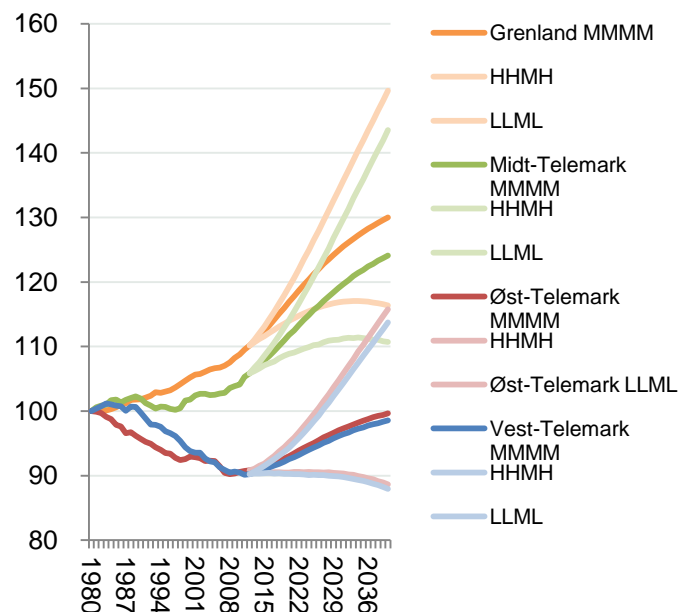
1.15 Framskrivninger for regioner

Figur 11 viser befolkningsframskrivningene for regionene i Telemark.

Alle regionene har vekst fram til 2040 i hovedalternativet, men veksten flater ut mot slutten av perioden. Veksten ventes å bli mye sterkere i Grenland og Midt-Telemark enn i de andre to regionene. I følge hovedalternativet vil Grenland øke folketallet med 30 prosent fra 1980 til 2040, mens Midt-Telemark vil øke folketallet med over 24 prosent. Veksten i Øst- og Vest-Telemark vil imidlertid ikke føre til at man i 2040 kommer over nivået fra 1980.

I høyalternativet fortsetter veksten ut hele perioden i alle regionene. I dette alternativet vil Øst-Telemark ha en vekst på nærmere 16 prosent og Vest-Telemark en vekst på nærmere 14 prosent.

I lavalternativet skiller de ulike regionene seg litt i fra hverandre. Befolkningsveksten i Grenland og Midt-Telemark fortsetter noen år, men snur deretter til nedgang mot slutten av perioden. I Øst- og Vest-Telemark vil man med lav nasjonal vekst ikke få en vekstperiode de neste årene. I følge dette alternativet er de siste årenes positive utvikling i Øst- og Vest-Telemark kun en midlertidig utflating i en langvarig trend med befolkningsnedgang.

Figur 11: Historisk vekst i regionene i Telemark i perioden 1980-2012 og de tre banene for framskrivning i perioden 2012-2040.

1.16 Framskrivninger for kommuner

I følge SSBs hovedalternativ vil det bli nedgang kun i én av fire kommuner de første fem årene. Vi må tilbake til 70-tallet for å finne en periode med lave andel kommuner med nedgang. Dette skyldes hovedsakelig den høye innvandringen som er forutsatt. Innvandringen får positiv virkning på folketallet i nesten samtlige kommuner, og ikke bare i de største byene. Men selv om det blir vekst i flertallet av fylker og kommuner, er det store regionale forskjeller. Det sentrale østlandsområdet vil få en stor andel av veksten, og det vil bli et stadig mer sentralisert bosettingsmønster. På fylkesnivå vil veksten være betydelig høyere i de fylkene som omfatter en storbyregion. Kommunene der det forventes nedgang i folketallet de nærmeste årene, er først og fremst små kommuner med stor avstand til byer og større tettsteder.

De mest sentrale kommunene er forventet å få en vekst på 1,6 prosent og de minst sentrale på rundt 0,3 prosent i hovedalternativet. Med fallende innvandring og økende utvandring, særlig fra sentrale kommuner, blir forskjellene i befolkningsvekst mellom sentrale og mindre sentrale områder etter hvert redusert.

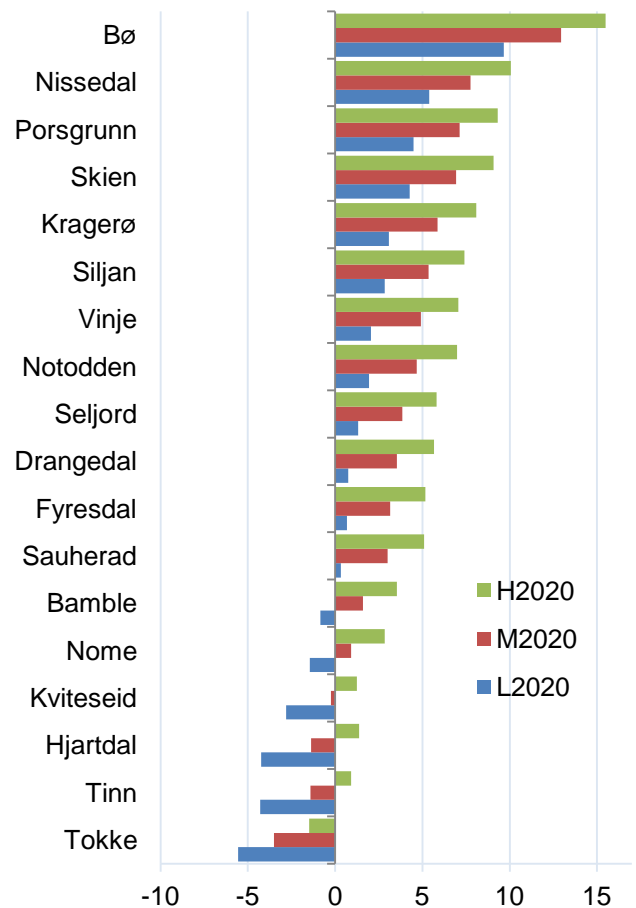
Forutsetninger om innenlands flytting betyr mye for de regionale resultatene, i tillegg til de regionale forskjellene i innvandring. Forutsetningene er basert på det innenlandske og utenlandske flyttemønsteret fra de siste årene, og sier at sentraliseringen vil fortsette. Det har vært et sentraliseringsmønster over lang tid, som skyldes at de innenlandske flyttestrømmene har gått i retning storbyområdene. Til nå har innvandring utenfra forsterket sentraliseringen. Samtidig har den sterke befolkningsveksten de siste årene ført til at betydelig flere kommuner har hatt vekst i folketallet sammenliknet med tidligere perioder, og befolkningsveksten har økt på alle sentralitetsnivåer. De siste årene har det vært økning i de minst sentrale kommunene, samtidig som veksten har flatet ut eller er dempet i kommuner på andre sentralitetsnivå. Kommunene som har hatt befolkningsnedgang i denne perioden er likevel kommuner med lav sentralitet, og mange av dem er små kommuner.

I figur 12 har vi vist hvilken befolkningsvekst som forventes fram til 2020 i kommunene i Telemark i følge de tre ulike befolkningsframskrivningene.

Bø, som har hatt sterkest vekst de siste årene, forventes å få sterkest vekst også de neste årene.

Noe overraskende forventes Nissedal å ha nest sterkest vekst av kommunene i Telemark de neste årene. Det kommer av at Nissedal har hatt nettoinnflytting de siste årene, og SSB framskriver flyttemønstrene i sine framskrivninger.

I det midlere alternativet er det fire kommuner i Telemark som vil få nedgang i befolkningen fram til 2020. Det er Tokke, Tinn, Hjartdal og Kviteseid.

Figur 12: Befolkningsvekst i kommunene i Telemark fram til 2020 i de ulike befolkningsframskrivningene.

2. Arbeidsplasser

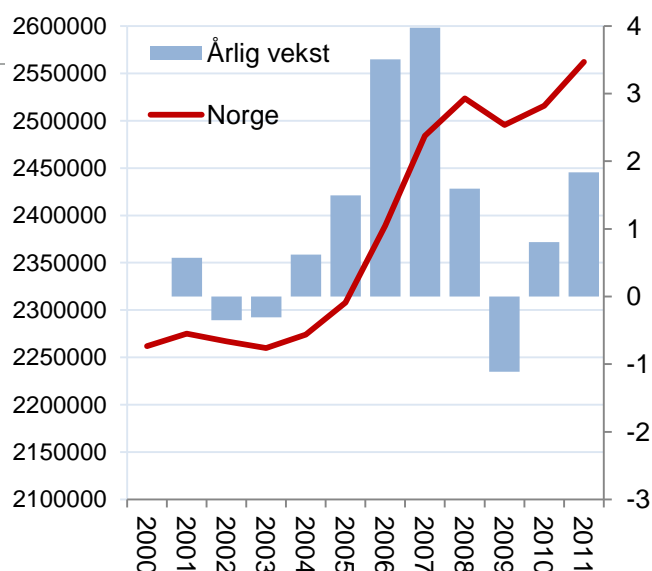
Arbeidsplasser er ved siden av folketallet den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. Fra 2000 er det svært godt statistikkgrunnlag for å beskrive utviklingen. Data hentes fra SSBs registerbasert sysselsettingsstatistikk.

2.1 Utviklingen i Norge

I 2011 økte antall arbeidsplasser med 46 260 i Norge. Veksten tilsvarte 1,8 prosent. Denne veksten er lavere enn i de store vekstårene 2006 og 2007, men høyere enn i alle andre år etter 2000.

Veksten kommer på toppen av en vekst på 20 132 arbeidsplasser i 2010. Nedgangen i kriseåret 2009 var på 28 018 arbeidsplasser.

Norge har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på hele 300 000 siden 2000. Dette tilsvarer 13,3 prosent.

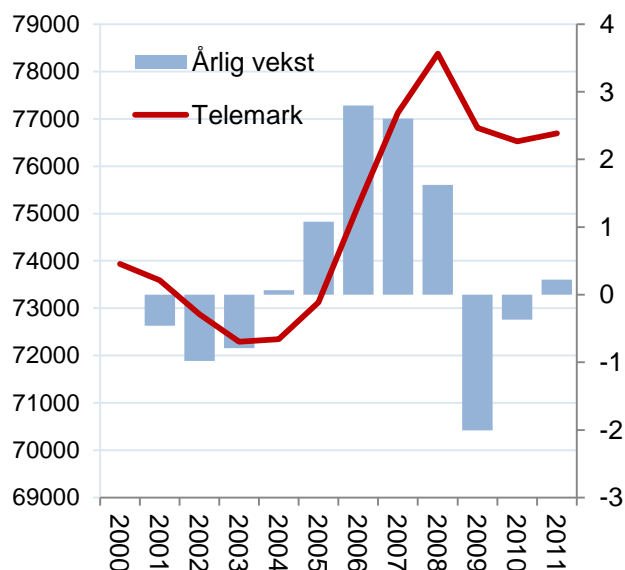
Figur 13: Antall arbeidsplasser og årlig prosentvis vekst i arbeidsplasser Norge i perioden 2000-2011.

2.2 Utviklingen i Telemark

Telemark har hatt en betydelig svakere utvikling i antall arbeidsplasser enn resten av landet.

Nedgangen fra 2000 til 2004 ble betydelig sterkere i Telemark enn ellers i landet. Deretter ble oppgangen fra 2003 til 2008 svakere. Telemark ble til slutt sterkere rammet av finanskrisa i 2009, og var eneste fylke med nedgang i antall arbeidsplasser i 2010. I 2011 fikk Telemark en vekst på beskjedne 0,2 prosent, mens Norge som helhet hadde en vekst på 1,8 prosent.

I hele perioden fra 2000 til 2011 hadde Telemark en vekst på 2 760 arbeidsplasser. Det tilsvarer 3,7 prosent. Det er omtrent en tredjedel av veksten på landsbasis.

Figur 14: Antall arbeidsplasser og årlig prosentvis vekst i arbeidsplasser i Telemark i perioden 2000-2011.

2.3 Vekstmønstre for fylkene

For å kunne sammenlikne utviklingen i fylkene over tid er det praktisk å bruke relativ vekst. Relativ vekst er veksten i antall arbeidsplasser i fylket fratrukket veksten på landsbasis samme år. Dermed får vi utjevnet konjunktursvingningene og kan sammenlikne utviklingen i fylkene over en lengre tidsperiode.

Tabell 7: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2001-2011, samt 10 års progressivt gjennomsnitt og samlet vekst etter 2000. Fylkene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt	2000- 2011
1	Rogaland	2,1	0,3	0,5	1,0	0,6	2,6	1,9	0,9	0,9	0,8	1,6	1,25	29,1
2	Akershus	1,5	2,3	-0,2	0,6	0,3	0,3	0,5	1,0	0,1	0,6	1,1	0,62	22,8
3	Hordaland	0,4	-0,1	1,6	0,4	0,2	1,1	0,1	0,6	0,9	-0,4	0,2	0,39	19,1
4	Vest-Agder	0,0	2,5	1,4	1,5	0,1	0,1	1,6	0,9	0,1	0,0	-0,6	0,38	22,0
5	Sør-Trøndelag	1,1	0,9	2,4	0,0	0,3	0,5	-0,2	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,13	18,8
6	Buskerud	0,5	1,1	0,5	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,7	-0,8	-0,3	-0,1	-0,06	15,0
7	Oslo	-1,5	-2,6	-2,5	-0,6	0,9	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,5	-0,07	6,2
8	Møre og Romsdal	-0,6	-0,1	-0,6	-0,4	0,1	-0,2	0,0	-0,4	0,5	-0,1	-0,5	-0,13	10,8
9	Finnmark	-0,6	-0,7	0,4	-0,1	-0,3	-1,7	-0,5	-1,3	1,1	0,5	0,1	-0,15	9,9
10	Aust-Agder	-0,3	-2,3	0,2	0,7	-0,5	-0,4	1,1	0,2	-0,5	0,4	-1,3	-0,16	10,2
11	Nord-Trøndelag	-0,4	-0,3	2,0	0,5	-1,5	-0,8	0,6	-1,4	0,5	-0,3	-0,2	-0,20	12,0
12	Vestfold	0,8	0,7	-0,7	0,4	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	-1,2	-0,4	-1,1	-0,47	11,2
13	Nordland	-0,4	0,0	0,3	-0,8	-1,2	-1,4	-0,4	-1,2	0,2	0,0	-0,5	-0,52	7,3
14	Østfold	0,8	0,8	-0,7	-0,8	-0,5	0,0	-0,5	-0,3	-1,4	-0,1	-0,9	-0,56	9,3
15	Troms	-0,4	0,4	1,3	-0,8	-1,4	-1,2	-1,6	-1,1	0,3	-0,4	-0,4	-0,59	7,8
16	Hedmark	0,2	-0,1	-0,1	1,1	-2,4	-0,9	-1,1	-0,2	-1,0	-0,2	-1,7	-0,85	6,3
17	Oppland	-0,6	0,4	1,3	-1,0	-0,8	-1,2	-1,4	-1,3	-0,6	0,0	-1,5	-0,85	6,0
18	Sogn og Fjordane	-1,0	-0,4	-0,4	-1,6	-1,0	-2,4	-1,4	-1,6	0,7	-0,1	-1,2	-0,88	2,3
19	Telemark	-1,0	-0,6	-0,5	-0,6	-0,4	-0,7	-1,4	0,0	-0,9	-1,2	-1,6	-0,92	3,7

Rogaland hadde den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser i 2011. Rogaland har også hatt sterkeste vekst etter 2000. Fylkene er rangert etter progressivt tiårsindeks, som både tar hensyn til vekst i de siste ti årene og trenden i veksten. Her vil de siste årenes vekst teller mer enn vekst tidlig i perioden. Akershus, Hordaland, Vest-Agder og Sør-Trøndelag er andre fylker med god vekst etter 2000. Oslo hadde svært dårlig utvikling de tre første årene, men har hatt bedre utvikling de siste årene.

Telemark er rangert helt sist av fylkene. Sogn og Fjordane har lavest vekst i antall arbeidsplasser etter 2000, men Telemark er rangert lavest på grunn av at utviklingen har vært dårligst de siste tre årene. Telemark har hatt svakere utvikling i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet i alle årene unntatt 2008.

2.4 Vekst i ulike sektorer

Vi kan dele opp arbeidsplassene i privat og offentlig sektor, for å se hvordan utviklingen har vært. Privat sektor har ca. 70 prosent av arbeidsplassene i Norge, mens offentlig sektor står for 30 prosent.

Utviklingen i Telemark har vært spesielt dårlig i privat sektor. På landsbasis har antall arbeidsplasser i næringslivet økt i 2010 og 2011, etter nedgangen i 2009. I Telemark har antallet arbeidsplasser i næringslivet fortsatt å synke de siste to årene.

I offentlig sektor har Telemark hatt lavere vekst i antall arbeidsplasser enn ellers i landet, men forskjellen er ikke så stor som i privat sektor.

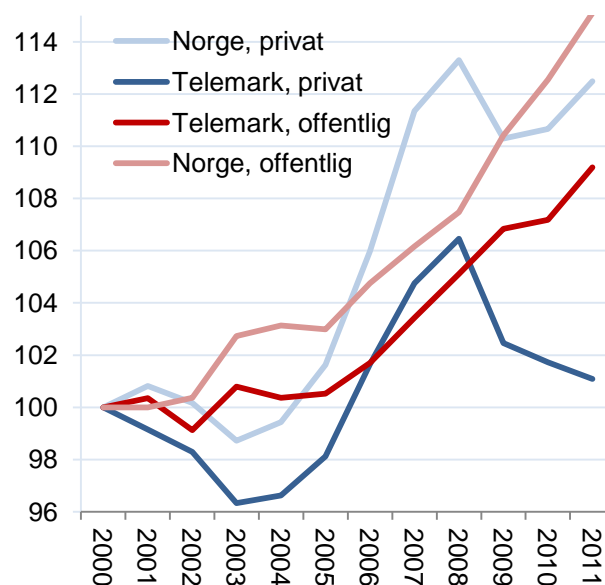
Offentlig sektor består av kommunal, fylkeskommunal og statlig sektor. Kommunal sektor er klart størst av de offentlige sektorene i Norge, med over 450 000 arbeidsplasser.

Kommunal sektor er også størst i Telemark, med over 18 000 arbeidsplasser. Statlig sektor har 6 734 arbeidsplasser, mens fylkeskommunal sektor har 1 611 arbeidsplasser.

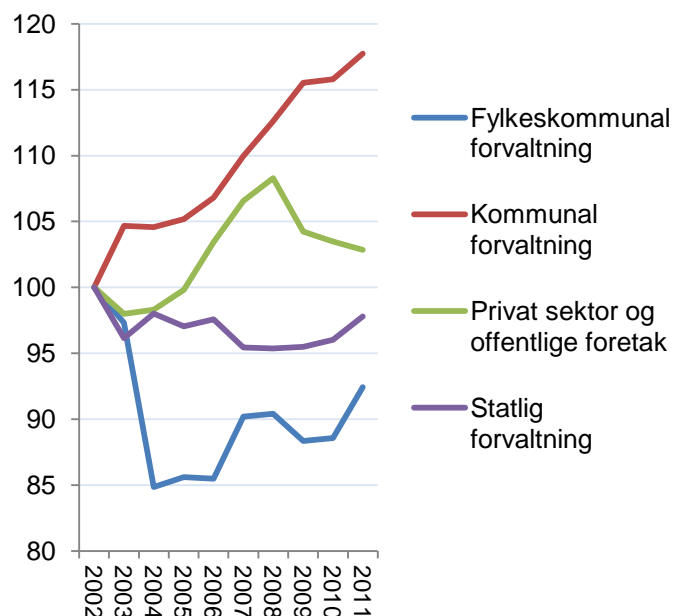
I figur 16 ser vi hvordan utviklingen har vært i de ulike sektorene i Telemark. Vi ser da på utviklingen fra 2002 og utover, ettersom sykehusene ble overført fra fylkeskommunal til statlig sektor fra og med 2002.

Det er kommunal sektor som har hatt klart sterkest vekst i Telemark. Antall arbeidsplasser i kommunal sektor i Telemark har økt med 17,7 prosent siden 2002. Det er faktisk noe høyere enn veksten i kommunal sektor på landsbasis, som har vært 16,6 prosent i samme periode.

I statlig forvaltning og i fylkeskommunal sektor er antall arbeidsplasser lavere i 2011 enn i 2002. På landsbasis har antall arbeidsplasser i statlig sektor økt med 13,4 prosent siden 2002, men i Telemark har antall arbeidsplasser i statlig sektor faktisk gått ned.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Norge og Telemark i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 16: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlige sektorer i Telemark i perioden 2002-2011, indeksert slik at nivået i 2002=100.

2.5 Bransjer

Handel er den største bransjen i privat sektor i Telemark, med 10 917 arbeidsplasser i 2011. Industrien var største bransje i 2008, men er nå mindre enn handelen målt i antall arbeidsplasser etter at antall arbeidsplasser har blitt redusert med 1 148.

Det er bare bransjene personlig tjenesteyting og faglig, vitenskapelig og teknologiske tjenesteyting som har flere arbeidsplasser i 2011 enn i 2008. Alle de andre bransjene har hatt nedgang. Industrien har hatt størst nedgang i antall arbeidsplasser, mens landbruket har hatt sterkest nedgang i prosent.

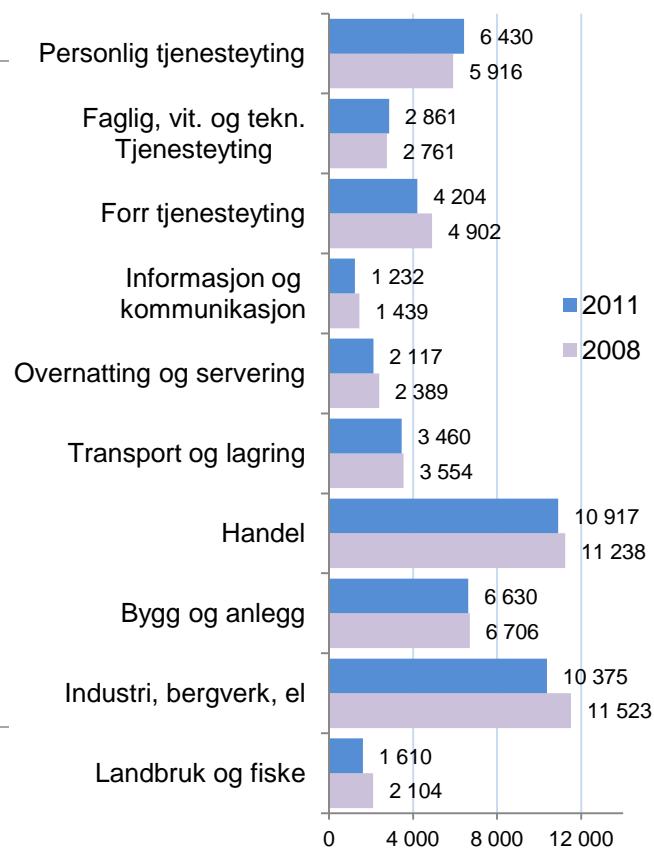
2.6 Bransjer og lokaliseringkvotienter

Lokaliseringkvotienten (LQ) er bransjens andel av samlet sysselsetting i fylket delt på bransjens andel av sysselsettingen i Norge. Der verdien er over 1, har fylket en høyere andel enn landsgjennomsnittet. I figur 18 er bransjene i privat sektor fordelt etter lokaliseringkvotient og vekst i antall arbeidsplasser de tre siste år.

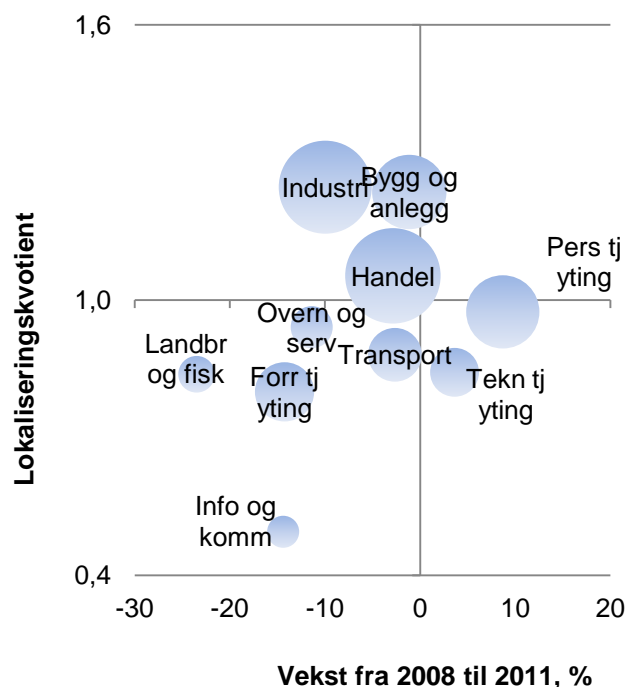
Vi ser at det bare er to bransjer som ligger til høyre i diagrammet, som betyr at de har hatt vekst. Personlig tjenesteyting har hatt størst vekst med 8,7 prosent.

Industri, bygg og anlegg og handel er bransjer der lokaliseringkvotienten er høyere enn 1. Det betyr at det er en høyere andel av næringslivet i disse bransjene i Telemark enn i resten av landet. Dessverre for Telemark har disse tre bransjene, som er størst i Telemark både absolutt og relativt, hatt nedgang etter 2008.

De andre bransjene har alle hatt nedgang, samtidig som de er relativt mindre i Telemark enn i resten av landet. Bransjen informasjon og kommunikasjon har lavest lokaliseringkvotient i Telemark, og har samtidig hatt nedgang.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i hovedbransjer i privat sektor i Telemark i 2008 og 2011.

Figur 18: Hovedbransjer i privat sektor i Telemark etter lokaliseringkvotient og prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2008 til 2011.

2.7 Vekst i regionene

I figur 19 ser vi hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser har vært i regionene i Telemark fra 2000 til 2011.

Grenland, Vest- og Midt-Telemark har alle hatt en vekst i antall arbeidsplasser på omtrent fem prosent fra 2000 til 2011. Det er under halvparten av veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis i samme periode. Midt-Telemark hadde vekst i antall arbeidsplasser i det siste året, fra slutten av 2010 til slutten av 2011, og har dermed hatt sterkest vekst fra 2000 til 2011 av regionene i Telemark.

Øst-Telemark har hatt nedgang i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011.

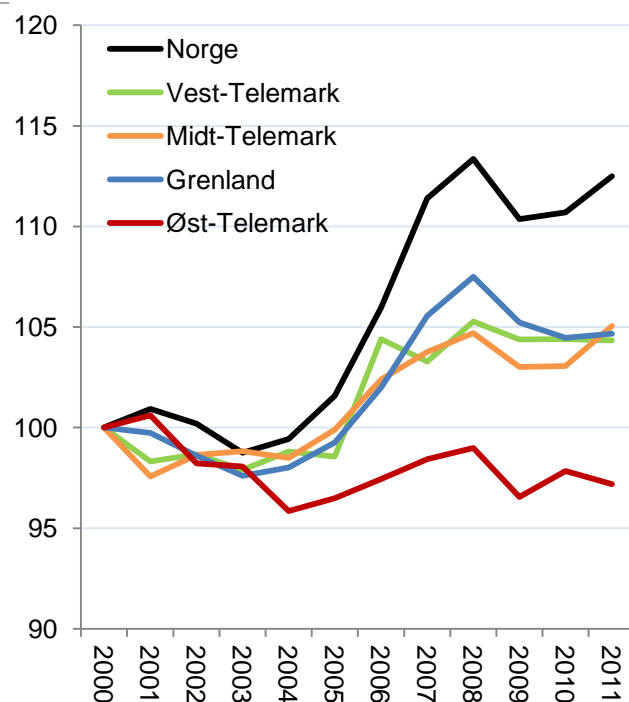
Det kan også være interessant å se på utviklingen i antall arbeidsplasser i privat sektor isolert, ettersom dette er en god indikator for næringsutviklingen. Denne utviklingen er vist i figur 20.

Vest-Telemark har hatt den sterkeste veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet av regionene i Telemark. Veksten skjedde imidlertid fra 2000 til 2006. I de fem siste årene har antall arbeidsplasser i næringslivet i Vest-Telemark falt igjen.

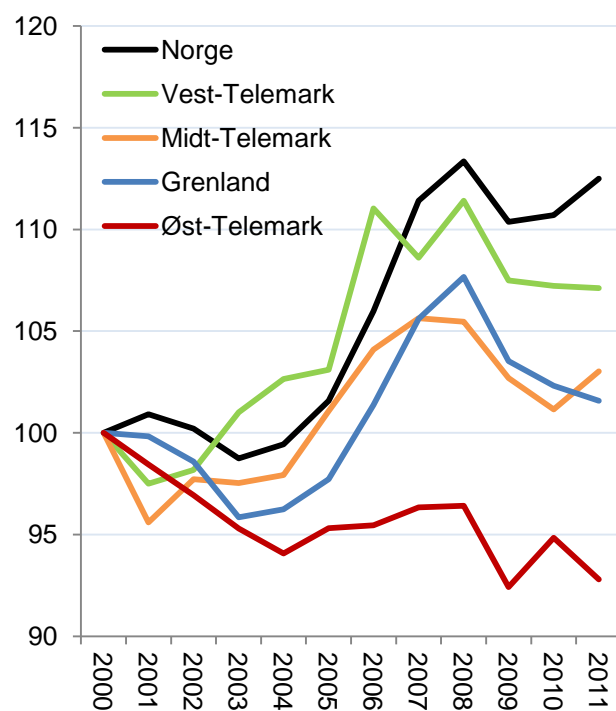
Grenland hadde vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i årene fra 2003 til 2008, men har hatt nedgang i de tre siste årene.

Midt-Telemark er den eneste regionen i Telemark med vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet det siste året.

Øst-Telemark har hatt ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser i sitt næringsliv fra 2000 til 2011, og hadde også nedgang det siste året.

Figur 19: Vekst i antall arbeidsplasser i regionene i Telemark og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 20: Vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i Telemark og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

2.8 Relativ vekst i regionene

For å vurdere regioners vekst over tid, er det hensiktsmessig å se på relativ vekst, dvs. vekst utover landsgjennomsnittet. På den måten tar vi bort konjunktorene og kan sammenlikne årsveksten over en lengre periode. Progressivt gjennomsnitt er en praktisk måte å sammenlikne vekst over tid, ettersom vi både får med veksten over en lengre tidsperiode og trenden i veksten.

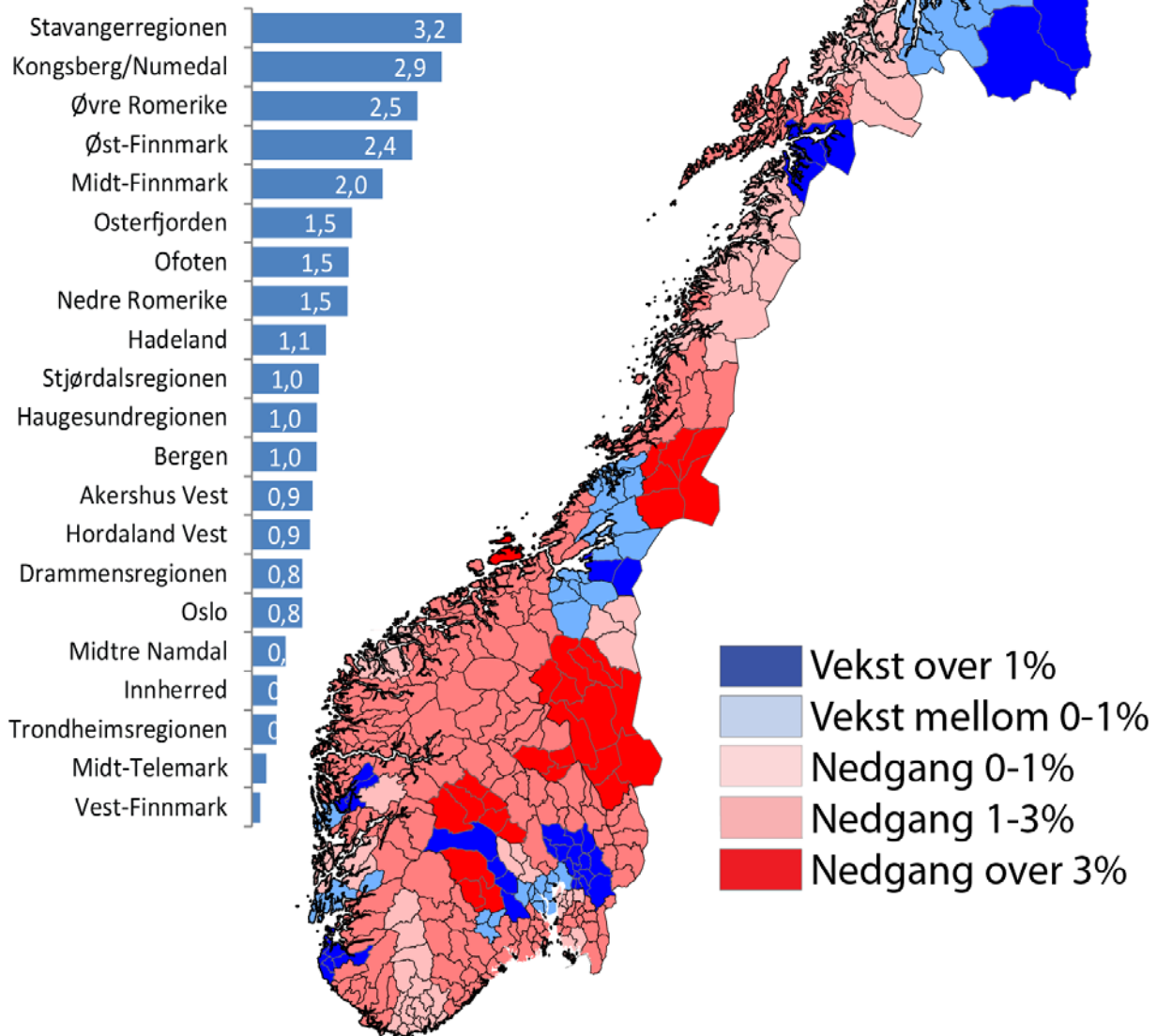
Tabell 8: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene på Østlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt snitt. Rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
3	Kongsberg/Numedal	0,0	1,0	0,9	-1,2	0,4	3,5	2,7	3,8	-0,2	0,9	2,9	1,8
6	Nedre Romerike	-3,0	3,6	-0,4	0,7	1,5	-0,9	0,5	-0,5	0,1	3,5	1,5	1,0
9	Akershus Vest	3,3	7,0	-1,4	1,6	-1,1	0,9	-0,1	1,8	0,0	1,5	0,9	0,8
10	Øvre Romerike	5,7	-1,9	0,3	0,6	1,6	-2,1	-0,4	3,7	0,6	-1,4	2,5	0,7
16	Follo	-0,9	1,5	3,8	0,7	1,3	-0,4	0,4	0,6	0,1	0,3	-0,4	0,4
19	Drammensregionen	1,7	0,3	0,8	1,1	0,5	-1,0	0,2	1,2	-2,1	1,0	0,8	0,2
22	Hadeland	-1,4	0,7	2,1	0,1	1,2	-1,8	-2,6	-0,5	-0,4	1,4	1,1	0,0
27	Oslo	-1,9	-3,8	-2,3	-0,6	0,5	-0,2	-0,8	0,1	0,0	-0,4	0,8	-0,2
41	Midt-Buskerud	-1,9	0,5	1,1	2,3	-0,5	-3,1	-1,0	-0,8	0,7	-0,2	-0,6	-0,4
43	Indre Østfold	0,3	0,3	3,0	2,5	-0,1	-1,5	-1,6	1,0	0,3	-1,6	-1,9	-0,5
44	Ringerike/Hole	-3,9	1,1	1,6	1,7	-3,4	-0,3	-1,1	0,1	-0,2	0,1	-1,6	-0,5
47	Mossregionen	0,8	-1,6	-0,2	-0,6	1,1	1,1	0,3	0,0	-2,5	0,6	-2,6	-0,6
49	Sandefjord/Larvik	-1,6	2,3	0,3	1,4	1,0	-1,9	1,1	0,2	-1,5	-0,9	-2,7	-0,7
50	Tønsbergregionen	0,3	1,9	-1,0	-0,1	-1,1	0,7	-0,2	-0,4	-1,4	-0,6	-1,6	-0,7
53	Lillehammerregionen	-1,4	1,9	1,0	-0,2	0,7	-0,9	-2,5	-0,2	-1,1	1,2	-3,1	-0,8
54	Vest-Telemark	-3,4	1,4	4,3	0,9	-1,7	3,4	-7,3	0,8	-0,9	-0,6	-1,7	-0,8
55	Midt-Telemark	-5,3	2,9	1,3	-0,3	1,1	-1,3	-3,6	-1,9	0,0	-1,8	0,2	-0,9
56	Nedre Glomma	-0,3	3,6	-2,9	-1,4	-1,8	0,4	-0,4	-1,6	-2,0	-0,3	-0,4	-0,9
57	Fjellregionen	-3,3	1,4	0,5	1,5	-2,6	-1,7	0,3	-2,6	-0,8	1,5	-3,3	-1,0
60	Grenland	-1,1	-0,5	-1,3	-0,3	-0,6	-0,6	-1,0	0,2	-1,2	-1,5	-2,3	-1,1
62	Gjøvikregionen	-2,5	1,8	-0,1	-0,7	-1,8	-1,4	3,1	-5,7	-0,4	-0,8	-1,8	-1,2
63	Hamarregionen	-1,2	2,6	0,5	-0,8	-3,3	-0,4	-0,9	-1,2	-2,3	-0,7	-1,3	-1,2
65	Sør Østerdal	-2,1	-0,3	1,3	0,7	-0,7	-4,9	0,2	1,0	0,0	-1,2	-4,4	-1,3
70	Halden	0,3	2,9	0,5	-4,3	-0,2	0,5	0,2	-2,8	-1,5	-3,2	-1,6	-1,5
71	Hallingdal	-0,4	1,3	-0,6	1,5	2,1	-2,6	-2,0	-3,1	-0,9	-1,1	-3,4	-1,5
73	Valdres	0,3	1,2	1,2	-3,4	1,3	-2,5	-1,6	-3,9	0,9	-1,7	-2,8	-1,6
76	Øst-Telemark	-2,5	-0,8	-0,2	-2,0	-0,8	-4,2	-4,2	-1,7	-1,5	2,3	-3,8	-1,8
77	Nord-Gudbrandsdal	-2,0	-0,5	2,6	-0,1	-1,5	-3,1	-4,9	-2,7	0,6	-1,2	-2,8	-1,8
80	Midt-Gudbrandsdal	-1,5	-0,4	4,1	-2,9	-1,7	-3,1	-1,9	0,5	-4,4	-1,1	-2,5	-1,8
83	Glåmdal	-0,9	-1,0	0,8	0,3	-1,2	-1,1	-3,4	0,1	-3,4	-2,9	-2,7	-2,0

På Østlandet har Kongsberg/Numedal i særstilling hatt høyest vekst etter 2000. Kongsberg/Numedal er rangert som nummer tre av de 83 regionene i landet for vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet. De andre regionene på Østlandet som har hatt god vekst de ti siste årene er alle lokalisert nært Oslo. På Østlandet har veksten vært sterkt sentrert rundt Oslo, mens periferien på Østlandet har hatt svakere utvikling.

Øst-Telemark er rangert som nummer 76, og er dermed blant de ti svakeste regionene i landet. Vest-Telemark, Midt-Telemark og Grenland er rangert mellom 54 og 60, og er dermed alle godt under middels.

Relativ vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2011, prosent:

Figur 21: Relativ prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i 2011.

Figur 21 viser den relative veksten i antall arbeidsplasser i regionene i 2011. Det var bare 21 regioner som hadde høyere vekst i 2011 enn veksten på landsbasis. Både Oslo, Bergen, Stavangerregionen og Trondheimsregionen hadde høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Disse regionene dro opp landsgjennomsnittet, og dermed fikk flertallet av regionene lavere vekst enn veksten på landsbasis.

Mange av de andre regionene med høyere vekst enn landsgjennomsnittet var naboregioner til de fire største byene. Finnmark og Ofoten (Narvikregionen) hadde også påfallende sterk vekst i næringslivet i 2011.

I Telemark var Midt-Telemark en av de 21 regionene med høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Øst-Telemark var blant regionene med størst nedgang.

2.9 Relativ vekst i kommunene

Hvilke kommuner i Telemark har hatt best vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet?

I tabellen under viser vi relativ vekst for kommunene i årene etter 2000, og har rangert kommunene etter den progressive tiårsindeksen.

Tabell 9: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i kommunene i Telemark i perioden 2001-2011, samt progressivt snitt. Rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
130	Vinje	-2,8	6,5	11,5	-2,1	-5,6	2,6	-7,5	-0,2	-0,9	1,2	3,3	0,1
134	Nissedal	-5,9	7,6	2,4	0,2	3,0	2,3	-4,8	4,2	-4,0	-3,3	2,6	0,0
181	Kviteseid	-1,6	-1,2	-0,1	0,8	-1,9	1,5	2,0	-6,8	-2,8	1,4	2,3	-0,4
194	Bø	-2,2	7,0	2,0	-1,3	-0,5	-3,6	-8,8	0,1	6,3	-1,7	0,1	-0,5
205	Nome	-9,8	0,2	0,0	-0,2	0,3	-1,4	0,6	-2,2	-5,2	0,8	1,7	-0,7
206	Siljan	-6,1	0,7	5,7	-4,3	1,6	8,6	-3,3	2,1	4,3	-7,3	-4,9	-0,7
220	Skien	-1,3	1,8	0,8	-2,6	-0,9	-1,3	-0,1	-1,6	-0,4	-1,4	0,1	-0,7
225	Porsgrunn	0,5	-3,8	-3,3	2,2	0,0	-0,9	-1,3	4,8	-0,4	-1,0	-4,9	-0,8
227	Seljord	-3,1	-0,1	2,9	4,2	1,7	6,8	-12,4	5,6	3,4	-1,4	-8,3	-0,8
263	Hjartdal	-11,4	0,1	-1,6	-1,3	6,8	-1,1	-4,3	-3,4	-3,4	1,2	-1,0	-1,1
274	Kragerø	-1,1	1,2	-2,7	-2,1	-0,4	3,7	0,0	-0,3	-4,5	-2,0	-1,6	-1,2
319	Tokke	-7,2	-0,1	1,6	1,2	-3,5	1,1	-10,1	1,8	-1,7	3,1	-4,9	-1,6
325	Notodden	-1,5	-1,0	0,7	-1,1	-3,9	-5,1	-3,4	-1,1	-2,0	4,3	-3,8	-1,6
326	Sauherad	-3,8	-0,9	1,7	1,9	5,7	3,4	0,1	-5,0	-3,9	-5,8	-1,9	-1,6
346	Drangedal	-2,1	5,4	-3,5	1,7	-2,8	0,6	-0,5	0,6	0,8	-1,0	-9,6	-1,9
361	Tinn	-2,7	-0,6	-1,7	-3,8	3,9	-3,0	-5,5	-2,4	-0,3	-1,1	-4,3	-2,2
404	Fyresdal	-0,9	-4,6	4,9	1,7	-1,3	4,2	-8,6	2,7	-5,4	-10,5	-2,9	-3,2
405	Bamble	-5,1	-0,2	-1,5	1,7	-1,8	-0,9	-3,6	-8,5	-5,7	-3,0	-1,1	-3,2

De er Vest-Telemarkkommunene Vinje, Nissedal og Kviteseid som har hatt best utvikling i næringslivet etter 2000. Disse tre kommunene hadde alle sterk vekst i 2011 også.

Bø, Nome og Siljan kommer også noe bedre ut enn middels av norske kommuner, mens alle de andre kommunene gjør det svakere enn middels.

Skien og Porsgrunn gjør det svakere enn middels av norske kommuner. Mye av næringslivet i Telemark ligger i disse to kommunene, og dermed trekker den svake utviklingen i Skien og Porsgrunn ned fylkestallene også. Porsgrunn hadde en sterk nedgang i 2011.

Bamble og Fyresdal gjør det klart svakest, og er blant de 30 kommunene i landet med dårligst utvikling.

3. Næringsmessig sårbarhet

Næringsmessig sårbarhet er definert som risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen. Hvordan måler vi slik næringsmessig sårbarhet? Og hva kan vi fortelle om utviklingen i regioner og kommuner med sterk grad av sårbarhet?

I kapitlet om næringsmessig sårbarhet for regioner skal vi først introdusere noen begreper og en enkel modell. I tabell 10 til høyre ser vi hvordan vi tenker oss å splitte opp veksten i hver region i tre komponenter.

For det første er det naturlig å tenke seg at regionenes næringsliv tar del i den generelle nasjonale veksten i Norge. I den perioden vi skal analysere, fra 2000 til og med 2011, har antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge økt med 12,4 prosent. Hvis vi trekker fra den generelle veksten fra regionens vekst, får vi et tall som vi kaller *relativ vekst*. Dette tallet forteller om en region har vekst eller nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet sammenliknet med landsgjennomsnittet.

Dernest beregner vi *struktureffekten*. Struktureffekten er et teoretisk mål for hvor mye av endringene i en regions næringsliv som skyldes bransjestrukturen. Logikken bak struktureffekten er at det i en bestemt periode er noen bransjer som har vekst, mens andre bransjer har nedgang. En region med en høy andel av arbeidsplassene i vekstbransjer i én periode vil ha en tendens til å få vekst, i forhold til andre regioner med en stor andel av arbeidsplassene i bransjer med nedgang.

Når vi har beregnet struktureffekten, får vi også ut et annet interessant tall, som vi kaller *bransjejustert vekst*. Det er forskjellen mellom den relative veksten som regionen har hatt, og struktureffekten. Den bransjejusterte veksten forteller om regionen har hatt høyere eller lavere vekst enn forventet, gitt den bransjesammensetningen som regionene hadde i utgangspunktet. Denne bransjejusterte veksten vil dermed være et mer interessant mål for hvor godt regionen har prestert i sin næringsutvikling, enn den faktiske veksten.

Tabell 10: En enkel modell for å dekomponere vekst i arbeidsplasser i en region i tre faktorer.

Komponent	Forklaring
Vekst	Den faktiske veksten i antall arbeidsplasser i en region
- Generell vekst	Den generelle veksten i antall arbeidsplasser i Norge
= Relativ vekst	Regionens vekst i forhold til veksten på landsbasis
- Struktur-effekten	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som skyldes bransjestrukturen
= Bransjejustert vekst	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som verken skyldes bransjestruktur eller generell vekst i landet

Den neste indikatoren tar også utgangspunkt i regionenes bransjestruktur, men måler hvor ulik bransjestrukturen i hver enkelt region er fra bransjestrukturen på landsbasis. Vi har kalt dette for *strukturavviket*. Regioner med en spesiell bransjestruktur som avviker sterkt fra landet ellers vil ha høyere risiko for at næringsutviklingen skal bli vesentlig annerledes enn i resten av landet. Denne risikoen kan gi seg utslag i sterk nedgang, dersom bransjene som regionen har sitt tyngdepunkt i får nedgang, men kan også gi grunnlag for sterk vekst dersom regionen har en stor andel av næringslivet sitt i vekstbransjer.

Dernest skal vi se på regionens arbeidsmarkedsintegrasjon. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har mye å si for om en region er sårbar eller robust, og er en indikator som også har mye å si for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere.

3.1 Bransjenes utvikling

I figur 22 ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i ulike bransjer i perioden 2000 til 2011. Det er svært stor forskjell på veksten i de ulike bransjene i denne perioden. Kulturbransjen har mer enn doblet antall arbeidsplasser i denne perioden, mens trykkerier har hatt en reduksjon på over 40 prosent.

Når bransjene har hatt så forskjellig vekst, er det åpenbart at en regions bransjestruktur i 2000 har hatt svært mye å si for hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser har forløpt fram til i dag.

3.2 Måling av struktureffekten

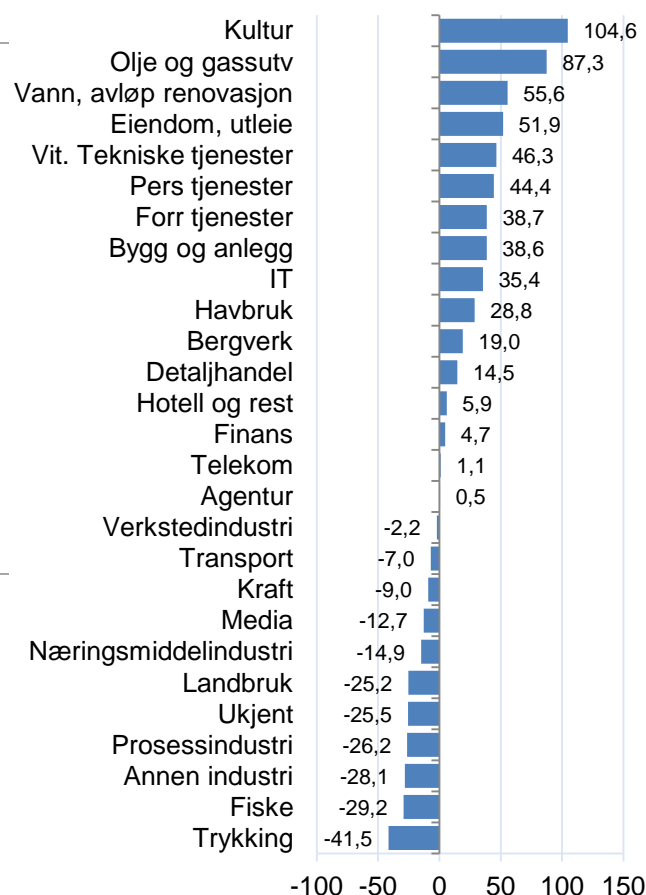
Hvor mye av endringene i antall arbeidsplasser i næringslivet siden 2000 i en region er en konsekvens av næringsstrukturen? Det kan vi måle gjennom først å regne ut hvilken vekst en region ville ha hatt, dersom de hadde gjennomsnittlig vekst i hver enkelt bransje, og deretter måle hvordan denne veksten avviker fra veksten på landsbasis. Veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis var 12,4 prosent fra 2000 til 2011.

Hvis en region hadde hatt all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien ville den fått en faktisk vekst på -26,2 prosent hvis veksten i prosessindustrien hadde vært som landsgjennomsnittet. Vi kan se av figur 22 at prosessindustrien hadde en nedgang på 26,2 prosent fra 2000 til 2011.

Ettersom veksten på landsbasis har vært 12,4 prosent, ville da veksten i denne regionen ha vært 38,6 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Struktureffekten ville således blitt 38,6 prosent.

Alle regionene har en miks av ulike bransjer, og da vil sammensetningen av bransjer fordelt på vekst- og nedgangsbransjer definere struktureffekten.

Det er interessant å finne ut hvor mye av veksten som skyldes struktureffekten, fordi vi da også indirekte får et mål for hvor mye av arbeidsplassveksten som ikke skyldes bransjestrukturen. Den ekstra veksten, eller nedgangen, utover struktureffekten kaller vi *bransjejustert vekst*.

Figur 22: Vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 for ulike bransjer.

Hvis regionen med all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien faktisk hadde en nedgang i antall arbeidsplasser på 10 prosent, ville den bransjejusterte veksten blitt +16,2 prosent. Regionen «skulle egentlig» ha hatt en nedgang på 26,2, men hadde bare en nedgang på 10 prosent. De har da hatt en utvikling som var 16,2 prosent bedre enn forventet ut fra næringsstrukturen. Regionen hadde da framstått som vellykket, fordi de hadde hatt en langt bedre utvikling enn landsgjennomsnittet i den bransjen de hadde all sin næringsvirksomhet i.

Den bransjejusterte veksten er på denne måten en mer interessant metode for å benchmarke regionenes vekst i næringslivet enn bare å se på den faktiske veksten.

Struktureffekt og bransjustert vekst

Når vi har målt struktureffekten for hver enkelt region, kan vi sammenholde struktureffekten mot den faktiske arbeidsplassveksten, som vist i figur 23.

Vi kan se at det er en ganske sterk sammenheng mellom struktureffekten og faktiske vekst i regionene. Forskjeller i bransjestruktur i regionene forklarer dermed ganske mye av forskjellene i arbeidsplassvekst. Et annet trekk vi kan se, er at det bare er ti regioner som har hatt en positiv struktureffekt. Det er blant annet de aller største regionene, som Oslo, Bergen, Trondheim- og Stavangerregionen.

Alle regionene i Telemark har hatt en negativ struktureffekt. Dette kan vi se ved at de ligger til venstre i diagrammet. Det betyr at de hadde en bransjesammensetning med overvekt av bransjer med svak vekst i 2000.

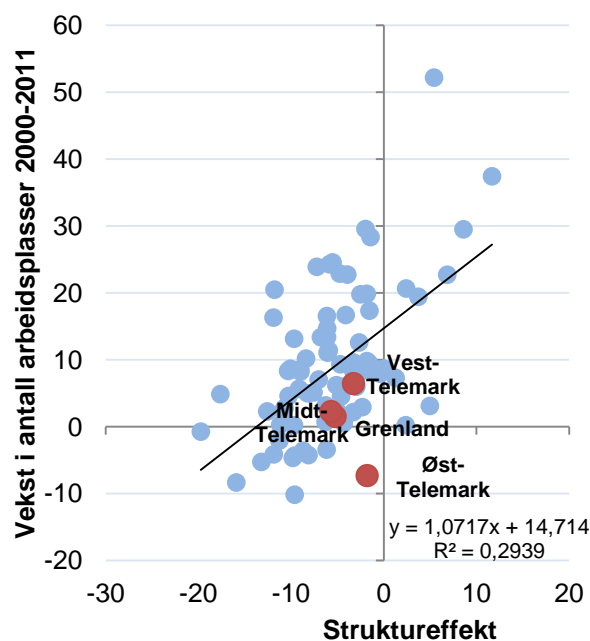
Alle regionene har samtidig hatt en lavere vekst i antall arbeidsplasser enn forventet ut fra næringsstrukturen i 2000. Differansen er spesielt stor for Øst-Telemark. Det betyr at den svake arbeidsplassveksten i næringslivet ikke bare skyldes en uheldig næringsstruktur, det har også vært svak arbeidsplassvekst når vi korrigerer for næringsstrukturen.

I figur 24 kan vi se arbeidsplassveksten i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011 dekomponert i tre ulike faktorer: Den nasjonale veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet, som er på 12,4 prosent, struktureffekten, og bransjustert vekst.

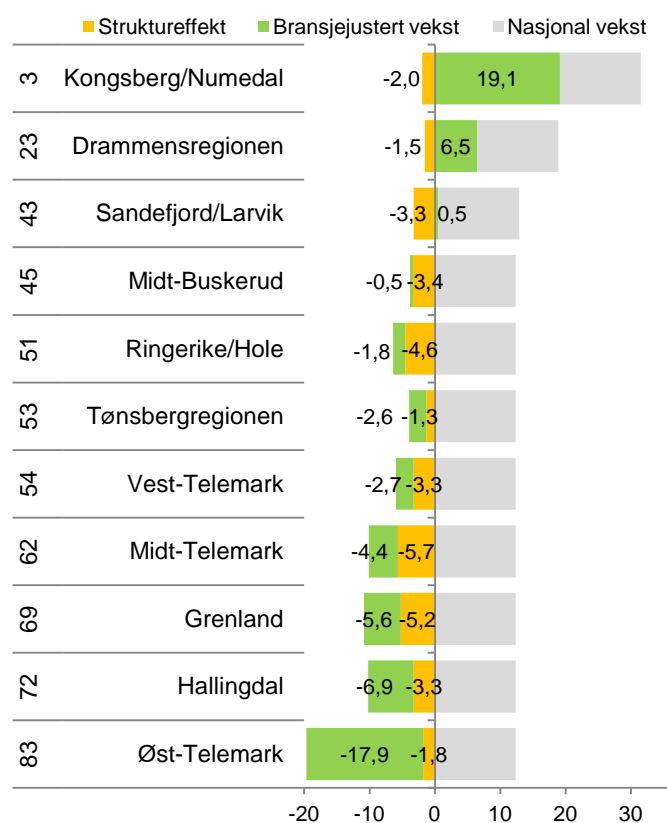
Ingen av regionene i BTV har positiv struktureffekt, og det er bare Kongsberg/Numedal, Drammensregionen og Sandefjord/Larvik som har positiv bransjustert vekst. Øst-Telemark er den regionen som har høyest negativ bransjustert effekt av alle regionene i landet.

Øst-Telemark har hatt en vekst som er hele 17,9 prosent lavere enn forventet ut fra næringsstrukturen i 2000. Næringsstrukturen i Øst-Telemark bidro til at veksten ble 1,8 prosent lavere enn veksten på landsbasis, noe som er mer gunstig enn de fleste regionene. Den sterke nedgangen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Øst-Telemark ser ikke ut til å være et resultat av bransjestrukturen.

De tre andre regionene har hatt en vekst som er fra 2,7 til 5,6 prosent lavere enn forventet ut fra bransjestrukturen.

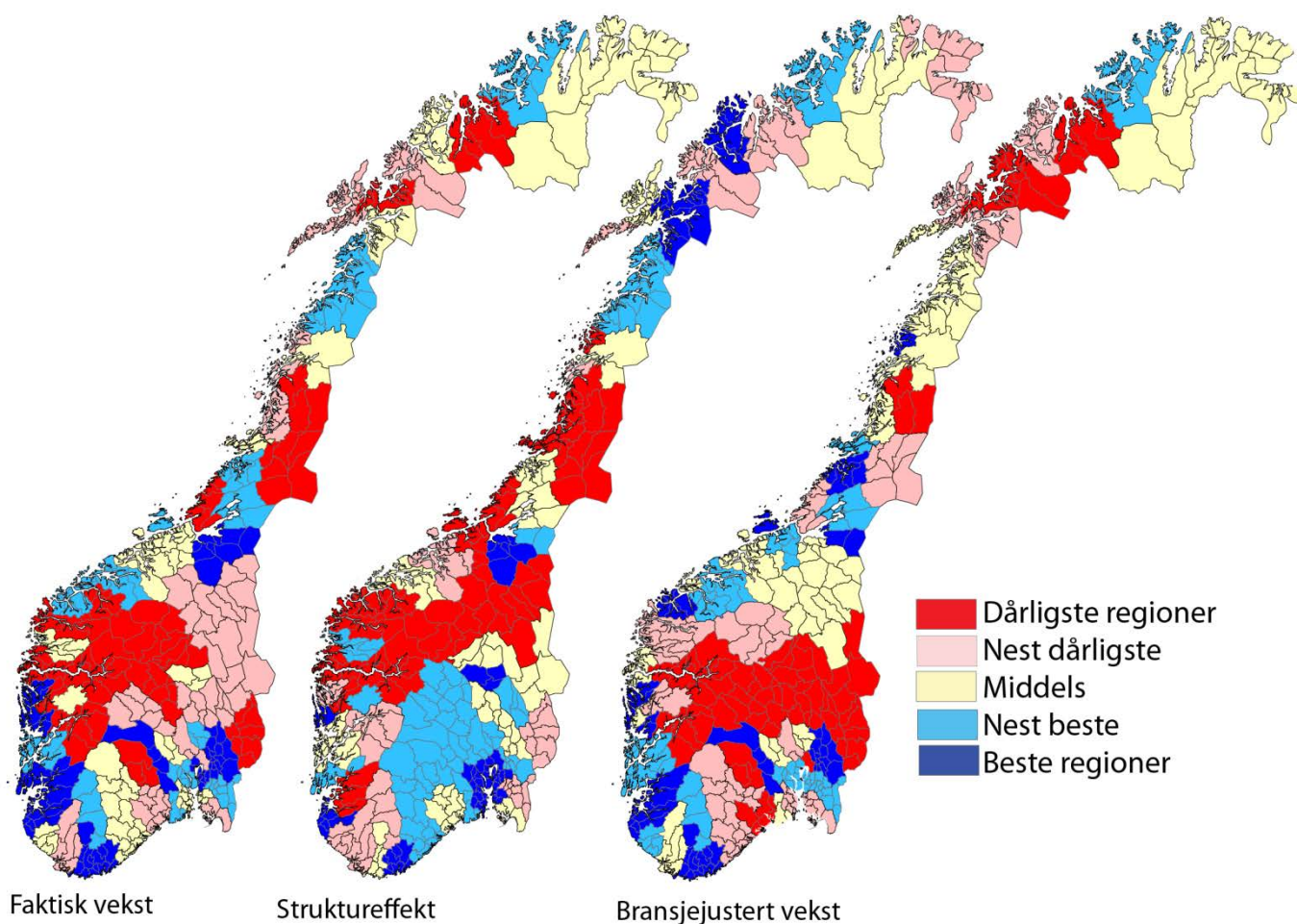

Figur 23: Struktureffekt og faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet i regionene i perioden 2000-2011. Regionene i Telemark er markert i rødt.

Figur 24: Endringer i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i BTV, dekomponert i nasjonal vekst, struktureffekt og bransjustert vekst. Regionenes rangering med hensyn til bransjustert vekst til venstre.

Kart med struktureffekt og bransjejustert vekst

Figur 25: Faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet, struktureffekten og bransjejustert vekst for regionene fra 2000 til 2011.

I kartet til venstre ser vi hvilke regioner som har hatt sterkest vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2000 til 2011.

Kartet i midten viser struktureffekten i regionene i samme periode.

Kartet til høyre viser den bransjejusterte veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011. Som nevnt tidligere, er den bransjejusterte veksten den faktiske veksten fratrukket struktureffekten. Vi så også i figur 23 at struktureffekten forklarer en del av variasjonene i veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i norske regioner. Kartet med bransjejustert vekst er ikke svært forskjellig fra kartet med faktisk vekst, men det er noen forskjeller. Regioner som Søre Sunnmøre,

Midtre Namdal og Ytre Helgeland er blant regionene med høyeste bransjejustert vekst. Dette er regioner som ikke er i gruppen med høyest faktisk vekst, men som har hatt svært sterk vekst når vi tar i betraktning at disse regionene hadde et vanskelig utgangspunkt med sine bransjestrukturer.

Samtidig er Trondheimsregionen og Bergen ikke med blant regionene med høyest bransjejustert vekst, selv om de er blant regionene med høyest faktisk vekst. De hadde begge høy vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet, men denne høye veksten kunne i stor grad tilskrives at de hadde en gunstig bransjestruktur i utgangspunktet.

3.3 Endring struktureffekt

Vi har så langt sett på struktureffekten for perioden 2000 til 2011. Denne er basert på den faktiske utviklingen i hver enkelt bransje.

Hva vil næringsstrukturen i de forskjellige regionene bety for framtidig vekst? Dersom vi gjør en antakelse om at framtidig vekst i hver enkelt bransje blir lik den historiske veksten fra 2000 til 2011, kan vi beregne framtidig struktureffekt, som vist i figur 26.

For de fleste regionene vil det ikke være så stor forskjell på historisk og framtidig struktureffekt, fordi næringsstrukturen forandres langsomt.

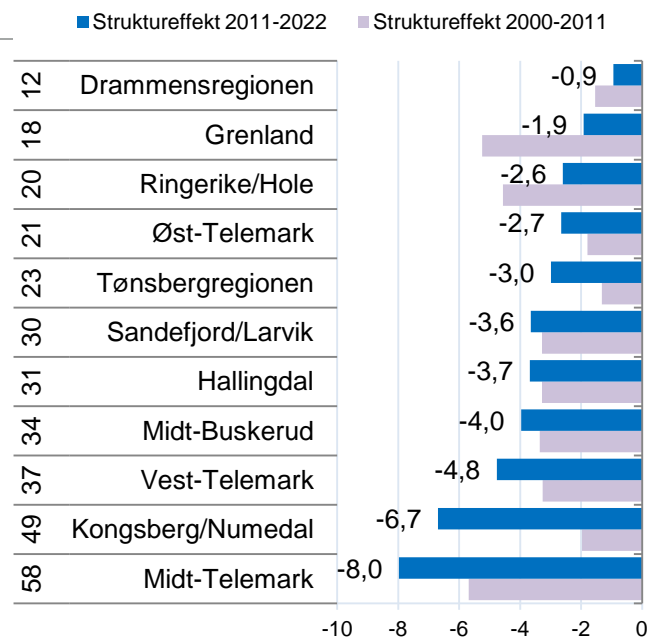
Grenland og Øst-Telemark har en forholdsvis gunstig struktureffekt. Riktignok er struktureffekten negativ, men rangeringsnumrene 18 og 21 forteller at de fleste regioner har en mer ugunstig struktureffekt.

Vi kan se at situasjonen har endret seg mye siden perioden 2000-2011. Struktureffekten til Grenland var langt høyere i 2000, mens den var langt lavere i Vest- og Midt-Telemark. Det betyr at det er færre arbeidsplasser i nedgangsbransjer i Grenland 2011 enn det var i 2000, mens nedgangsbransjene utgjør en større andel av næringslivet i Vest- og Midt-Telemark.

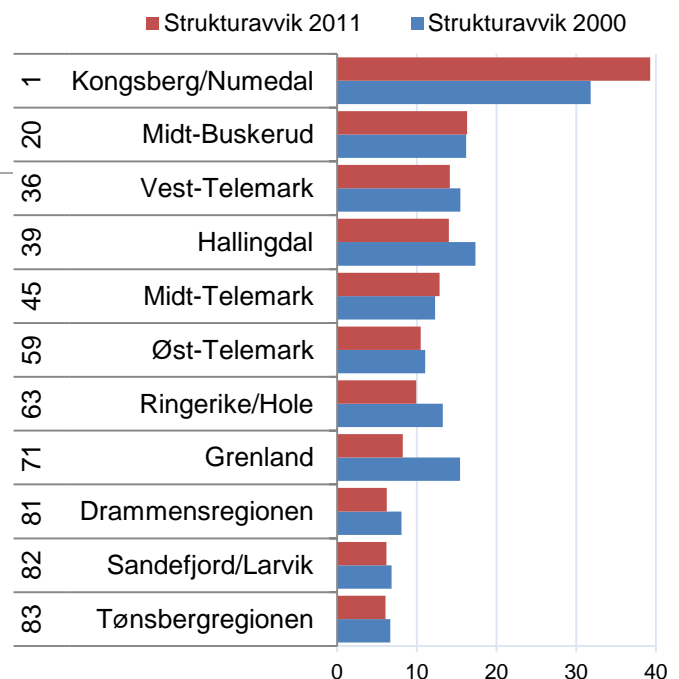
3.4 Strukturavvik

Strukturavviket viser hvor stort avvik det er mellom næringsstrukturen i en region og næringsstrukturen på landsbasis. Regioner med et høyt strukturavvik løper en risiko for å få en avvikende utvikling fra resten av landet. Er regionen heldig, vil de bransjene de har mye av få vekst, men de kan også risikere at de bransjene de har sitt tyngdepunkt i får nedgang. Et høyt strukturavvik kan dermed slå begge veier. De siste årene har de fleste regionene med høyt strukturavvik kommet uheldig ut, men det kan i teorien bli motsatt de neste årene.

Kongsberg/Numedal hadde den mest spesialiserte bransjestrukturen i landet i 2011. Strukturavviket har økt mye siden 2000. Vest-Telemark har et strukturavvik over middels, mens de tre andre regionene har et under middels spesialisert næringsliv. Grenland er rangert som nummer 71 for strukturavvik i 2011. Næringslivet var langt mer spesialisert i 2000.

Figur 26: Struktureffekten for perioden 2000-2011, samt struktureffekten for de neste 12 årene med samme bransjevise vekstmønster. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til struktureffekten for 2011-2022.

Figur 27: Strukturavvik i regionene i BTV i 2000 og 2011.

3.5 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjonⁱⁱⁱ er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen^{iv} er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i kommunene i en region er integrert med hverandre. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved pendlingen, dess mer pendling mellom to kommuner, dess bedre er arbeidsmarkedet integrert. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har betydning for den næringsmessige sårbarheten, fordi konsekvensene av bortfall av arbeidsplasser blir mye mindre i områder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir robusthet for svingninger i antall arbeidsplasser, og er til fordel for næringslivet, som får et bredere rekrutteringsgrunnlag. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir også høyere bostedsattraktivitet, fordi en har flere arbeidsplasser å velge blant når en bor i regionen.

Figur 28 viser utviklingen i arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene i Telemark, dvs summen av ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Midt-Telemark høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Telemark, og ligger høyt også i landssammenheng. Lavest arbeidsmarkedsintegrasjon har Øst- og Vest-Telemark.

I alle regionene har arbeidsmarkedsintegrasjonen økt, og spesielt i Midt- og Vest-Telemark.

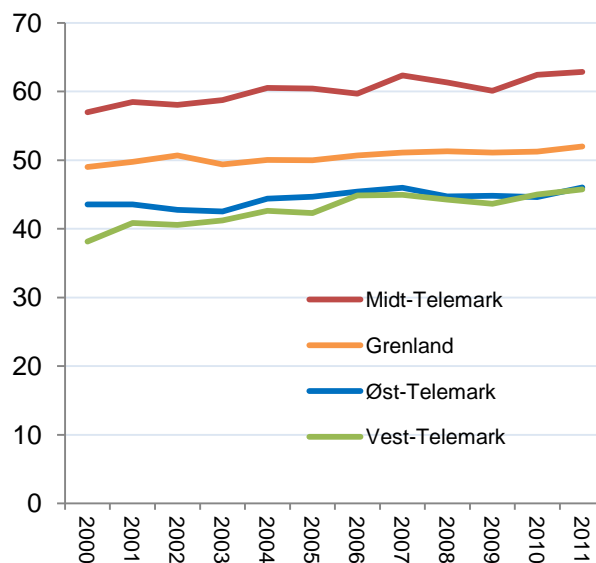
I figur 29 kan vi sammenlikne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene på Østlandet.

Regionene rundt Oslo har høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Den høye integrasjonen skapes for en stor del av høy pendling inn til storbyen.

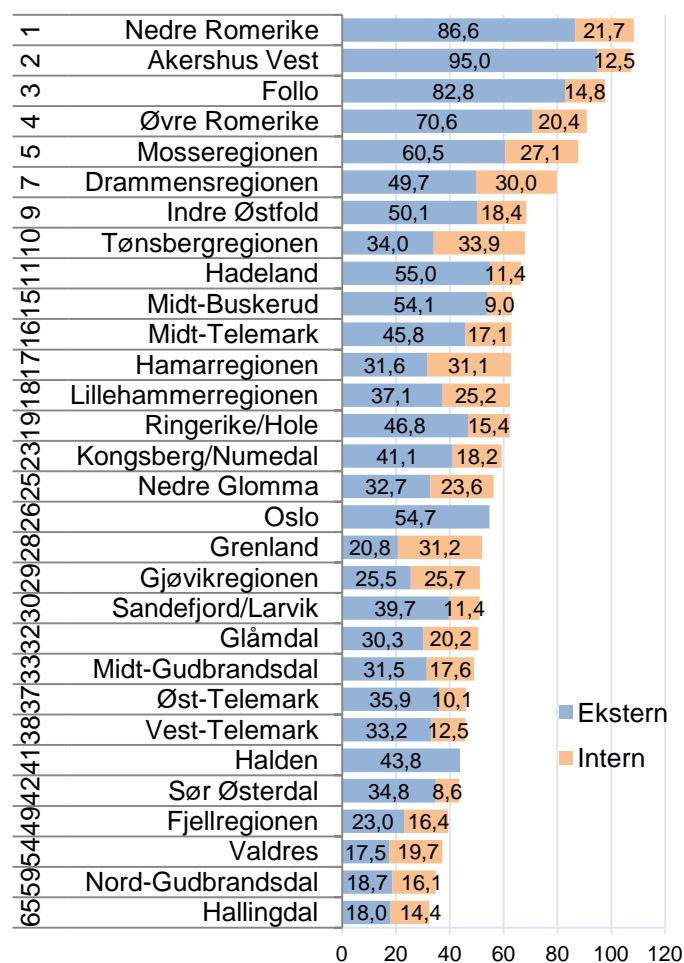
Midt-Telemark er nummer 16 i landet med hensyn til arbeidsmarkedsintegrasjon, og har spesielt høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Grenland er rangert på plass nummer 28, og har mye pendling internt mellom kommunene i regionen.

Øst- og Vest-Telemark har et nokså likt pendlingsnivå i 2011, og har en samlet arbeidsmarkedsintegrasjon litt over middels.

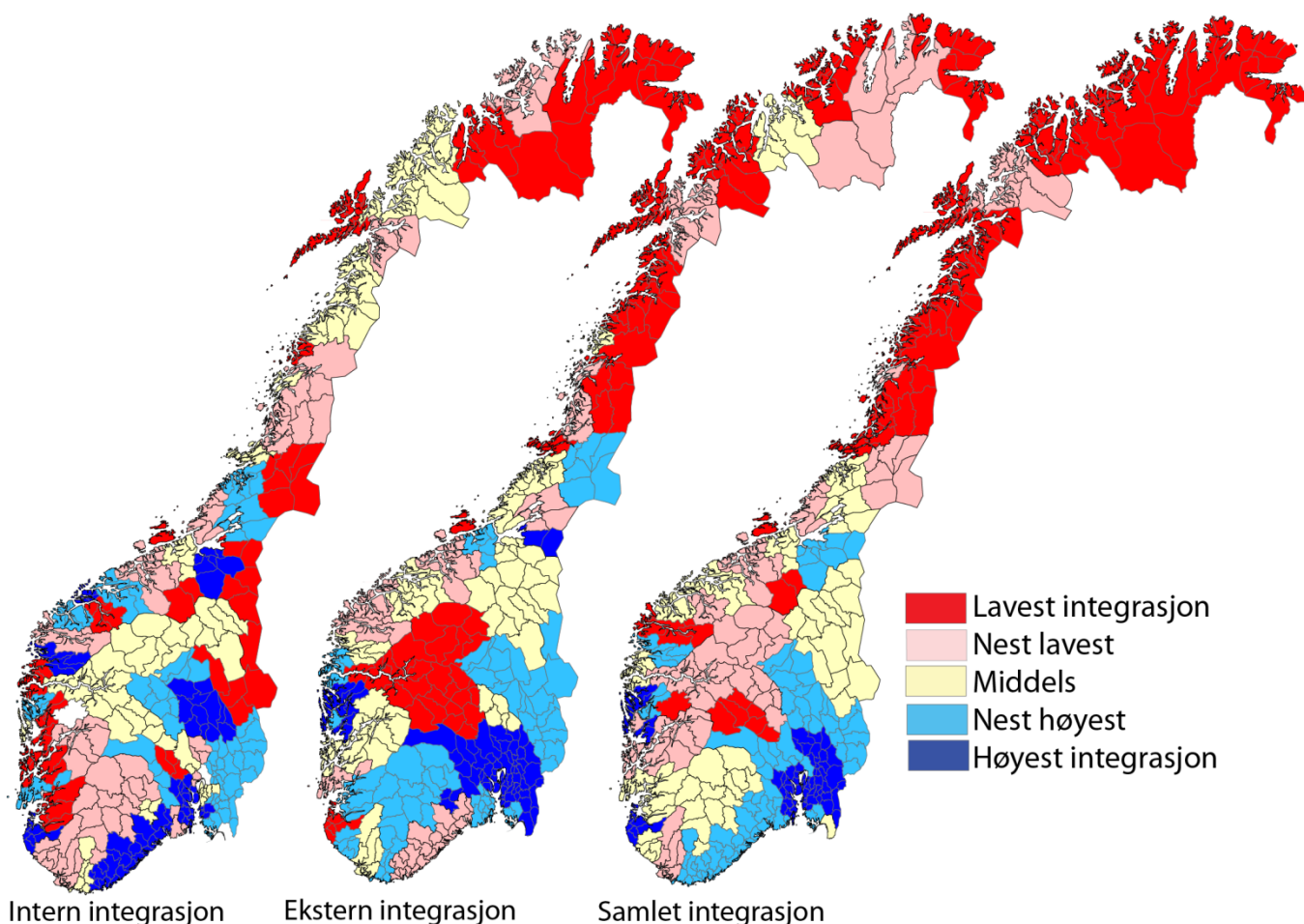

Figur 28: Samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Telemark i perioden 2000-2011.

Figur 29: Ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene på Østlandet i 2011. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til samlet arbeidsmarkedsintegrasjon.

3.6 Mønstre for arbeidsmarkedsintegrasjon

Figur 30: Ekstern, intern og samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i norske regioner 2011.

I kartene over ser vi variasjonene mellom regionene i Norge i 2011, for ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon. I det siste kartet, hvor vi summer den eksterne og interne arbeidsmarkedsintegrasjonen, ser vi et tydelig mønster.

De tettest befolkede områdene har også den tetteste integrasjonen. Det sentrale Østlandet har et tett og sterkt integrert arbeidsmarked. Regionene rundt Bergen, samt Stavangerregionen har også sterk integrasjon, mens Nord-Norge generelt har lite arbeidsmarkedsintegrasjon, hvor arbeidsmarkedene er splittet opp.

Grenland er blant regionene med aller høyest intern arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Vest- og Øst-Telemark er blant regionene med nest lavest intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Midt-Telemark er i gruppen med høyest ekstern arbeidsmarkedsin-

tegrasjon. Det betyr at den sysselsatte befolkningen i Midt-Telemark i stor grad pendler ut av regionen, mens den sysselsatte befolkningen i Grenland i stor grad har et felles arbeidsmarked.

Samlet sett er Midt-Telemark og Grenland blant regionene med nest høyest arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Vest- og Øst-Telemark har middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

3.7 Samlet sårbarhet

Vi kan lage et samlet mål for sårbarhet i regionene, gjennom å kombinere struktureffekten, strukturavviket, ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon^v.

Sårbarheten i norske regioner vil variere som vist i kartet til høyre.

Kongsberg/Numedal er den sjetteste mest sårbare region av de 83 regionene i landet.

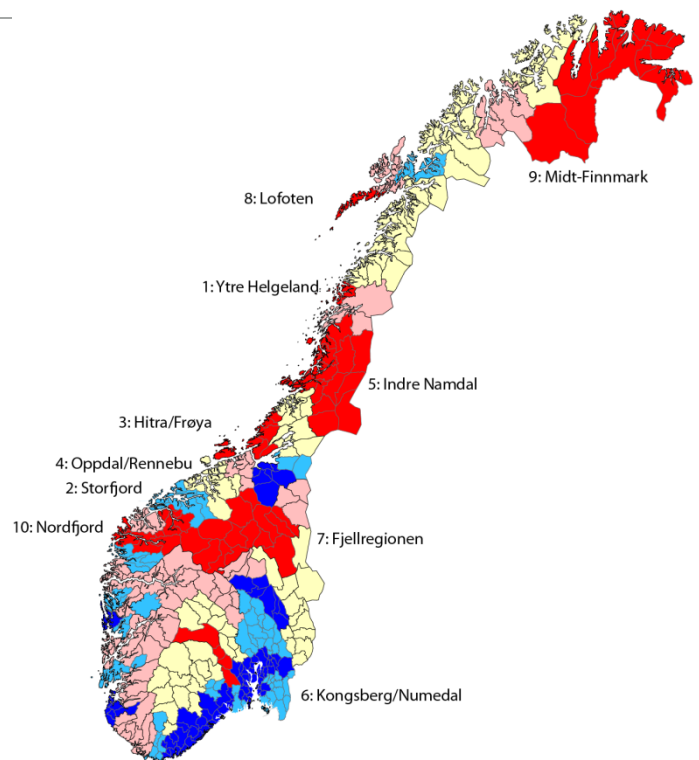
Vest-Telemark og Øst-Telemark er i gruppen med middels sårbarhet. Vi kan se av figur 31 at Vest-Telemark er rangert som nummer 39 og Øst-Telemark som nummer 48 når det gjelder sårbarhet. Midt-Telemark er rangert som nummer 51 og er i gruppen med nest lavest sårbarhet.

Grenland er rangert som nummer 69, og er dermed i gruppen av de aller minst sårbare regionene. Grenland hadde høyere sårbarhet i 2000.

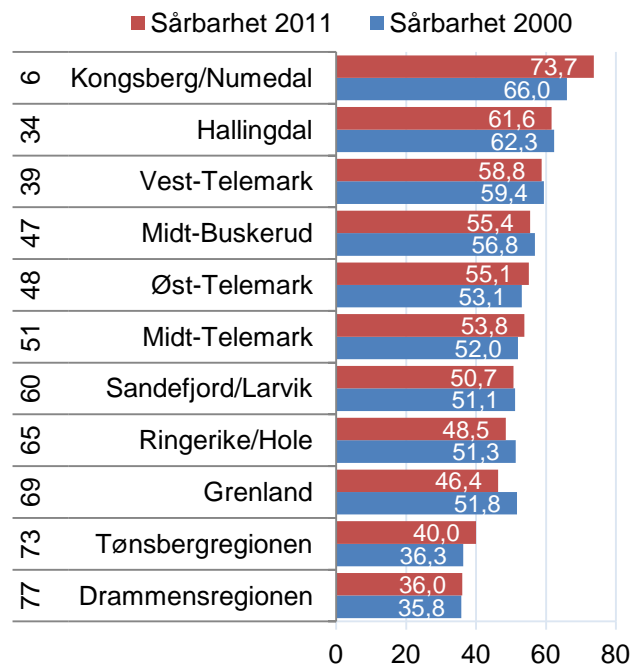
De regionene som var sårbare i 2000, har hatt systematisk lavere vekst i næringslivet enn regioner som var robuste. Det er dermed ikke et godt tegn for en region å være sårbar i 2011. Det er likevel sårbare regioner som oppnår høy vekst, regionene Kongsberg/Numedal og Hitra/Frøya er to eksempler på det. Vi kan i figur 31 se at sårbarheten til Kongsberg/Numedal har økt mye siden 2000.

I de fleste regioner eller kommuner som reduserer sårbarheten, skjer det gjennom kraftig nedgang i de bransjene hvor de har sitt tyngdepunkt. Når disse bransjene krymper, blir bransjestrukturen mindre spesialisert, og de får en lavere andel av næringslivet i nedgangsbransjer. Motsatt har regioner med sterk vekst ofte en økt sårbarhet, gjennom at veksten ofte skjer i de bransjene der de er sterke fra før. Sterk vekst betyr dermed som oftest økt sårbarhet, og veien til en mer robust næringsstruktur skjer som oftest gjennom nedgang og krise.

Det er dermed vanskelig, for ikke å si umulig, å kombinere en vekststrategi med økt robusthet. En region som har fått en sterk bransjevis spesialisering har nesten ikke noe valg, de må prioritere de delene av næringslivet der de er sterke for å få vekst.

Figur 31: Sårbarhet for regionene i 2011.

Figur 32: Sårbarhetsindeksen for regionene i BTV i 2000 og 2011. Tallene til venstre angir rangering for sårbarhet i 2011.

3.8 Næringsmessig sårbarhet for kommuner

Næringsmessig sårbarhet for kommuner er målt med litt forskjellige indikatorer enn for regioner. Den næringsmessige sårbarheten til en kommune er bestemt av tre indikatorer:

1. Hjørnesteinsbedriftens relative størrelse
2. Den største bransjens andel av sysselsettingen
3. Arbeidsmarkedsintegrasjonen

Kommuner som har en stor hjørnesteinsbedrift er mer sårbare, ettersom lokalsamfunnet blir sterkt påvirket av endringer i den ene bedriften.

Kommuner med sterk konsentrasjon av sysselsettingen i en bestemt bransje, vil også være sårbare for konjunktursvingninger som rammer denne bransjen.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen til kommunene får mye å si for konsekvensene av brå fall i sysselsettingen. Kommuner som har liten pendling ut og inn av kommunen blir mer direkte rammet, mens kommuner med stor ut- og innpendling blir mindre rammet.

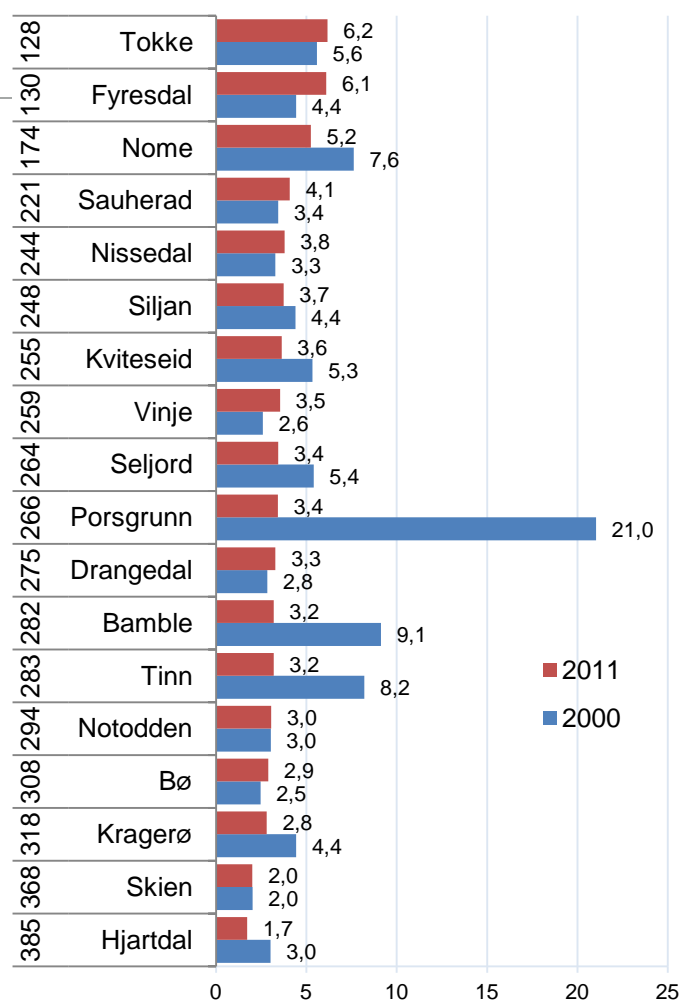
3.9 Hjørnesteinsfaktoren

Hjørnesteinsfaktoren er målt som den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunen.

Vi kan i figur 33 se at ingen av kommunene i Telemark har spesielt høy hjørnesteinsfaktor i 2011, men situasjonen har endret seg mye fra 2000 i enkelte kommuner.

I 2000 hadde den største bedriften i Porsgrunn, Hydro, et antall ansatte som tilsvarte 21 prosent av sysselsettingen i kommunen. Kun åtte kommuner i landet hadde høyere hjørnesteinsfaktor dette året. Andelen var sunket til 3,4 prosent i 2011, noe som er under middels blant kommunene i landet.

Bamble og Tinn har også hatt høy nedgang i hjørnesteinsfaktoren fra 2000 til 2011.

Figur 33: Den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunene i Telemark i 2000 og 2011 i prosent. Tallene til venstre angir kommunenes rangering med hensyn til hjørnesteinsfaktoren.

Det er Tokke og Fyresdal som har høyest hjørnesteinsfaktor av kommunene i Telemark i 2011, og er rangert som nummer 128 og 130 blant kommunene i landet. I begge kommunene har hjørnesteinsfaktoren gått noe opp fra 2000 til 2011.

De fleste kommunene i Telemark har fra middels til lav hjørnesteinsfaktor. Hjartdal og Skien er blant de 100 kommunene i landet med lavest hjørnesteinsfaktor.

3.10 Bransjespesialisering

Bransjespesialisering er et uttrykk for om en kommune har en høy andel av sysselsettingen konsentrert til én bransje. Ofte vil kommuner med høy hjørnesteinsfaktor også ha en høy bransjespesialisering, men ikke alltid. Noen kommuner kan ha en høy andel av sysselsettingen i bransjer som landbruk og fiske, selv om hver enkelt bedrift er ganske liten.

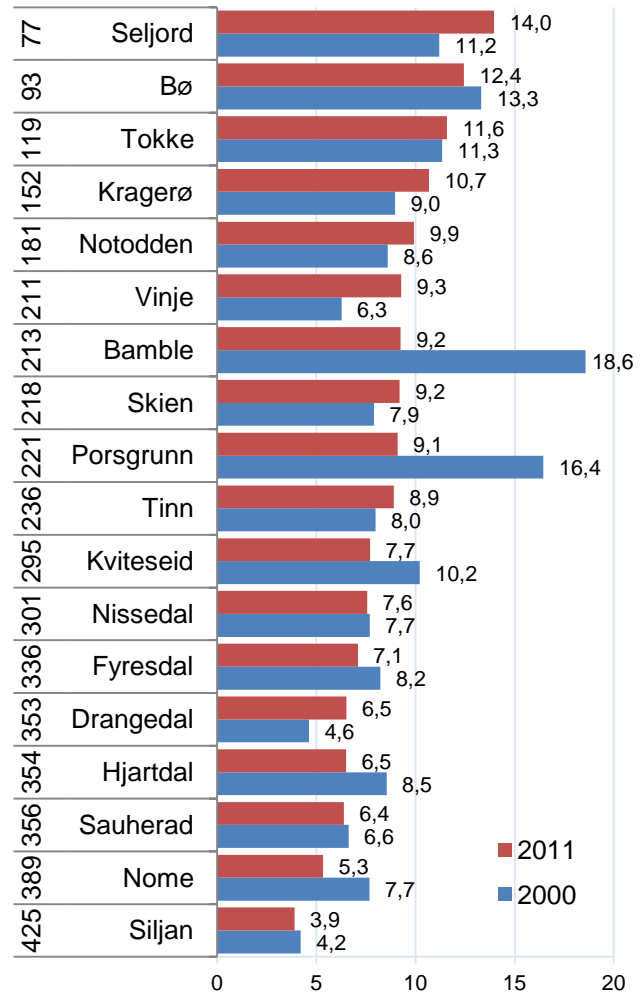
Dersom det er forhold som påvirker bransjen, vil alle bedriftene i bransjen bli påvirket.

Vi måler bransjespesialisering som antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunen. Bransjene er da fordelt etter såkalt tosiffer NACE-koder, som er den bransjekategoriseringen som brukes i Norge og andre land.

I 2011 er det Seljord og Bø som har høyest bransjespesialisering. De er blant de 100 kommunene med mest spesialisert næringsliv, og i begge kommunene kommer dette av en høy andel arbeidsplasser i handel. Bransjespesialiseringen har økt i Seljord, men gått ned i Bø.

I 2000 hadde Bamble og Porsgrunn høy bransjespesialisering. Det er ofte mange av de samme kommunene som har høy bransjespesialisering og høy hjørnesteinsfaktor. I disse to kommunene kan nedgang i hjørnesteinsfaktoren knyttes til den store nedgangen i bransjespesialiseringen.

De aller fleste av kommunene har hatt ganske kraftig nedgang i bransjespesialiseringen. Det kommer av at det har vært vekst i sysselsettingen i offentlig sektor og i tjenestesektoren, mens det har vært nedgang i bransjer som industri og primærnæringer. De bransjene som har høy bransjespesialisering er ofte spesialisert i en industribransje, innen landbruk eller fiske. Når disse bransjene øker lite, eller har nedgang, mens offentlig sektor og andre bransjer har vekst, vil bransjespesialiseringen bli lavere.

Figur 34: Bransjespesialisering, antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til bransjespesialisering i 2011 er vist til venstre.

3.11 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Den siste indikatoren som brukes til å måle næringsmessig sårbarhet er arbeidsmarkedsintegrasjon.

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt integrert kommunens arbeidsmarked er med arbeidsmarkedet utenfor kommunen, og er det samme som intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regioner. Den måles gjennom hvor mye ut- og innpendling det er i forhold til antall arbeidsplasser og sysselsatte i kommunen^{vi}.

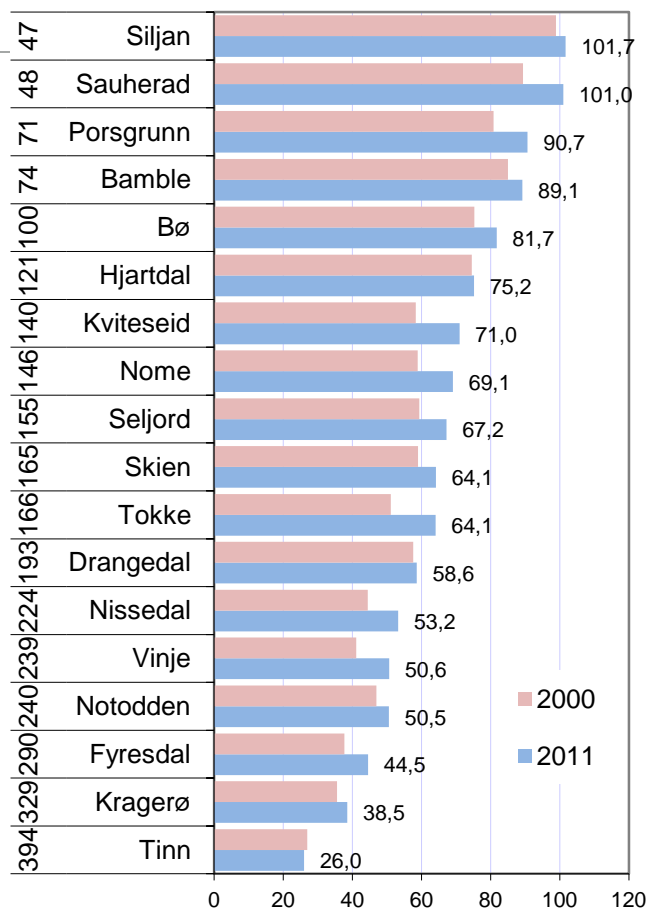
Årsaken til at vi bruker arbeidsmarkedsintegrasjon som en av indikatorene for å måle næringsmessig sårbarhet, er at konsekvensene av brå fall i antall arbeidsplasser vil ha mye med dramatiske konsekvenser i kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon enn i kommuner med høy.

I en kommune som Siljan, hvor nesten 72 prosent av de som har jobb pendler ut, vil et fall i antall arbeidsplasser i egen kommune i stor grad kunne kompenseres gjennom økt utpendling.

For en kommune som Tinn, vil effekten av en brå nedgang i arbeidsplasser få mye mer direkte konsekvenser. I Tinn er det innpendling tilsvarende 11,4 prosent av arbeidsplassene. 89 prosent av nedgangen i antall arbeidsplasser vil ramme sysselsatte som bor i kommunen. Samtidig er det liten pendling ut av Tinn, 14,6 prosent av de som bor i Tinn og har jobb pendler ut av kommunen. Det vil dermed også være vanskelig å kompensere brå fall i antall arbeidsplasser i kommunen med økt utpendling.

Siljan og Sauherad har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Telemark, og er blant de 50 kommunene med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Tinn er blant de 50 med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Figur 35: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til arbeidsmarkedsintegrasjon i 2011 er vist til venstre.

Med unntak av Tinn, har alle kommuner i Telemark fått økt arbeidsmarkedsintegrasjon fra 2000 til 2011. Andelen som pendler mellom kommuner har vært økende, og dermed blir også integrasjonen mellom arbeidsmarkedene i kommunene høyere.

Arbeidsmarkedsintegrasjon har betydning på mange områder, ikke minst for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere i denne rapporten.

3.12 Sårbarhetsindeksen kommuner

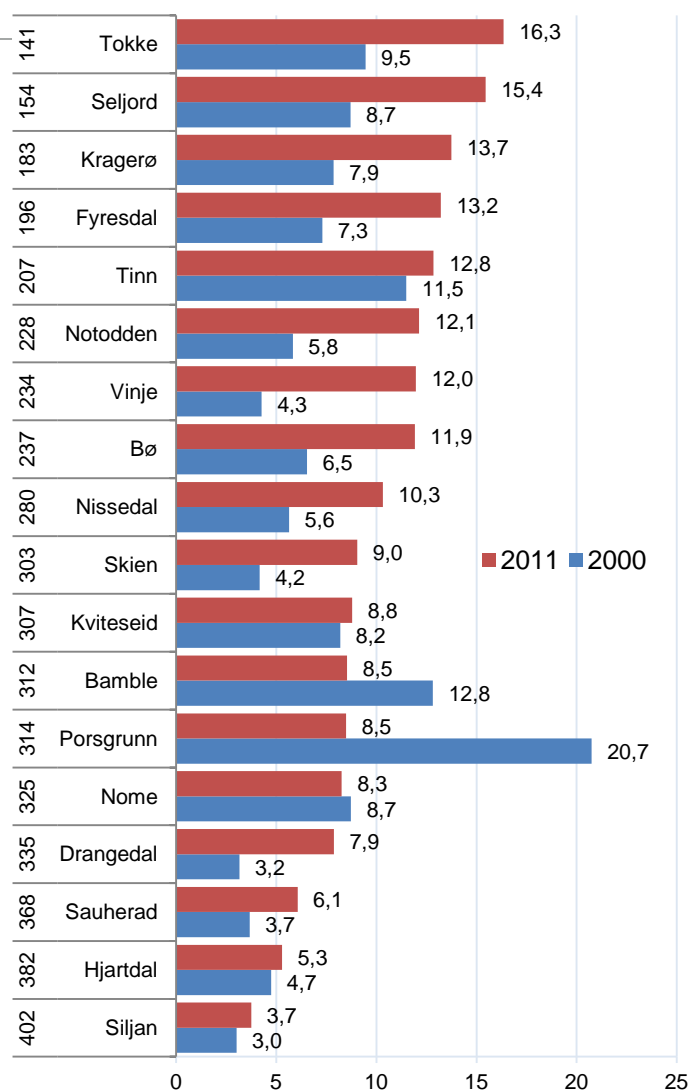
Sårbarhetsindeksen er sammensatt av de tre indikatorene hjørnesteinsfaktor, bransjespesialisering og arbeidsmarkedsintegrasjon. En kommune er sårbar dersom den har høy hjørnesteinsfaktor og høy bransjespesialisering, mens høy arbeidsmarkedsintegrasjon bidrar til å redusere sårbarheten. Når vi setter disse tre indikatorene sammen^{viii}, får vi et mål for næringsmessig sårbarhet.

Tokke er kommunen i Telemark med høyest næringsmessig sårbarhet, og rangeres som nummer 141 i landet. Sårbarheten er dermed ikke spesielt høy i landssammenheng, men sårbarheten har økt mye fra 2000. Det samme gjelder flere kommuner i Telemark, som Vinje, Seljord og Notodden.

Indeksen måler hjørnesteinsfaktoren og bransjespesialiseringen relativt, dvs at kommunene blir målt opp mot hverandre. Kommunene med aller høyest verdi på hjørnesteinsfaktor og bransjespesialisering i 2000 har etter hvert fått lavere verdier. Det gjør at de fleste kommuner har fått høyere verdier på sårbarhetsindeksen i 2011 enn i 2000.

Porsgrunn har hatt en dramatisk nedgang i sårbarhetsindeksen fra 2000 til 2011. Porsgrunn var rangert som nummer 36 for sårbarhet i 2000, men er falt til 314. plass i 2011. Også Bamble har hatt høy reduksjon i sårbarheten. Disse kommunene hadde en sterk bransjespesialisering og høy hjørnesteinsfaktor i 2000, men har opplevd sterk nedgang i dette. Resultatet er at de to kommunene framstår som mindre sårbare i 2011.

Vi skal senere se at kommuner med høy sårbarhetsindeks har mye større risiko for fall i sysselsettingen, og samtidig lavere vekst enn kommuner med lav sårbarhet. Derfor vil en reduksjon i sårbarhet være positivt for framtidig utvikling. Kommuner med fall i sårbarheten har imidlertid i de fleste tilfeller fått lavere sårbarhet fordi hjørnesteinsbedriften eller den dominerende bransjen har gått kraftig tilbake. De har dermed oppnådd lavere sårbarhet, i betydningen risiko for å få brå fall i sysselsettingen i framtiden, på grunn av at fallet allerede har skjedd. For kommuner som har kommet i en situasjon hvor sårbarheten er høy, er det dermed vanskelig å redusere sårbarheten uten at det skjer gjennom en krise.

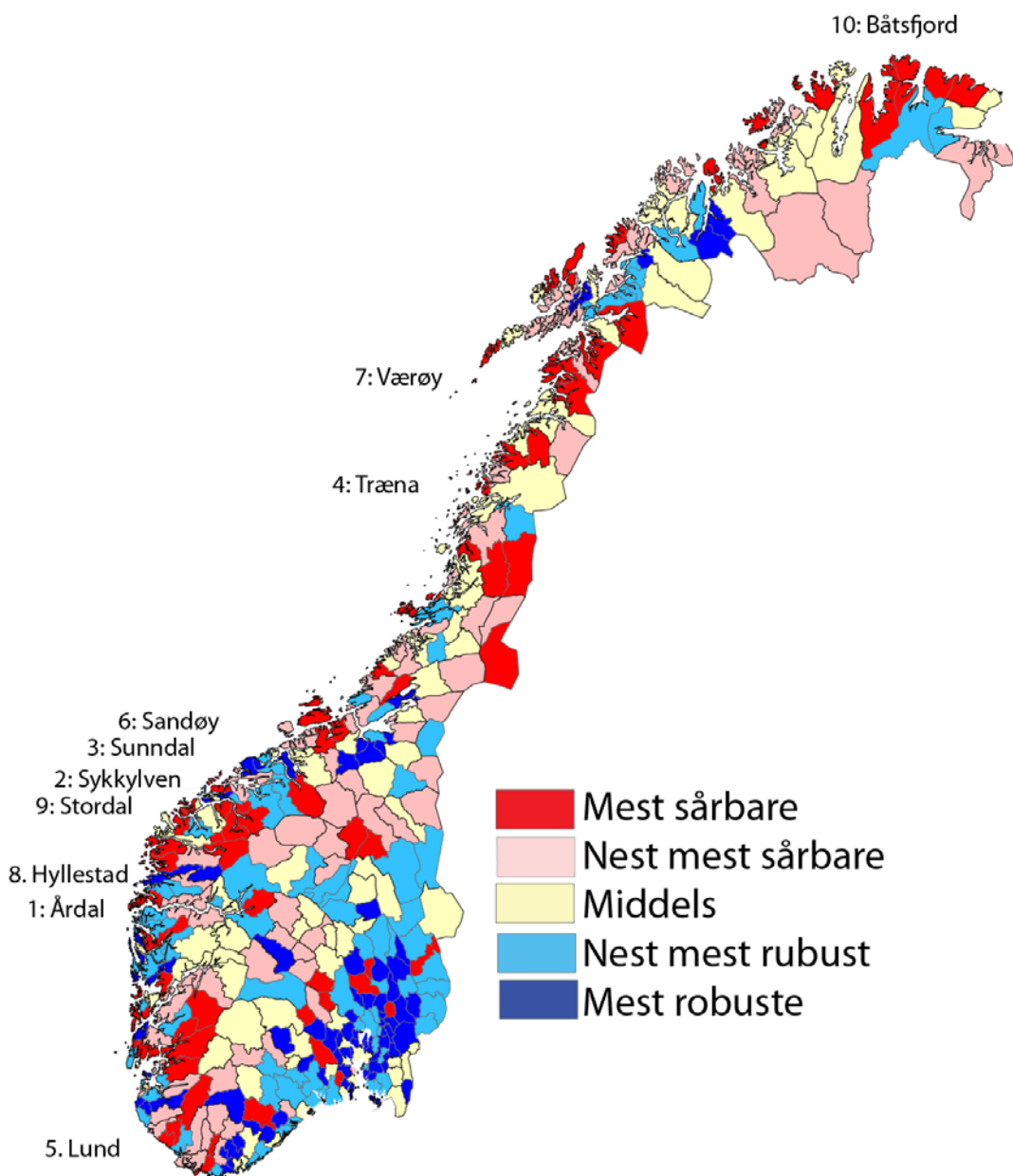

Figur 36: Sårbarhetsindeksen i kommunene i Telemark i 2000 og 2011. Kommunens rangering på sårbarhetsindeksen i 2011 er vist til venstre.

Sårbarhetsindeksen kan ha verdier fra 0 til 100. For å få en sårbarhetsindeks på 100, må en kommune ha høyest verdi på hjørnesteinsfaktoren av alle kommunene, og samtidig ha høyest verdi på bransjespesialisering samt ingen pendling ut og inn av kommunen. Det er ingen kommuner som ikke har noe pendling, så i praksis vil ikke sårbarhetsindeksen få en verdi på 100 for noen kommuner. Verdien er høyest for Årdal, som har en sårbarhetsindeks på 74,9.

3.13 Variasjoner i sårbarhet i Norge

Kartet nedenfor viser variasjoner i næringsmessig sårbarhet i Norge.

Figur 37: Sårbarhet i norske kommuner i 2011.

Det er klare mønstre i næringsmessig sårbarhet i Norge. Kommunene på det sentrale Østlandet er mer robuste, mens kommunene i vest og nord oftere har høy sårbarhet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er generelt mye høyere på Østlandet, noe som reduserer sårbarheten i kommunene i dette området. Samtidig er det mest vanlig med store hjørnesteinsbedrifter og bransjemessig spesialisering i kommunene langs kysten i vest og nord.

3.14 Høy sårbarhet og vekst

Hva betyr det for en kommune å ha høy næringsmessig sårbarhet? Det kan vi finne ut gjennom å se på sårbarheten i norske kommuner i 2000, og se hvilken utvikling kommunene har hatt fram til i dag.

Tabell 11: Andeler av kommunene med vekst og nedgang i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 i fem forskjellige grupper av kommuner etter grad av sårbarhet i 2000.

	Gjennomsnittlig vekst	Andel med nedgang	Andel mer enn 12% nedgang	Andel mer enn 12% vekst
Mest sårbar	-1,6	54,7	17,4	8,1
Nest mest	3,2	41,9	4,7	15,1
Middels	3,5	30,2	0,0	11,6
Nest mest	6,1	19,8	0,0	19,8
Mest robust	7,4	16,5	0,0	23,5

I tabellen over har vi delt kommunene i Norge i fem grupper etter deres sårbarhet.

Gjennomsnittlig vekst måler arbeidsplassveksten i næringslivet i kommunene fra 2000 til 2011 i prosent av samlet sysselsetting i 2000. De mest sårbare kommunene hadde en arbeidsplassnedgang som i snitt tilsvarte 1,6 prosent av samlet sysselsetting. Veksten øker med økende robusthet, og den femtedelen av kommunene som var mest robuste i 2000 hadde i gjennomsnitt en arbeidsplassvekst som tilsvarte 7,4 prosent av samlet sysselsetting.

Når vi ser på andelen av kommunene med nedgang i neste kolonne, ser vi at 54,7 prosent av de mest sårbare kommunene hadde nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, mens bare 16,5 prosent av de mest robuste kommunene hadde nedgang. *Det er dermed et ganske klart mønster at robuste kommuner har bedre næringslivsvekst enn sårbare.* Det er ikke nødvendigvis sårbarheten i seg selv som er årsaken til lav vekst. Mange sårbare kommuner er små og isolerte kommuner i distriktene, mens de fleste av de mest robuste kommunene er kommuner i sentrale strøk som ligger tett opp til storbyer. Mange av de mest robuste kommunene tilhører en kommunetype som har vært attraktiv som bosted, og som dermed har hatt sterk befolkningsvekst de siste ti årene. De sårbare kommunene er på sin side dominert av kommunetyper med lav bostedsattraktivitet. Befolkningsvekst gir en kraftig stimulans til næringslivsvekst, ettersom mange bedrifter opererer i et lokalt marked.

Når vi ser på andelen av kommuner med sterk nedgang i arbeidsplasser i næringslivet, blir bildet enda mer tydelig. Av de mest sårbare kommunene hadde 17,4 prosent en sterk nedgang, dvs at nedgangen i antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte mer enn 12 prosent av samlet sysselsetting i kommunen i 2000. Av de nest mest sårbare hadde 4,7 prosent sterk nedgang, mens ingen av de andre kommunegruppene hadde sterk nedgang. Sårbarhetsindeksen er dermed svært effektiv til å plukke ut kommuner med ”risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen”, som vi har brukt som vår definisjonen på sårbarhet. I absolutte tall var det 19 kommuner som hadde sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, og 15 av dem var i den mest sårbare gruppen.

Dermed vil sårbarhetsindeksen være ganske treffsikker for å identifisere den gruppen av kommuner som vil bli framtidige omstillingskommuner.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{viii}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none">1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none">4. Andel foretak med positivt resultat før skatt5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none">7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI)8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none">10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Telemark har fulgt den samme utviklingen som landet, men etableringsfrekvensen har ligget en del under landsgjennomsnittet i alle årene i perioden. I 2011 var etableringsfrekvensen i Telemark 6,2 prosent, mot 7,0 prosent på landsbasis.

Etableringsfrekvens i fylkene

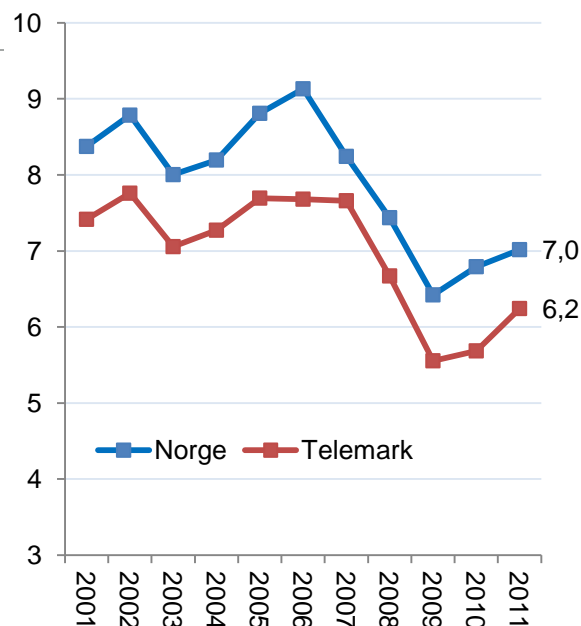
I figur 39 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2011, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2011 og i snitt siste ti år.

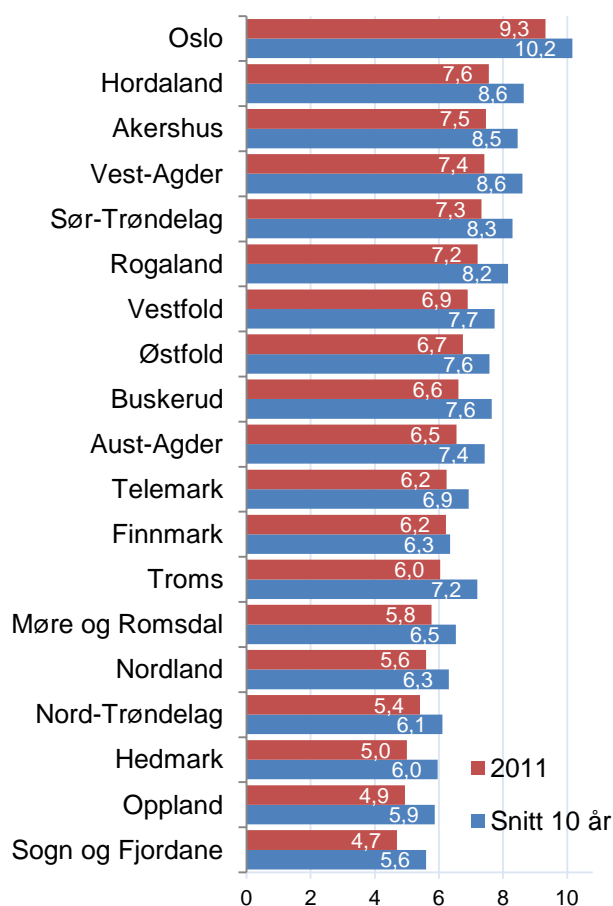
Telemark er rangert som nummer elleve blant fylkene i 2011, og som nummer tolv for siste ti år. I snitt har etableringsfrekvensen vært 6,9 prosent de siste ti år.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mindre nyetablering og færre nedleggelse.

Et spørsmål er om høy etableringsfrekvens er noe som skaper vekst, eller om årsaksforholdet er motsatt, at steder med høy vekst også får en høyere etableringsfrekvens. Det kan se ut til at det er høy vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, som forårsaker høy etableringsfrekvens.

Figur 38: Etableringsfrekvensen i Norge og Telemark i perioden 2001-2011.

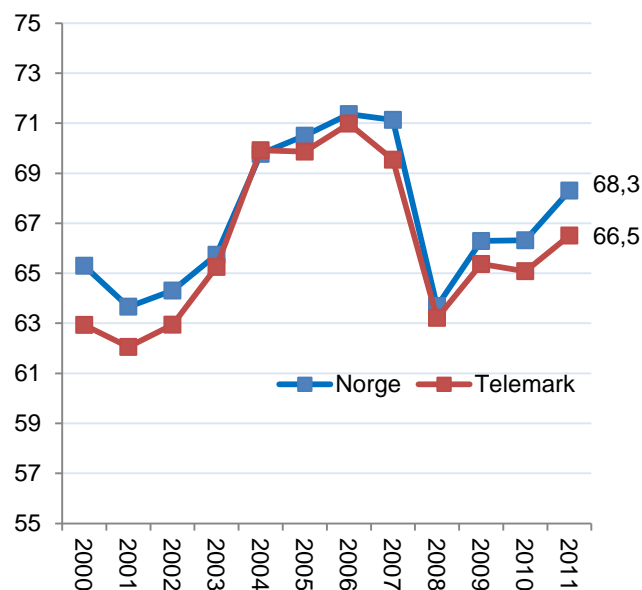
Figur 39: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2011, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

4.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet i fylkene måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2011 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Telemark har hatt en noe lavere andel lønnsomme foretak enn landsgjennomsnittet de fleste årene i perioden 2000-2011. I 2011 hadde 66,5 prosent av foretakene i Telemark positivt resultat før skatt.

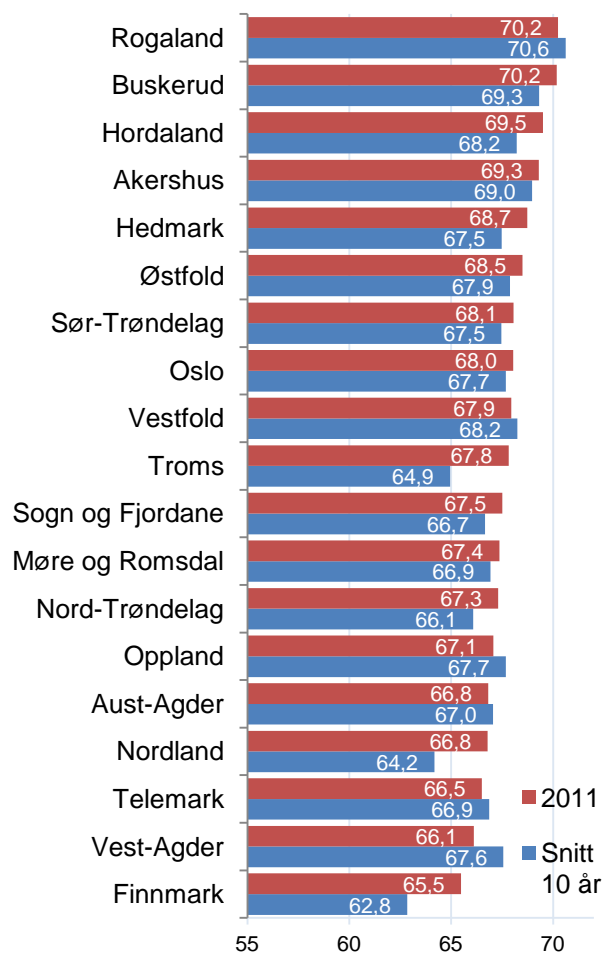
Figur 40: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Telemark i perioden 2000-2011.

Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figur 41 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, fulgt av Buskerud og Hordaland. De tre nordligste fylkene har vesentlig bedre lønnsomhet i 2011 i forhold til gjennomsnittet de siste ti årene, mens Vest-Agder har vesentlig lavere andel lønnsomme foretak i 2011 enn gjennomsnittet de siste ti årene.

Telemark er tredje sist av fylkene i 2011. Kun Finnmark og Vest-Agder hadde lavere andel foretak med positivt resultat før skatt dette året. Lønnsomheten har vært noe bedre i snitt de siste ti årene, og Telemark blir rangert som nummer 14 av fylkene.

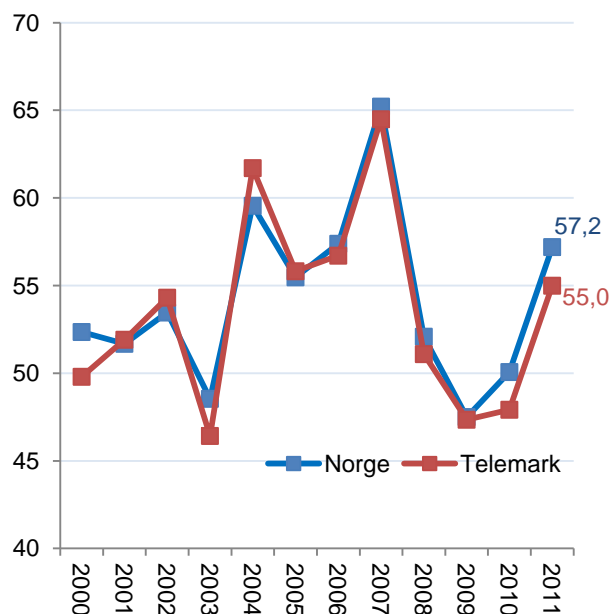

Figur 41: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2011 og i snitt siste ti år.

4.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, og det var en sterk økning i andel vekstforetak fra 2010 til 2011. I 2011 var det 57,2 prosent av foretakene i Norge som hadde vekst høyere enn prisstigningen.

I Telemark har andel vekstforetak vært nokså lik landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 2000-2011, men de to siste årene har andel vekstforetak ligget under landsgjennomsnittet. I 2011 hadde 55,0 prosent av foretakene i Telemark omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i 2011.

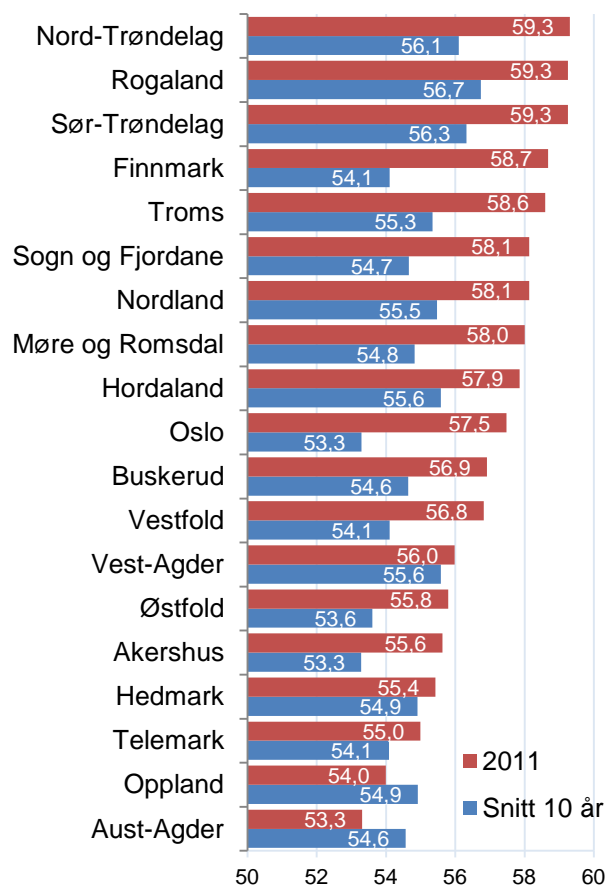

Figur 42: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Telemark og Norge i perioden 2000-2011.

Andel vekstforetak i fylkene

Nord-Trøndelag, Rogaland og Sør-Trøndelag hadde en andel vekstforetak på over 59 prosent i 2011. I den siste tiårsperioden er det også de samme tre fylkene som har hatt høyest andel vekstforetak, med et snitt på over 56 prosent. Rekkefølgen er imidlertid Rogaland, med høyest andel vekstforetak i snitt for siste ti år, deretter Sør-Trøndelag og så Nord-Trøndelag.

Telemark er også tredje sist rangert av fylkene for andel vekstforetak i 2011, etter Aust-Agder og Oppland. I snitt for siste ti år er Telemark rangert fjerde sist, etter Akershus, Oslo og Østfold. 54,1 prosent av foretakene i Telemark har i snitt hatt omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i denne perioden.

Figur 43: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2011 og i snitt for siste ti år.

4.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 44 viser plasseringen til Telemark i årene 2000-2011. Telemark hadde sin beste plassering i 2004, med en 6. plass. Etter dette året har resultatene i NæringsNM blitt svakere, og Telemark har de to siste årene hatt sine hittil svakeste plasseringer. Telemark ble rangert som nummer 17 i både 2010 og 2011.

Figur 44: Telemarks rangering i NæringsNM i perioden 2000-2011.

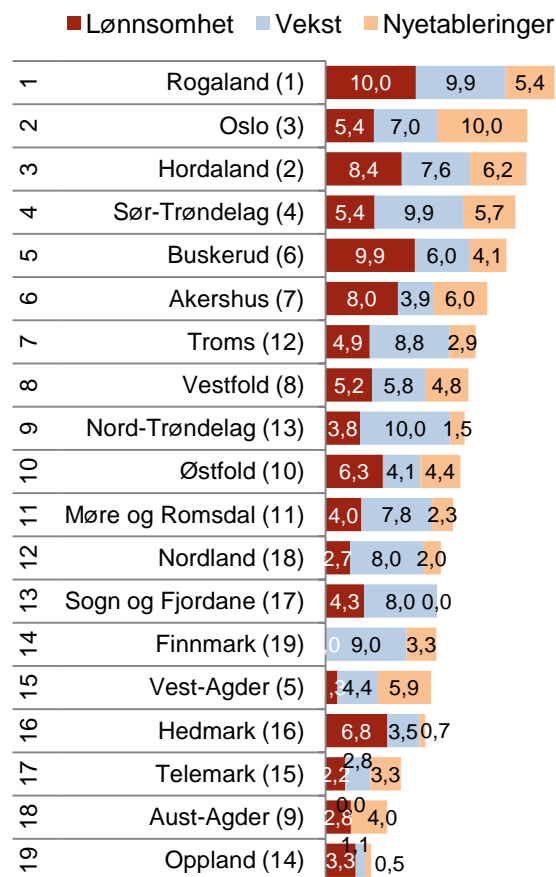
Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2011, foran Oslo og Hordaland. Med Sør-Trøndelag på fjerdeplass, er det fylkene med de største byene som gjorde det best. Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Hordaland, Oslo og Sør-Trøndelag.

Telemark kom på tredje siste plass i NæringsNM for 2011, etter Oppland og Aust-Agder. Telemark gjorde det under middels på alle tre indekser.

For den siste tiårsperioden er Telemark rangert noe bedre; på plass nummer 15.

Figur 45: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2011. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2002-2011.

4.5 NæringsNM for regioner

Ingen av regionene i Telemark gjorde det bra i NæringsNM i 2011. Den beste plasseringen hadde Grenland, med en 60. plass. Øst-Telemark kom på 66. plass. Begge regionene gjorde det langt bedre tidlig i perioden, men har hatt en negativ utvikling de siste årene. Grenland hadde flere brukbare plasseringer, men Øst-Telemark har derimot kun vært rangert over middels ett år, og det var med en 34. plass i 2001. I 2010 hadde begge regionene sine hittil svakeste plasseringer, men har forbedret seg i 2011.

Midt-Telemark og Vest-Telemark har hatt variable plasseringer, men vært i nedre halvdel av regionene i alle årene med unntak av ett. I 2011 ble Midt-Telemark rangert som nummer 75 og Vest-Telemark som nummer 78.

Regionene på Østlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

Øvre Romerike er regionen som gjør det best i NæringsNM for 2011 på Østlandet, og kommer på femteplass i landet. Det er regionene på Vestlandet som gjør det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2011 og siste ti år.

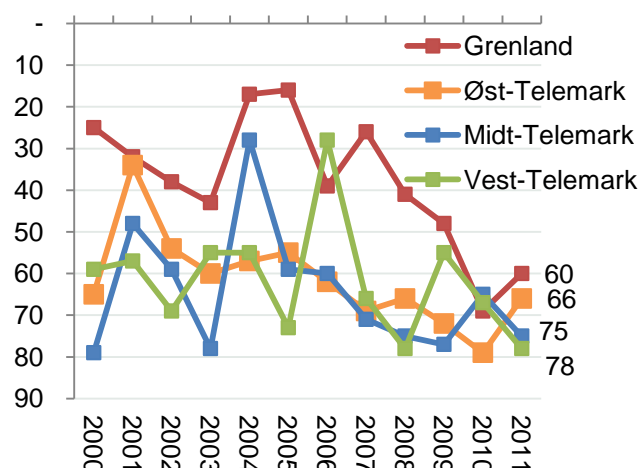
Grenland hadde bra med nyetableringer, men svak vekst og lønnsomhet.

Øst-Telemark gjorde det under middels på alle indeksene.

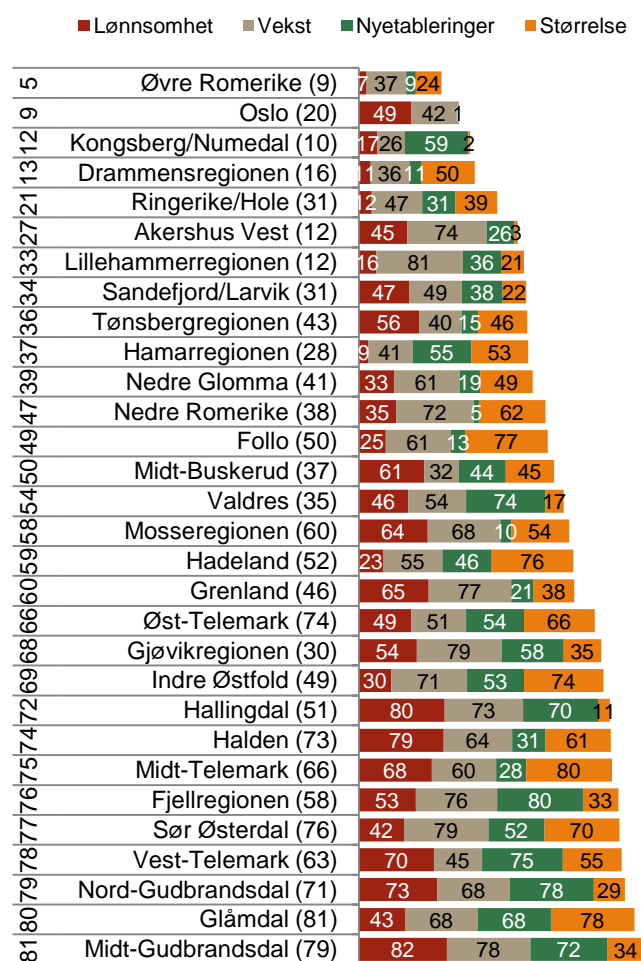
I likhet med Grenland, hadde Midt-Telemark også mange nyetableringer, men under middels lønnsomhet og vekst. Midt-Telemark har dessuten et lite næringsliv som trekker ned.

Vest-Telemark gjør det under middels på alle indekser, men gjorde det spesielt svakt for lønnsomhet og nyetableringer.

Grenland, Midt-Telemark og Vest-Telemark gjør det alle bedre i NæringsNM for siste ti år sammenliknet med plasseringen i 2011. 46. plassen til Grenland er litt under middels i landet. Øst-Telemark gjør det imidlertid svakere for siste ti år. Kun ni regioner i landet har svakere plassering enn Øst-Telemark.

Figur 46: Rangeringen til regionene i Telemark i NæringsNM i perioden 2000-2011.

Figur 47: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

4.6 NæringsNM for kommuner

Skien er beste kommune i årets NæringsNM i Telemark, men blir bare rangert som nummer 130 blant alle 429 kommuner i landet. Skien gjorde det bra for nyetableringer, middels for lønnsomhet og litt under middels for nyetableringer. Skien har også tidligere gjort det over middels i NæringsNM, og blir rangert som nummer 164 for siste ti år.

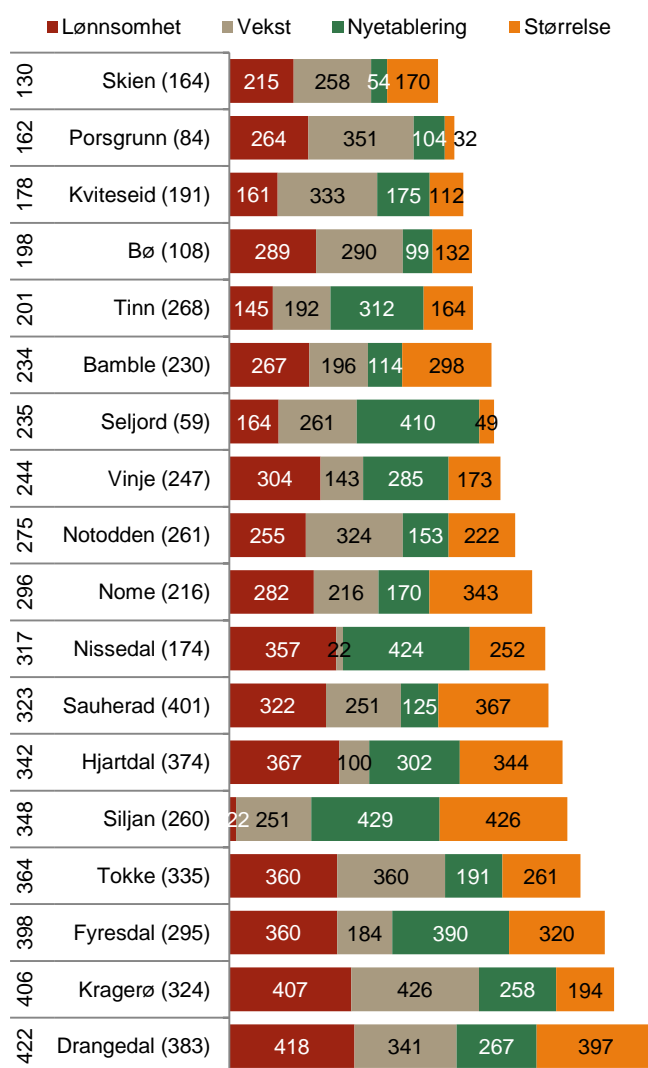
Porsgrunn kommer deretter på en 162. plass. Porsgrunn hadde mange nyetableringer, men svak vekst. Samtidig har kommunen et stort næringsliv som trekker opp. Porsgrunn har også gjort det bra tidligere, og er rangert som nummer 84 for siste ti år.

Store bykommuner gjør det generelt godt i NæringsNM. Skien og Porsgrunn gjør det bedre enn middels av norske kommuner, men svakere enn vanlig for store bykommuner.

Kviteseid, Bø og Tinn er de tre andre kommunene som gjør det over middels i NæringsNM av kommunene i Telemark.

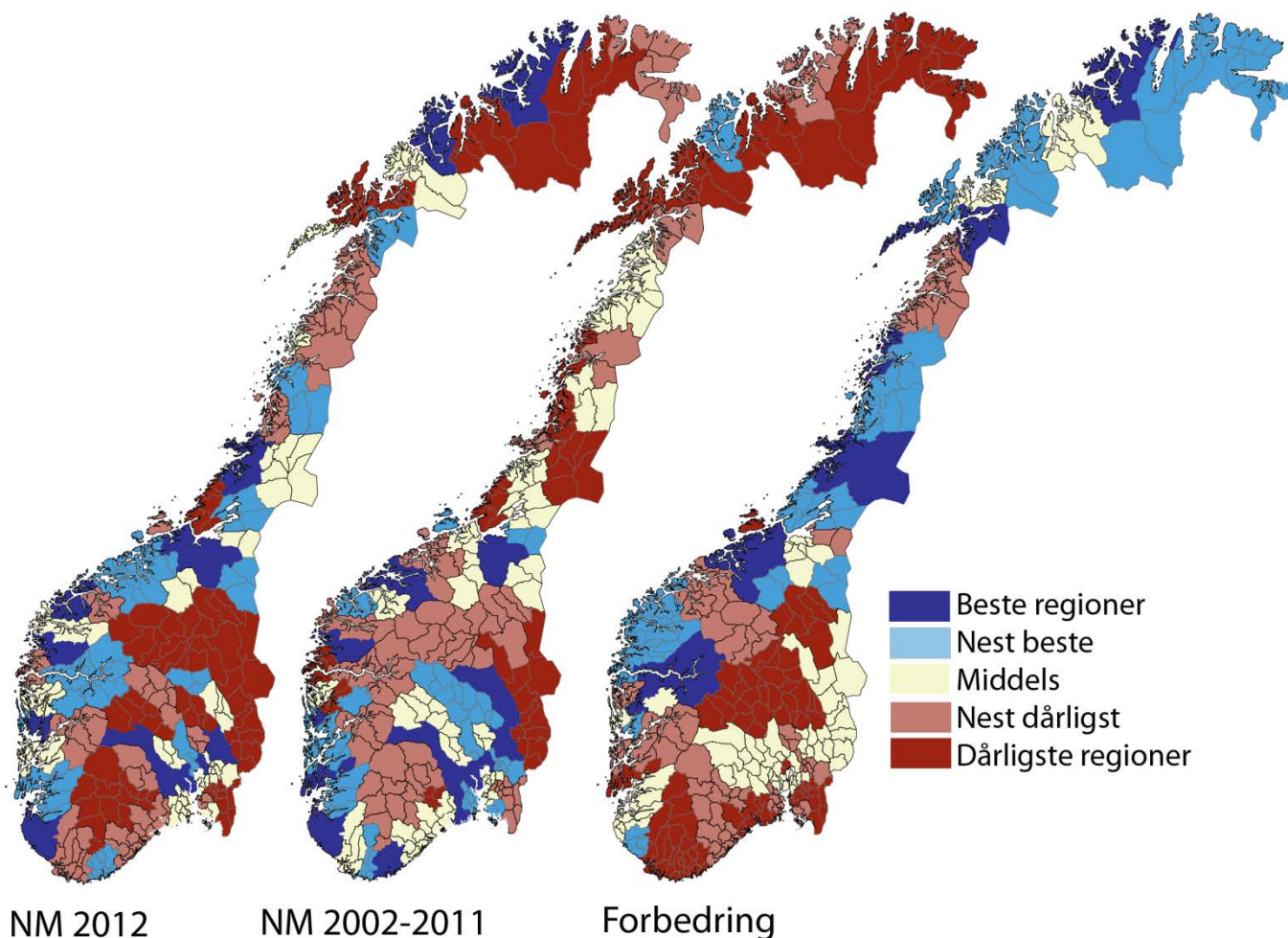
Seljord har gjort det best de siste ti årene, med en 59.plass. Årets plassering er imidlertid litt under middels.

Flertallet av kommunene i Telemark gjør det under middels. På bunn finner vi Drangedal og Kragerø. De er begge blant de 30 kommunene som gjør det svakest i årets NæringsNM.

Figur 48: Kommunene i Telemarks resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 429 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

Kart med endringer i NæringsNM

Figur 49: Resultater i NæringsNM for regioner, først for det siste året, dernest for den foregående tiårsperioden og til slutt endringene fra tiårsperioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. NæringsNM 2012 er basert på regnskapstall fra 2011.

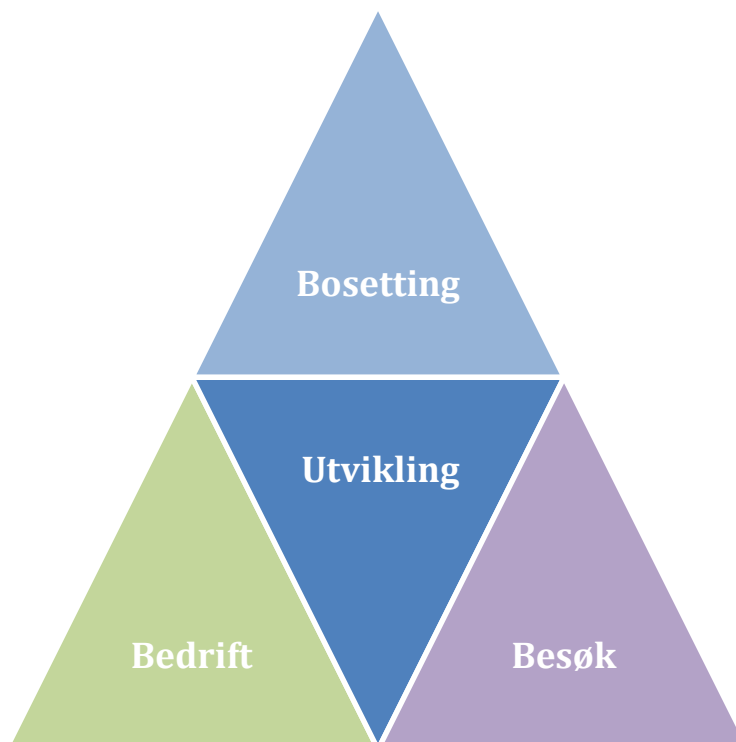
Kartet til venstre viser resultatene for NHOs NæringsNM for det siste året. Som vi ser er mange av de beste regionene lokalisert langs kysten, fra Rogaland og nordover.

I kartet i midten vises resultatene i NæringsNM for de ti årene forut for det siste året. I denne perioden er ikke dominansen fra Vestlandet like tydelig, da det var mange regioner på Østlandet som også var blant de beste. I denne tiårsperioden var resultatene fra Nord-Norge gjennomgående svake, med mange regioner fra Nord-Norge blant de som gjorde det svakest i NæringsNM.

I kartet til høyre vises endringen i regionenes resultater i NæringsNM fra perioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. Da trer det fram et ganske klart mønster. Ingen av regionene på Østlandet har bedre resultater i siste NæringsNM enn i foregående tiårsperiode. De regionene som har forbedret seg mest i 2012 er alle fra Sogn og Fjordane eller de fem nordligste fylkene.

5. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitet har blitt et velbrukt begrep innenfor regional utvikling. Telemarksforsking introduserte Attraktivitetspyramiden i 2010 for å systematisere attraktivitetsbegrepet i en modell for å forklare steders vekst, og da spesielt befolkningsveksten. I Attraktivitetspyramiden skiller vi mellom tre typer attraktivitet: Attraktivitet for bedrifter, for besøk og for bosetting.

Noen steder er gunstige for produksjon av varer og tjenester som kan selges i et større marked. Dette kan være produksjon basert på naturlige forutsetninger, som landbruk, fiske eller gruvedrift. Industriproduksjon har tradisjonelt også blitt lokalisert til steder med bestemte naturlige forutsetninger, som for eksempel fossefall, gode havneforhold eller nærhet til råvarer. I dag er en del tjenester også omsatt i et større marked, det gjelder spesielt teknologiske tjenester. Attraktivitet for denne typen produksjon, som vi kaller attraktivitet for bedrifter, vil dermed være den historiske forklaringen til mange steders vekst.

Attraktivitet for besøk er den andre typen attraktivitet. På steder som tiltrekker seg mange besøkende vil det oppstå mange arbeidsplasser i næringer som kjennetegnes av at kundene må være personlig til

stede. Dette er bransjer som overnatting, servering og butikkhandel. I de siste årene har besøksnæringer som kultur, aktiviteter og underholdning vokst raskt.

Attraktivitet for bosetting er en type attraktivitet som har blitt viktig etter hvert som stadig flere pendler. Når en kan bo ett sted og arbeide et annet sted, oppstår muligheten til at noen steder kan trekke til seg innbyggere uten å ha vekst i arbeidsplasser. Attraktivitet som bosted blir også viktig for næringsutviklingen fordi næringslivet på slike steder vil ha lettere for å rekruttere kompetent arbeidskraft.

Det er kombinasjonen av de tre attraktivitetsdimensjonene som gir vekst på et sted. Steder som er attraktive langs alle de tre aksene, vil få høy vekst.

5.1 Bedriftsattraktivitet

Bedriftsattraktivitet er knyttet til basisnæringene, som kjennetegnes av at de produserer varer og tjenester til et større marked. I hovedsak selges slike varer og tjenester ut av regionen hvor produksjonen foregår.

Basisnæringene består av naturbaserte næringer, som fiske, landbruk, havbruk og bergverk, industri og teknologiske tjenester som IT, telekom, og engineering.

Naturbaserte næringer og industri har hatt synkende antall arbeidsplasser i Norge de siste ti årene. Det gjelder også resten av Europa. Årsaken er at produksjonen blir stadig mer rasjonell slik at samme produksjon drives med stadig færre ansatte.

Teknologiske tjenester er en næring i stadig vekst når det gjelder antall ansatte, men er ikke størst i antall arbeidsplasser. I Norge er industrien fremdeles størst i antall arbeidsplasser. Det var 265 575 arbeidsplasser i industrien på slutten av 2011. De teknologiske tjenestene hadde på samme tidspunkt 141 384 arbeidsplasser. Naturbaserte næringer hadde 61 319 arbeidsplasser.

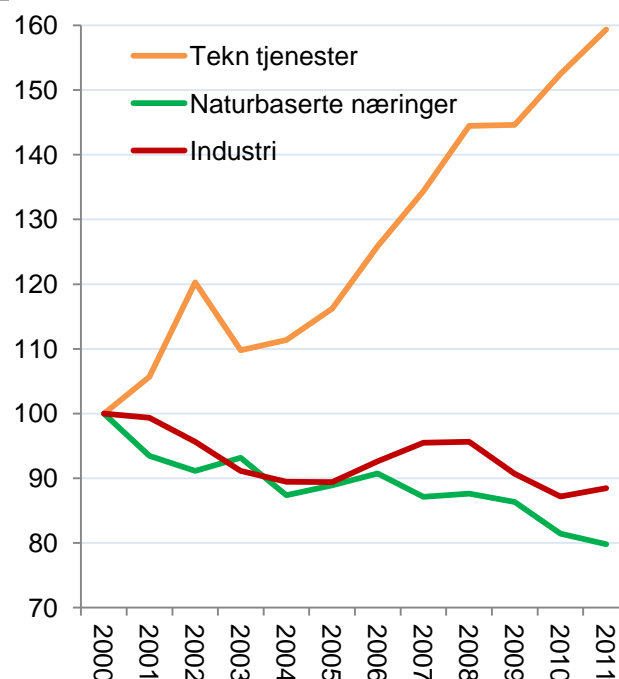
Den sterke veksten i teknologiske tjenester har gjort at basisnæringene totalt sett har opprettholdt antall arbeidsplasser i Norge siden 2000. I 2011 var det også en liten økning.

5.2 Basisarbeidsplasser i Telemark

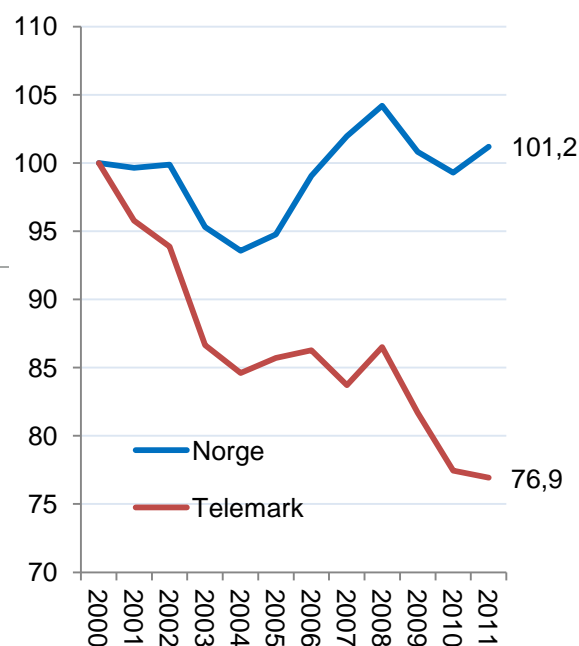
Telemark har hatt en svært sterk nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Siden 2000 har 23,1 prosent av arbeidsplassene i basisnæringer i fylket forsvunnet.

I Norge som helhet har antall arbeidsplasser i basisnæringene gått litt opp fra 2000 til 2011, etter at det var vekst det siste året.

Dersom Telemark hadde hatt samme utvikling som landet som helhet i sine basisnæringer, ville det vært 3 288 flere arbeidsplasser i Telemark i dag. Den svake utviklingen i antall arbeidsplasser i Telemark det siste tiåret skyldes for en stor del at basisnæringene har utviklet seg svakt.

Figur 50: Utvikling i de tre kategoriene av basisnæringer i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at utviklingen i 2000=100.

Figur 51: Utviklingen i antall arbeidsplasser i basisnæringene i Telemark og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.3 Vekstimpulser fra basisnæringene

Når vi måler veksten i antall arbeidsplasser i prosent, vil fylker med få arbeidsplasser og høy utpendling kunne få sterk prosentvis vekst uten at dette gir sterke vekstimpulser. For å få et mål på de reelle vekstimpulsene kan vi i stedet måle veksten i antall arbeidsplasser som prosent av antall sysselsatte i fylket. Da får vi et bedre mål for hvilken vekstimpuls som arbeidsplassveksten representerer.

Tabell 12 viser utviklingen i basisnæringene fylkesvis, og viser antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting i fylkene.

Tabell 12: Vekstimpulser fra basisnæringene i fylkene i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Vekstimpuls er målt som endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting i fylket.

Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
Rogaland	2,2	-0,2	-1,0	-0,2	0,4	2,6	1,5	0,8	-0,4	0,2	1,5	0,7
Finnmark	-0,4	-0,5	-1,6	-0,9	0,7	0,3	0,3	0,7	1,0	-0,4	0,7	0,3
Oslo	-0,5	0,3	-2,4	0,1	0,5	1,0	0,6	0,7	-0,6	0,0	0,7	0,3
Hordaland	0,3	0,0	-0,5	-0,2	0,3	1,3	0,6	0,4	-0,1	-0,4	0,4	0,2
Sør-Trøndelag	-0,3	0,1	-0,6	-0,6	0,5	0,7	1,1	0,5	-0,4	-0,2	0,3	0,2
Buskerud	-0,7	0,0	-0,7	0,0	0,2	0,8	0,6	0,5	-0,7	-0,3	0,7	0,2
Akershus	0,7	1,2	-0,1	-0,4	0,5	0,4	0,6	0,7	-0,5	0,0	0,1	0,2
Vest-Agder	-0,8	0,8	-1,2	0,4	0,1	1,1	1,0	1,1	-0,6	-0,5	-0,1	0,2
Møre og Romsdal	-0,7	-0,6	-1,8	-0,5	0,4	0,8	0,7	0,3	-0,8	-0,3	0,4	0,0
Troms	-0,4	-0,2	-0,2	-0,4	-0,2	0,1	0,0	0,2	-0,2	-0,4	0,3	-0,1
Vestfold	0,0	-0,7	-1,2	0,2	0,0	0,7	0,7	0,0	-0,9	-0,3	0,2	-0,1
Nordland	-0,4	-0,1	-0,3	-0,3	-0,1	0,6	0,0	0,4	-0,5	-0,5	-0,1	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,4	1,0	0,0	-0,6	0,1	0,8	0,4	-0,5	-1,3	-0,3	0,0	-0,2
Aust-Agder	-0,4	-1,3	-0,8	-0,5	0,8	0,7	0,3	0,1	-1,1	-0,7	-0,3	-0,2
Østfold	-0,6	-0,2	-0,7	-0,7	-0,4	0,3	0,4	-0,4	-1,3	-0,4	0,1	-0,3
Oppland	-0,6	0,1	-0,6	-0,8	-0,2	0,5	0,1	-0,4	-0,9	-0,6	-0,2	-0,3
Telemark	-0,9	-0,4	-1,6	-0,5	0,3	0,1	-0,6	0,6	-1,0	-0,9	-0,1	-0,4
Hedmark	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,1	0,4	-0,4	-0,1	-0,9	-0,8	-0,2	-0,4
Sogn og Fjordane	-0,7	-0,7	-1,1	-2,0	0,5	0,0	0,3	0,1	-0,9	-0,8	-0,4	-0,4

Rogaland har klart fått de sterkeste vekstimpulsene fra basisnæringene de siste årene. Det er lite overraskende. Mer overraskende er det kanskje at Finnmark er nummer to. Oslo kommer på en tredjeplass over fylker med sterkeste vekstimpulser fra basisnæringene.

Telemark, Hedmark og Sogn og Fjordane fikk sterkeste nedgangsimpulser av fylkene.

5.4 Vekstimpulser fra basisnæringene regioner

Vi kan også se på utviklingen i basisnæringene regionvis. I tabellen under ser vi endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene på Østlandet som andel av samlet sysselsetting i regionen.

Tabell 13: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene på Østlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Vekstimpuls er målt som endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting i regionen. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. indeks
1	Kongsberg/Numedal	-0,1	0,5	-2,0	-1,3	1,0	4,2	2,9	3,9	-0,4	0,1	3,8	1,8
3	Akershus Vest	3,3	3,9	0,1	-0,5	0,7	1,0	1,8	1,9	-0,5	0,9	0,6	0,8
10	Oslo	-0,5	0,3	-2,4	0,1	0,5	1,0	0,6	0,7	-0,6	0,0	0,7	0,3
24	Drammensregionen	-0,6	-0,1	-0,5	0,2	-0,3	0,0	0,5	0,1	-0,6	-0,2	0,5	0,0
25	Tønsbergregionen	0,0	-0,7	-1,3	0,1	-0,2	0,8	1,0	0,2	-0,8	-0,4	0,3	0,0
28	Vest-Telemark	-1,3	0,3	0,8	-0,3	0,6	1,6	-0,5	0,5	-0,9	-0,9	0,2	0,0
29	Midt-Telemark	-1,6	0,0	-0,3	0,1	1,0	1,1	-0,4	0,7	-1,7	-1,0	0,8	0,0
31	Follo	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,4	0,0	0,0
38	Sandefjord/Larvik	0,0	-0,4	-0,8	0,6	0,3	0,7	0,1	-0,3	-1,0	-0,3	0,1	-0,1
40	Nedre Romerike	-0,8	0,1	-0,4	-0,5	0,1	0,1	0,1	0,3	-0,6	-0,2	-0,1	-0,1
42	Halden	-0,6	1,1	-1,3	-1,8	-0,2	1,2	1,0	-0,6	-0,8	-0,8	0,4	-0,2
43	Øvre Romerike	-0,4	-0,1	0,2	-0,2	2,2	0,1	-0,3	-0,1	-0,6	-0,8	-0,3	-0,2
44	Hadeland	-0,9	-0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,3	0,6	-0,2	-1,2	-0,1	-0,1	-0,2
45	Ringerike/Hole	-1,3	-0,5	-1,1	-0,3	1,1	1,3	0,2	-0,2	-1,2	-0,7	0,0	-0,2
47	Indre Østfold	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-1,1	-0,5	0,0	-0,2
49	Lillehammerregionen	-0,1	0,6	-0,3	-0,6	0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,6	-0,2	-0,3	-0,2
51	Midt-Gudbrandsdal	0,6	-0,5	1,4	-0,9	-0,2	0,7	-0,2	0,6	-1,1	-0,5	-0,4	-0,2
53	Midt-Buskerud	-1,0	-0,6	-0,9	0,2	0,7	0,2	0,6	-0,2	-1,1	-0,7	-0,3	-0,3
57	Hamarregionen	-0,2	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	0,5	-0,2	-0,5	-0,7	-0,5	-0,1	-0,3
60	Gjøvikregionen	-1,1	0,0	-1,7	-1,1	-0,6	1,1	0,7	-0,8	-1,2	-0,5	0,2	-0,3
63	Mossregionen	-0,5	-0,1	-0,2	-0,2	0,0	0,0	0,5	-0,6	-1,9	-0,2	-0,1	-0,4
64	Hallingdal	-0,7	-0,3	-0,6	0,3	0,5	0,3	-0,4	-0,6	-0,8	-0,6	-0,3	-0,4
65	Fjellregionen	-1,0	0,6	-1,3	0,0	0,1	0,6	-0,7	0,0	-0,5	-1,1	-0,5	-0,4
66	Nedre Glomma	-0,8	-0,4	-1,1	-0,9	-0,9	0,2	0,3	-0,5	-1,2	-0,4	0,2	-0,4
68	Valdres	0,2	0,8	-0,3	-1,0	-0,3	0,7	-0,6	-0,5	-0,5	-1,1	-0,1	-0,4
69	Grenland	-0,7	-0,7	-2,2	-0,4	0,0	-0,3	-0,5	0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,4
71	Sør Østerdal	-0,4	-1,1	-0,5	-0,4	-0,6	0,4	-0,5	0,3	-0,7	-0,7	-0,8	-0,4
76	Glåmdal	-1,0	-1,2	-0,6	-0,9	0,2	0,1	-0,3	0,2	-1,4	-1,3	0,0	-0,5
80	Øst-Telemark	-1,3	0,3	-1,1	-1,4	0,9	0,5	-1,0	-0,3	-0,7	-1,4	-0,9	-0,6
81	Nord-Gudbrandsdal	-1,0	0,6	-0,1	-0,8	-0,6	0,4	-1,0	-0,2	-0,5	-1,4	-1,0	-0,7

Kongsberg/Numedal, Akershus Vest og Oslo er de regionene på Østlandet som har hatt den klart beste utviklingen i basisnæringene. Kongsberg/Numedal er den regionen i landet som har hatt kraftigs vekstimpuls fra basisnæringene de siste årene.

Øst-Telemark er rangert på fjerde sistede plass for vekstimpuls fra basisnæringene. I Øst-Telemark har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket med 32,9 prosent siden 2000. Grenland har også hatt en sterk nedgang og er rangert som nummer 69 av 83 regioner. Midt- og Vest-Telemark har hatt en bedre utvikling i sine basisnæringer enn de fleste regionene. For Telemark som fylke er det utviklingen i Grenland som er avgjørende, ettersom de fleste basisarbeidsplassene er der.

5.5 Vekstimpulser fra basisnæringene kommuner

I tabellen under ser vi endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i kommunene i Telemark som andel av samlet sysselsetting.

Tabell 14: Endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i kommunene i Telemark i perioden 2001-2011, målt som andel av samlet sysselsetting, samt progressivt gjennomsnitt. Kommunene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
76	Bø	-0,6	0,5	-0,6	-0,2	0,7	1,0	-2,0	1,8	-0,4	-0,6	1,3	0,2
83	Seljord	-1,3	-0,3	-0,5	-0,4	1,0	0,5	1,0	1,4	0,2	-1,0	-0,3	0,2
107	Siljan	-	0,4	-	0,3	0,6	2,4	0,8	0,1	0,2	-1,4	-0,6	0,1
118	Nissedal	-5,4	0,9	1,6	-1,0	2,2	1,2	-1,7	-1,1	0,8	-1,6	1,2	0,0
122	Tokke	-1,1	0,6	1,6	0,4	-0,2	1,2	0,1	0,2	-2,0	-0,7	1,1	0,0
131	Sauherad	0,0	-0,1	-0,1	-	1,4	1,3	1,9	-0,4	-0,4	-2,0	0,1	0,0
141	Drangedal	-1,1	1,3	-1,5	0,3	0,4	-0,1	0,1	0,8	-0,2	0,1	-0,6	0,0
167	Kviteseid	-1,6	1,4	1,0	0,1	-0,3	0,9	-0,1	0,6	-1,0	0,3	-0,9	-0,1
205	Vinje	-0,9	0,4	0,2	-0,9	0,8	2,0	-1,7	0,4	-1,2	-0,9	0,6	-0,1
243	Porsgrunn	-1,3	-2,2	-3,8	0,4	-0,4	0,3	-2,1	3,5	-1,5	-0,4	-0,2	-0,3
248	Skien	-0,3	-0,5	-0,6	-0,8	-0,0	-0,9	0,2	0,4	-0,3	-0,7	-0,1	-0,3
255	Nome	-3,4	-0,2	-0,3	0,4	1,0	1,0	-0,4	0,6	-3,7	-0,7	0,8	-0,3
280	Fyresdal	1,6	-1,9	3,0	0,3	1,0	5,4	-1,2	0,4	-2,4	-2,9	-0,6	-0,3
295	Kragerø	-1,4	-0,7	-2,8	-1,6	-0,0	0,4	0,1	0,4	-0,6	-0,8	-0,4	-0,4
322	Hjartdal	-1,4	-1,4	1,4	-0,9	1,7	0,6	-2,2	0,8	0,4	-3,0	-0,4	-0,5
332	Notodden	-1,4	0,1	-0,6	-1,0	0,4	0,3	-0,7	-0,3	-0,1	-1,3	-0,8	-0,5
404	Tinn	-0,9	1,1	-2,8	-2,2	1,5	0,9	-1,1	-0,5	-2,1	-1,1	-1,4	-0,9
424	Bamble	-0,7	0,9	-4,6	-0,1	0,6	-0,6	-0,1	-4,4	-2,6	-2,4	0,2	-1,5

Bø, Seljord og Siljan er de eneste kommunene i Telemark som har fått positive vekstimpulser fra basisnæringene. For en del kommuner har utviklingen i basisnæringene gitt verken positive eller negative vekstimpulser. De fleste kommunene i fylket har imidlertid hatt negative vekstimpulser fra en fallende basisnæring.

Bamble har hatt klart svakest utvikling. Vekstimpulsene fra basisnæringene de siste årene tilsvarer en årlig nedgang på 1,5 prosent av samlet sysselsetting årlig. Bamble er rangert som nummer 424 av 429 kommuner, som betyr at det bare er seks kommuner i hele landet som har hatt en verre utvikling. Tinn har også hatt en svært dårlig utvikling i sine basisnæringer, som framgår av plasseringssiffer som nummer 404.

Kommuner som Porsgrunn, Skien, Nome Kragerø og Notodden betyr mye for Telemark, ettersom det er kommuner med mye industri. Alle disse kommunene har hatt nedgang i sine basisnæringer. Nome har imidlertid hatt ganske sterk vekst i sine basisnæringer det siste året.

5.6 Besøksattraktivitet

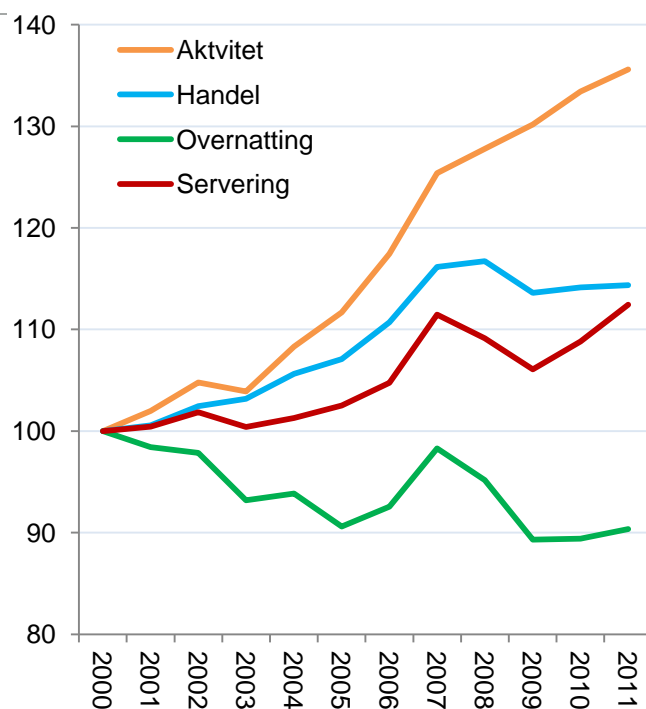
Besøksattraktivitet er knyttet til besøksnæringene, som kjennetegnes av at kundene må være fysisk tilstede. Kundene er derfor enten egne innbyggere, eller besøkende fra andre steder.

Besøksnæringene består av overnatting, servering, butikkhandel og ulike aktiviteter som kultur, underholdning, sport og andre aktiviteter. Her inngår også tjenester som frisører og drosjetransport.

Overnattingsnæringen har hatt en ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser i Norge siden 2000, til tross for at antall overnattingsdøgn har økt. Det viser at denne bransjen har hatt en produktivitetsvekst, på samme måte som industrien.

Antall arbeidsplasser i servering og butikkhandel har hatt sine konjunktursvingninger, men har økt litt mer enn resten av økonomien.

Antall arbeidsplasser innen aktiviteter har hatt klart sterkest vekst, og har nesten ikke blitt påvirket av økonomiske konjunkturer. Antall arbeidsplasser innenfor aktivitetsnæringene har økt med 35 prosent siden 2000.

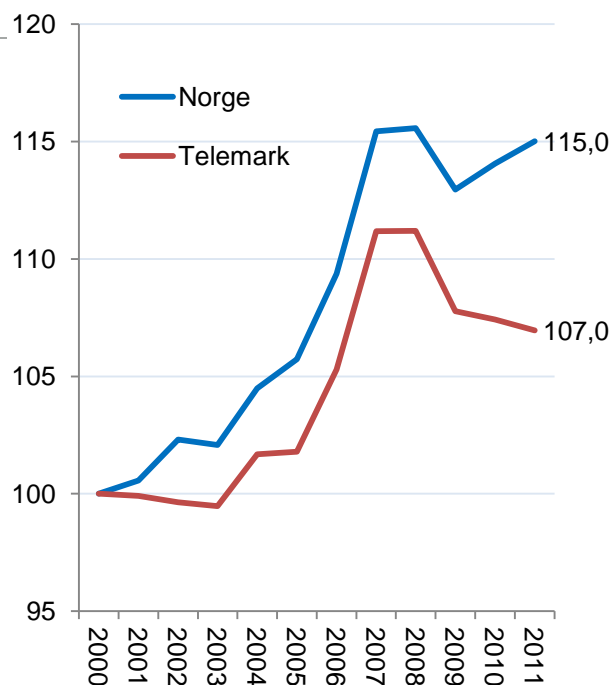

Figur 52: Utvikling i antall arbeidsplasser i de fire besøksnæringene i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.7 Utviklingen i Telemark

Telemark har ikke hatt samme vekst i sine besøksnæringene som resten av landet. På landsbasis har besøksnæringene økt antall arbeidsplasser med 15 prosent fra 2000 til 2011. I Telemark har veksten bare vært sju prosent.

Forskjellen mellom veksten i Telemark og resten av landet har vært spesielt stor de siste to årene. Norge har hatt vekst i besøksnæringene de to siste årene, mens Telemark har hatt nedgang.

Figur 53: Utviklingen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Telemark og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.8 Besøksarbeidsplasser i Telemark

Handel er den klart største av besøksnæringene både på landsbasis og i Telemark. Det var 8915 arbeidsplasser i butikkhandel i Telemark i 2011, en økning fra 8003 arbeidsplasser i 2000.

Telemark har hatt en ganske sterk økning i antall arbeidsplasser innenfor aktiviteter, fra 1339 til 1794 i samme periode.

Antall arbeidsplasser i overnatting har nesten blitt halvert i Telemark siden 2000. I 2011 var det bare 577 arbeidsplasser innenfor overnatting i fylket.

Serveringsnæringen har også hatt nedgang i Telemark, til tross for at denne næringen har hatt vekst å landsbasis. Det var 1455 arbeidsplasser innenfor serveringsnæringene i Telemark på slutten av 2011.

5.9 Overskudd i besøksnæringene

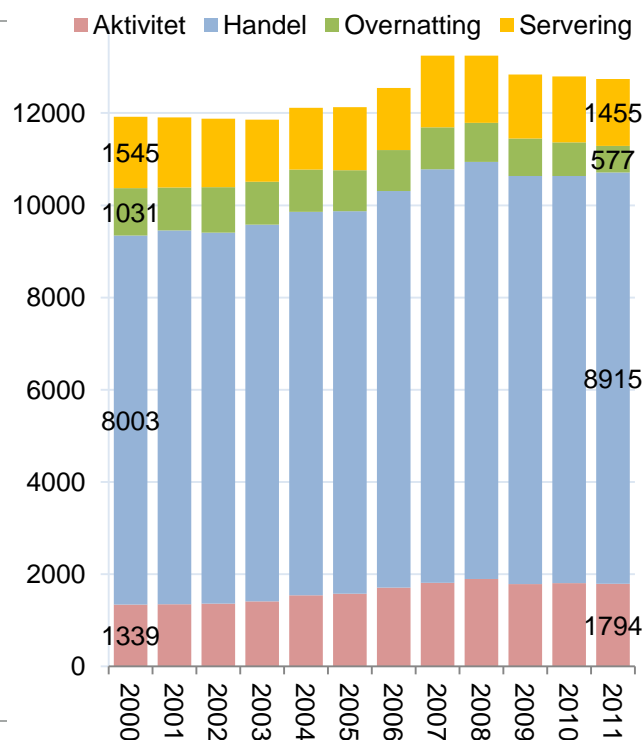
Mye av omsetningen til besøksnæringene er til egne innbyggere. Befolkningen handler i de lokale butikkene og benytter seg av serverings- og aktivitets-tilbudene på stedet.

Det er derfor interessant å se på hvor store besøksnæringene er, relativt til antall innbyggere. Det kan vi gjøre gjennom å ta antall arbeidsplasser og trekke fra det antallet som skyldes egne innbyggere. Da bruker vi de nasjonale tallene til å beregne gjennomsnittlig antall arbeidsplasser i forhold til innbyggertallet. Vi får da et mål på om besøksnæringene er uvanlig høye eller lave sammenliknet med innbyggertallet. Steder som har overskudd av besøksnæring må tiltrekke seg kunder som bor andre steder. Steder som har underskudd i besøksnæring opplever lekkasje av innbyggere som handler og benytter seg av tilbud andre steder.

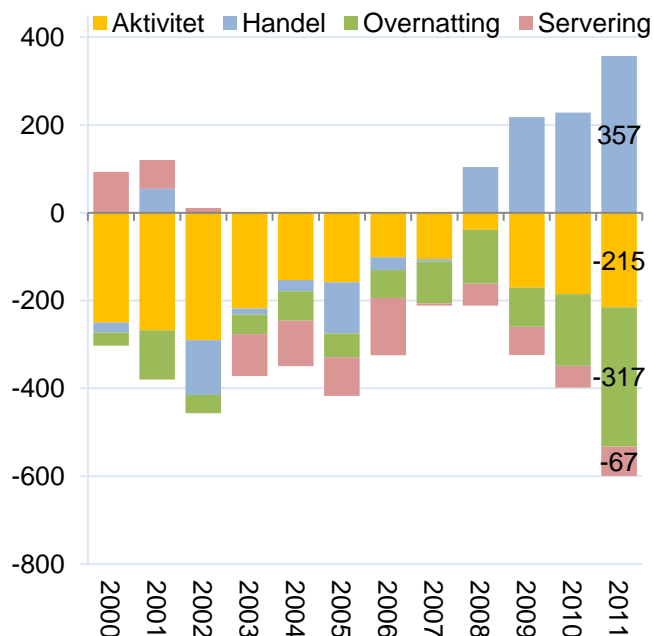
Overskuddet i besøksnæringene i Telemark er vist i figur 55.

Telemark har hatt en positiv utvikling i handel, og har fått et handelsoverskudd i de siste årene. Handelsoverskuddet tilsvarer 357 arbeidsplasser i 2011.

For de andre besøksnæringene er det underskudd. Til sammen er det 242 færre arbeidsplasser i besøksnæringene i Telemark en folketallet tilsier.

Figur 54: Antall arbeidsplasser i de fire typene besøksnæringene i Telemark i perioden 2000-2011.

Figur 55: Overskudd i de fire typene besøksnæringene i Telemark i perioden 2000-2011.

5.10 Besøksoverskudd i fylkene

Hvor stor andel av samlet sysselsetting utgjør besøksoverskuddet i fylkene?

Tabell 15: Besøksoverskudd som andel av samlet sysselsetting i fylkene i perioden 2000-2011.

Fylke	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Oslo	4,7	4,9	4,7	4,6	4,2	4,2	4,1	3,8	3,1	2,8	3,0	3,0
Vest-Agder	0,4	0,3	0,3	0,5	0,6	0,4	0,7	0,7	0,7	1,2	1,1	0,9
Oppland	1,2	1,0	0,9	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8
Troms	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7
Sør-Trøndelag	0,5	0,6	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7
Finnmark	-0,3	-0,4	-0,5	-0,3	0,1	-0,3	-0,5	0,0	0,2	0,2	0,3	0,6
Buskerud	0,2	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,2	0,5	0,5	0,5	0,2
Rogaland	0,2	0,0	-0,3	-0,4	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1
Telemark	-0,3	-0,3	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3
Hordaland	-0,6	-0,4	-0,5	-0,5	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3
Aust-Agder	-1,1	-1,3	-1,3	-1,2	-0,9	-1,2	-0,8	-0,4	-0,2	-0,3	-0,1	-0,4
Nordland	-0,9	-1,1	-1,2	-1,0	-1,1	-1,3	-1,4	-1,3	-1,1	-0,8	-0,6	-0,4
Nord-Trøndelag	-2,0	-1,9	-1,7	-1,7	-1,6	-1,7	-1,6	-1,5	-1,5	-1,0	-1,0	-0,9
Sogn og Fjordane	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2	-0,9	-1,2	-1,4	-1,2	-1,2	-1,3	-1,2	-0,9
Møre og Romsdal	-1,5	-1,8	-1,8	-1,7	-1,6	-1,6	-1,4	-1,3	-1,1	-0,8	-0,8	-1,0
Akershus	-1,5	-1,4	-1,2	-1,4	-1,4	-1,3	-1,3	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2	-1,0
Vestfold	-1,2	-1,2	-0,8	-0,9	-0,9	-0,6	-0,9	-0,9	-1,0	-1,0	-1,5	-1,5
Hedmark	-1,6	-1,8	-1,7	-1,4	-1,6	-1,6	-1,5	-1,6	-1,5	-1,7	-1,7	-1,8
Østfold	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-1,9	-1,8	-1,8	-1,7	-1,8	-2,1	-2,3

Steder med stort besøksoverskudd er oftest enten byer, som er handelssentra og som har mye aktivitetsnæringer, eller typiske reiselivssteder. Av fylkene er det Oslo som har overlegent størst andel av sysselsettingen knyttet til besøksoverskuddet. Besøksoverskuddet i Oslo har imidlertid sunket ganske mye. Det skyldes spesielt at antall arbeidsplasser i handelen i Oslo ikke øker som i resten av landet. Andre fyker med besøksoverskudd er Vest-Agder, Oppland, Troms, Sør-Trøndelag, Finnmark og Buskerud.

Østfold, Hedmark, Vestfold og Akershus har høyest besøksunderskudd. Litt overraskende er det at Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane også har et høyt besøksunderskudd. Selv om disse fylkene har en del reiselivsnæringer, er det lekkasje i besøksnæringene samlet.

Telemark har også et lite besøksunderskudd, og er plassert middels av fylkene. Telemark sitt lille underskudd i besøksnæringene har holdt seg stabilt fra 2000 til 2011.

5.11 Besøksoverskuddet i regionene

Vi kan også se på besøksoverskuddet i regionene.

Tabell 16: Besøksoverskudd i regionene på Østlandet i perioden 2000-2011, samt endring fra 2000 til 2011. Regionene er rangert etter besøksoverskudd i 2011.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Endring 2000-2011	
1	Hallingdal	11,2	11,1	11,5	10,3	10,4	10,8	10,4	11,0	10,6	10,0	10,0	8,9	-2,3	
2	Lillehammerregionen	6,9	6,2	6,2	5,6	6,1	5,6	6,3	6,2	6,5	5,9	6,0	5,8	-1,1	
6	Valdres	4,4	4,6	4,8	4,1	4,7	5,2	4,9	5,1	4,5	4,7	4,0	3,8	-0,6	
8	Oslo	4,6	4,9	4,7	4,6	4,2	4,2	4,1	3,8	3,1	2,8	3,0	3,0	-1,6	
10	Nord-Gudbrandsdal	3,4	2,7	2,5	2,8	3,3	3,5	4,1	3,6	2,9	2,5	2,2	2,6	-0,7	
11	Vest-Telemark	1,4	1,2	1,2	1,2	1,8	1,9	2,1	1,7	2,2	1,9	2,4	2,6	1,2	
13	Midt-Gudbrandsdal	3,4	3,0	3,0	3,1	2,3	2,6	2,6	2,1	3,4	2,2	1,7	2,0	-1,4	
16	Sør Østerdal	2,0	2,0	1,2	1,5	1,0	1,6	1,7	1,8	2,0	2,1	1,4	1,4	-0,6	
22	Øst-Telemark	0,8	1,1	0,3	0,0	0,9	0,7	0,2	0,0	0,2	0,4	0,4	0,8	0,0	
24	Ringerike/Hole	1,2	0,6	1,1	1,1	1,0	1,0	0,8	0,7	0,8	0,8	1,0	0,5	-0,7	
27	Kongsberg/Numedal	-0,3	0,2	0,8	1,1	0,8	0,4	0,9	0,8	0,9	0,7	0,7	0,1	0,4	
29	Øvre Romerike	0,0	0,0	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	0,1	0,2	-0,4	0,0	0,0	
32	Akershus Vest	-1,4	-1,0	-0,6	-0,9	-0,5	-0,7	-0,3	-0,1	-0,2	-0,6	-0,5	-0,2	1,1	
37	Grenland	-0,6	-0,6	-0,9	-0,7	-0,7	-0,8	-0,5	-0,2	0,0	-0,2	-0,2	-0,4	0,2	
40	Sandefjord/Larvik	-0,1	-0,5	0,3	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	0,2	0,5	-0,1	-0,6	-0,5	
41	Mosseregionen	-1,1	-1,2	-1,0	-1,0	-0,9	-0,6	-0,1	0,1	0,1	0,3	-0,3	-0,8	0,3	
47	Nedre Romerike	-0,8	-0,8	-0,8	-1,1	-1,2	-1,1	-1,4	-1,3	-1,7	-1,4	-1,3	-1,1	-0,3	
49	Fjellregionen	-1,6	-2,0	-1,6	-1,6	-1,0	-0,8	-0,6	-0,3	-0,7	-0,5	-0,4	-1,2	0,4	
50	Drammensregionen	-1,9	-1,7	-1,8	-1,5	-1,5	-1,3	-1,6	-1,7	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	0,6	
51	Tønsbergregionen	-1,1	-0,9	-0,7	-0,7	-0,7	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9	-1,1	-1,6	-1,3	-0,2	
52	Nedre Glomma	-1,2	-1,0	-1,1	-1,3	-1,2	-1,2	-1,2	-1,3	-1,1	-1,2	-1,4	-1,5	-0,3	
53	Hamarregionen	-1,3	-1,9	-1,5	-1,3	-1,4	-1,6	-1,4	-1,3	-1,3	-1,9	-1,7	-1,7	-0,5	
57	Gjøvikregionen	-2,1	-2,0	-2,3	-2,1	-2,3	-2,5	-2,6	-2,3	-2,1	-1,9	-2,2	-2,2	-0,1	
61	Follo	-3,4	-3,4	-3,3	-3,2	-3,3	-3,1	-2,9	-2,9	-2,8	-2,8	-2,6	-2,6	0,8	
63	Midt-Buskerud	-3,0	-3,5	-3,0	-2,9	-2,2	-3,1	-3,3	-3,9	-2,9	-2,9	-2,7	-3,1	-2,7	0,3
66	Hadeland	-3,6	-3,1	-3,1	-3,1	-2,7	-3,1	-3,5	-3,8	-4,1	-3,1	-2,8	-2,9	0,6	
70	Halden	-2,7	-2,9	-2,8	-2,9	-2,8	-3,2	-3,2	-2,9	-2,8	-3,6	-3,6	-3,6	-0,9	
71	Midt-Telemark	-0,8	-1,8	-1,1	-1,5	-2,5	-2,4	-2,5	-2,9	-3,3	-2,5	-3,2	-3,6	-2,8	
75	Glåmdal	-4,3	-4,0	-3,9	-3,5	-3,7	-3,9	-4,1	-4,7	-4,5	-4,2	-4,4	-4,4	-0,1	
77	Indre Østfold	-4,4	-4,6	-4,5	-4,2	-4,3	-4,2	-4,2	-4,3	-4,0	-4,1	-4,6	-4,9	-0,5	

Hallingdal er den regionen som har høyest besøksoverskudd av regionene i Norge, fulgt av Lillehammerregionen.

Vest-Telemark har også et høyt besøksoverskudd, og er nummer 11 av de 83 regionene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Vest-Telemark har også økt sitt besøksoverskudd ganske mye fra 2000 til 2011.

Øst-Telemark rangert som nummer 22 av de 83 regionene, og har også et besøksoverskudd i 2011, som er det samme overskuddet som regionen hadde i 2000.

Grenland har et lite besøksunderskudd, men har likevel høyere konsentrasjon av besøksnæringer enn midtels av regionene, ettersom de fleste regionene har besøksunderskudd.

Midt-Telemark har et stort besøksunderskudd i 2011. Midt-Telemark har også hatt en sterk økning i sitt besøksunderskudd, ingen andre regioner i hele landet har hatt større nedgang fra 2000 til 2011.

5.12 Besøksoverskudd i kommunene

Besøksoverskuddet i kommunene i Telemark er vist i tabellen under.

Tabell 17: Besøksoverskudd i kommunene i Telemark i perioden 2000-2011, samt endring fra 2000 til 2011. Kommunene er rangert etter besøksoverskudd i 2011.

Rang	Kommune	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Endring 2000-2011
11	Seljord	7,7	6,6	6,7	8,4	9,3	9,7	11,8	9,6	9,0	9,2	10,4	9,5	1,8
24	Bø	12,0	9,5	11,3	10,8	9,9	9,4	8,5	8,3	7,6	9,3	7,8	6,4	-5,5
39	Kviteseid	6,8	9,0	7,9	6,5	7,6	6,7	5,8	7,9	6,6	6,2	4,8	4,0	-2,8
54	Vinje	1,0	0,8	2,2	1,9	2,3	2,1	2,0	0,6	2,4	1,9	2,3	3,2	2,2
78	Notodden	2,2	3,0	2,0	1,2	2,3	2,1	1,2	1,2	1,6	1,3	0,9	1,5	-0,7
82	Tinn	-0,4	-0,9	-1,1	-0,6	0,4	-0,1	0,1	-0,5	-0,8	0,7	1,2	1,3	1,7
84	Kragerø	0,6	1,1	1,2	1,6	0,9	0,6	1,8	2,7	3,2	2,7	1,3	1,1	0,5
100	Skien	0,1	0,1	-0,2	-0,1	-0,5	-0,3	-0,5	0,0	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3
111	Porsgrunn	0,6	0,8	0,1	0,5	0,9	0,3	0,4	0,5	0,4	0,1	0,1	-0,4	-1,0
125	Tokke	-4,5	-5,2	-4,8	-5,9	-5,0	-4,6	-3,9	-4,5	-3,1	-3,4	-1,7	-1,2	3,3
126	Bamble	-3,8	-4,3	-4,7	-4,3	-3,9	-3,5	-1,9	-1,8	-1,9	-2,2	-1,4	-1,2	2,6
173	Fyresdal	-2,8	-4,4	-6,2	-5,2	-5,8	-4,7	-5,8	-6,2	-6,0	-5,7	-5,9	-3,5	-0,7
193	Nissedal	-6,9	-7,7	-8,3	-7,2	-6,9	-6,5	-6,7	-5,5	-4,2	-4,9	-4,6	-4,0	2,9
232	Drangedal	-5,4	-5,9	-3,9	-4,0	-2,8	-3,7	-3,0	-3,7	-4,4	-3,9	-4,3	-5,2	0,3
252	Hjartdal	-4,9	-5,9	-6,7	-6,1	-7,6	-6,2	-6,3	-6,9	-6,7	-7,1	-5,9	-5,8	-0,9
360	Nome	-6,9	-6,5	-6,8	-6,2	-7,8	-7,6	-7,9	-7,8	-8,7	-8,2	-8,6	-8,5	-1,6
391	Sauherad	-7,2	-8,2	-7,9	-9,2	-9,7	-9,4	-8,3	-9,5	-9,2	-9,4	-9,4	-9,8	-2,6
414	Siljan	-9,9	-10,4	-10,9	-10,6	-11,6	-11,1	-11,5	-11,6	-10,6	-11,0	-11,3	-10,9	-1,0

Seljord er nummer 11 av de 429 kommunene i landet med hensyn til besøksoverskuddet. Seljord har også hatt en økning i sitt besøksoverskudd fra 2000 til 2011.

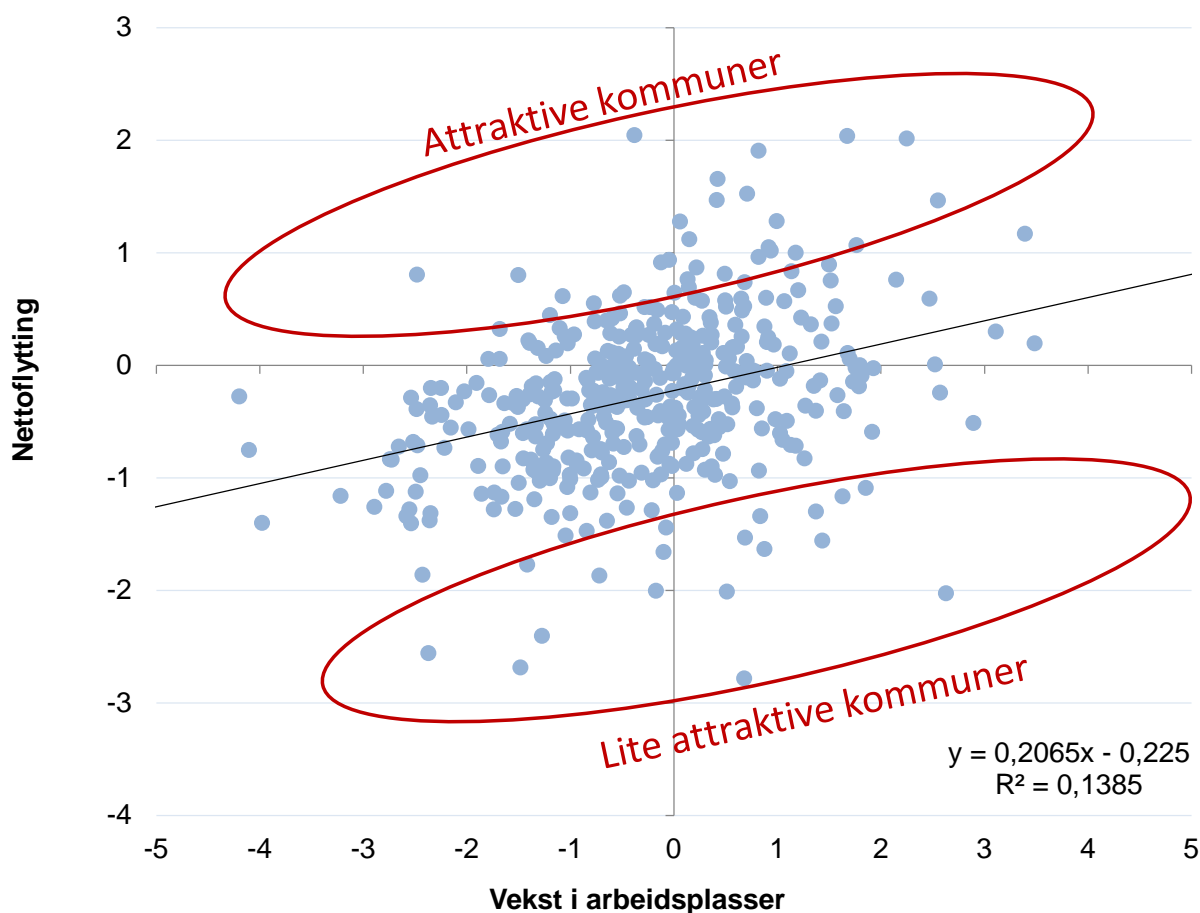
Bø var rangert som nummer sju av kommunene i 2000, og hadde da et stort besøksoverskudd. Bø har imidlertid hatt en kraftig nedgang i sitt besøksoverskudd, nedgangen tilsvarer 5,5 prosent av samlet sysselsetting i kommunen fra 2000 til 2011.

Kommuner som Kviteseid, Vinje, Notodden, Tinn, Kragerø og Skien er også kommuner med besøksoverskudd.

Nome, Sauherad og Siljan har store og økende besøksunderskudd.

5.13 Bostedsattraktivitet - Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret er en modell som Telemarksforskning har utviklet for å analysere om flyttebalansen til et sted skyldes arbeidsplassvekst eller om flyttingen er forårsaket av stedets bostedsattraktivitet. Dette spørsmålet er interessant, fordi det peker på to ulike strategier for vekst: Næringsutvikling eller attraktivitetsutvikling, som er grunnleggende forskjellige.

Figur 56: Illustrasjon av Attraktivitetsbarometeret. Figuren viser kommunenes årlige nettoflytting og kommunens årlige vekst i arbeidsplasser i treårsperioden 2009-2011.

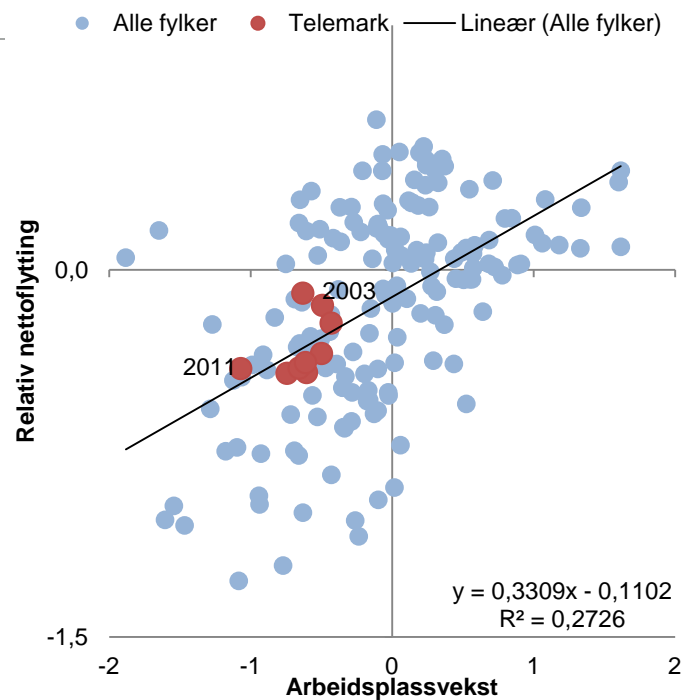
Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom steders nettoflytting og arbeidsplassvekst. Denne sammenhengen er vist med den svarte streken i diagrammet. Det er en positiv sammenheng, slik at om en kommune har vekst i antall arbeidsplasser i en periode, vil det være en høyere sannsynlighet for at kommunen får netto innflytting. Mange kommuner har imidlertid en mye høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det betyr at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som har ført til denne nettoflyttingen. Dette tilskriver vi kommunes bostedsattraktivitet. Tilsvarende er det kommuner som har mye høyere fraflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette vil da bety at kommunen har manglende attraktivitet som bosted. Attraktivitetsbarometeret måler kommunenes attraktivitet som differansen mellom den faktiske nettoflyttingen og den statistisk forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten, den svarte streken i figuren.

5.14 Bostedsattraktivitet i Telemark

I figur 57 har vi vist hvordan den relative nettoutflyttingen og arbeidsplassveksten i de 19 fylkene har variert i de ni siste treårsperiodene. Telemarks plassering for hver av de ni treårsperiodene er vist i rødt.

Telemark har vært plassert godt til venstre i alle periodene. Det viser at fylket har hatt en svakere arbeidsplassutvikling enn middels i alle periodene.

Nettoutflyttingen til Telemark var over forventet verdi i fire av periodene, og litt under forventet verdi i fire av periodene. I sum har nettoutflytting i stor grad vært svært nær forventet verdi i forhold til arbeidsplassveksten. Det betyr at de beskjedne flyttetallene til Telemark kan forklares av svak arbeidsplassvekst. Telemark er middels attraktiv som fylke, og bostedsattraktiviteten til Telemark har dermed ikke bidratt verken positivt eller negativt de siste årene.

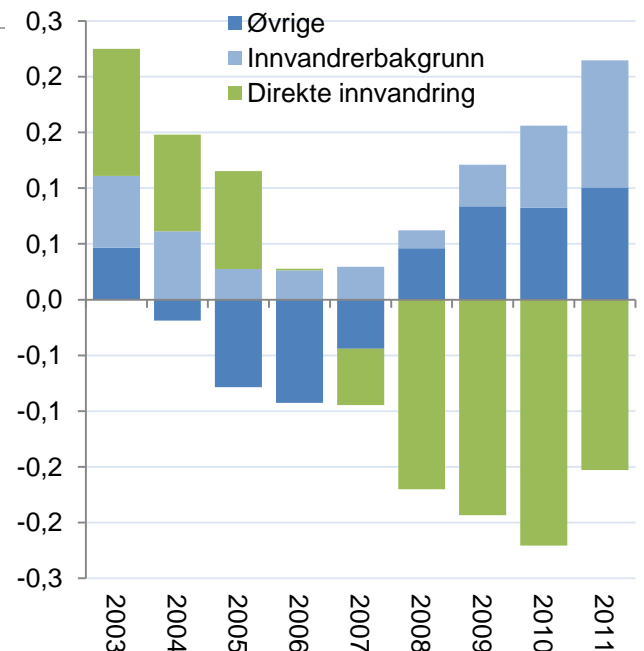
Figur 57: Sammenhengen mellom nettoutflytting og arbeidsplassvekst for fylkene i de ni siste treårsperiodene.

5.15 Bostedsattraktivitet til forskjellige grupper

Når vi splitter opp bostedsattraktiviteten til Telemark i ulike grupper, ser vi at Telemark har ulik tiltrekningskraft på forskjellige grupper.

Telemark hadde fram til 2005 høyere innvandring enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. I den perioden var innvandringen i større grad knyttet til flyktninger. Etter 2006 har Telemark hatt mye mindre innvandring enn «normalt» ut fra arbeidsplassveksten. Telemark framstår dermed som lite attraktivt for de som innvandrer til Norge.

Telemark har imidlertid i økende grad blitt attraktivt for de som allerede bor i Norge. Det gjelder både de med og uten innvandrerbakgrunn. Ettersom Telemark har hatt en svak arbeidsplassutvikling har denne attraktiviteten gitt Telemark mindre utflytting enn den svake arbeidsplassen skulle tilsi.

Figur 58: Bostedsattraktiviteten i Telemark de ni siste treårsperiodene for tre forskjellige grupper.

5.16 Utvikling i bostedsattraktivitet i fylkene

I tabell 18 kan vi sammenlikne attraktivitetsindeksen til fylkene i de ni treårsperiodene.

Tabell 18: Attraktivitetsindeksen til fylkene de ni siste treårsperiodene.

Fylke	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011
Oslo	0,8	0,8	0,6	0,6	0,5	0,8	0,6	0,5	0,4
Østfold	0,5	0,6	0,6	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4	0,5
Akershus	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Vestfold	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Buskerud	0,0	0,0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,4	0,3	0,5
Aust-Agder	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3
Hedmark	0,1	0,0	0,2	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2
Sør-Trøndelag	-0,2	-0,1	0,0	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0
Telemark	0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1
Oppland	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Hordaland	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1
Rogaland	-0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,1	-0,1
Vest-Agder	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	0,0
Nord-Trøndelag	-0,2	-0,3	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,3
Møre og Romsdal	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,2	0,0	0,0
Troms	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
Sogn og Fjordane	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Nordland	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6	-0,4	-0,4
Finmark	-0,8	-0,8	-0,8	-0,7	-0,8	-0,8	-0,9	-0,6	-0,6

Det som virker slående ved figuren over er hvor stabil attraktivitetsindeksen er for fylkene. I denne perioden har vi sett ganske store endringer i innvandringsmønsteret som har skapt ny regional dynamikk. Dette ser vi resultater av når vi analyserer vekst og attraktivitet for kommuner og regioner. For fylkene har bostedsattraktiviteten vært svært stabil i lengre tid.

Oslo, Østfold, Akershus og Vestfold har vært jevnt attraktive i alle årene som er målt. Disse fylkene har dermed hatt stabil vekst gjennom sin tiltrekningskraft på innflyttere uten å ha hatt spesielt sterk arbeids-plassvekst.

På den nedre delen av tabellen finner vi de tre nordligste fylkene og Sogn og Fjordane, som har hatt stabilt svak bostedsattraktivitet.

Buskerud er eneste fylke som har hatt en klar trend i utviklingen, fra middels til høy attraktivitet. For andre fylker, som Sør-Trøndelag og Troms, har det vært en del endringer, men ingen klar trend.

Det kan se ut til at mønstrene i bostedsattraktiviteten for fylker er veldig stabile. Det kan bety at det er vanskelig å påvirke bostedsattraktiviteten på fylkesnivå.

5.17 Utvikling av bostedsattraktivitet i regionene

Attraktivitetsindeksen til regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 19: Attraktivitetsindeksen til regionene på Østlandet de ni siste overlappende treårsperiodene. Regionene er rangert etter Attraktivitetsindeksen i perioden 2009-2011.

Rang	Region	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011
1	Øvre Romerike	1,88	1,69	1,13	0,99	1,12	1,07	1,02	1,08	1,15
3	Halden	0,31	0,72	0,82	0,74	0,25	0,45	0,63	0,71	0,65
4	Drammensregionen	0,26	0,28	0,38	0,43	0,68	0,58	0,66	0,57	0,62
6	Nedre Glomma	0,79	0,86	1,00	0,64	0,47	0,41	0,68	0,65	0,53
7	Mosseregionen	0,42	0,48	0,41	0,45	0,44	0,56	0,78	0,51	0,52
8	Follo	0,26	0,27	0,26	0,34	0,35	0,37	0,39	0,38	0,47
12	Oslo	0,93	0,86	0,75	0,58	0,53	0,82	0,72	0,63	0,43
13	Ringerike/Hole	0,22	0,17	0,25	0,57	0,76	0,54	0,43	0,25	0,39
14	Hallingdal	-0,69	-0,26	-0,24	-0,21	-0,23	0,13	0,19	0,38	0,39
15	Sandefjord/Larvik	0,48	0,37	0,13	0,04	0,08	0,19	0,37	0,41	0,38
17	Akershus Vest	-0,28	0,07	0,51	0,19	0,12	-0,15	0,20	0,22	0,36
18	Indre Østfold	0,51	0,55	0,42	0,31	0,61	0,25	0,33	0,12	0,36
19	Tønsbergregionen	0,55	0,55	0,67	0,38	0,53	0,48	0,66	0,42	0,35
20	Nedre Romerike	0,53	0,35	0,49	0,62	0,88	0,84	0,66	0,43	0,35
23	Kongsberg/Numedal	0,42	0,28	0,07	-0,42	-0,63	-0,73	-0,11	0,12	0,25
24	Glåmdal	0,39	0,26	0,31	0,25	0,76	0,32	0,45	0,20	0,24
26	Hamarregionen	0,22	0,26	0,45	0,43	0,54	0,18	0,23	0,19	0,22
28	Lillehammerregionen	-0,08	-0,02	0,06	0,25	0,49	0,29	0,58	0,15	0,19
31	Midt-Gudbrandsdal	-0,25	-0,13	-0,13	0,03	-0,03	-0,17	0,15	0,18	0,13
32	Grenland	0,47	0,34	0,21	0,04	0,05	-0,01	0,07	0,14	0,12
34	Sør Østerdal	0,48	0,04	0,11	0,28	0,51	0,08	-0,19	-0,19	0,09
36	Gjøvikregionen	0,24	0,13	0,19	0,24	0,28	0,39	0,25	0,15	0,08
37	Hadeland	0,35	0,02	-0,03	-0,06	0,23	0,07	0,20	-0,15	0,07
47	Midt-Buskerud	0,20	-0,06	-0,26	-0,22	0,17	0,34	0,17	-0,05	-0,05
48	Midt-Telemark	0,19	-0,11	0,08	0,18	0,42	0,26	0,18	-0,06	-0,07
50	Øst-Telemark	0,10	0,25	0,16	0,10	-0,02	0,08	0,24	-0,15	-0,09
56	Fjellregionen	-0,16	-0,28	-0,29	-0,41	-0,19	-0,23	-0,11	-0,28	-0,17
59	Valdres	-0,24	-0,04	-0,15	0,00	-0,16	0,20	-0,01	-0,12	-0,20
65	Nord-Gudbrandsdal	-0,11	-0,11	-0,11	-0,10	0,15	0,24	0,04	-0,24	-0,34
79	Vest-Telemark	0,03	-0,29	-0,11	-0,58	-0,04	-0,20	-0,06	-0,70	-0,63

Regionene på Østlandet er generelt attraktive, men attraktiviteten er høyest i de mest sentrale regionene rundt Oslo. Regionene i Telemark hører til periferien på Østlandet og er lite attraktive. Grenland har en bostedsattraktivitet noe over middels, og trekker dermed til seg flere innflyttere enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Ettersom Grenland har mesteparten av befolkningen i Telemark, trekker Grenland hele fylket opp til over middels bostedsattraktivitet, som vi så på forrige side.

De andre regionene i Telemark har vært lite attraktive i de to siste treårsperiodene, og taper dermed innbyggere gjennom høyere utflytting enn arbeidsplassveksten tilsier. Midt- og Øst-Telemark er imidlertid bare litt mindre attraktive enn middels, så flyttetapet som skyldes lav bostedsattraktivitet er forholdsvis lite, og utgjorde under en promille i årlig flyttetap den siste perioden.

Vest-Telemark er klart minst attraktiv som bosted av alle regionene på Østlandet den siste treårsperioden. Vest-Telemark har hatt en ekstra utflytting tilsvarende 0,63 prosent av folketallet årlig den siste treårsperioden.

5.18 Attraktivitetsindeksen for kommuner

Attraktivitetsindeksen for kommunene i Telemark er vist i tabellen under.

Tabell 20: Attraktivitetsindeksen til kommunene i Telemark de ni siste overlappende treårsperiodene, samt snitt for alle periodene. Kommunene er rangert etter snittet for alle periodene.

Rang	Kommune	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	Snitt
40	Bø	0,2	0,0	0,7	1,1	1,6	1,0	0,8	0,2	0,3	0,6
81	Porsgrunn	0,7	0,6	0,4	0,5	0,7	0,4	0,0	0,2	0,4	0,4
107	Fyresdal	0,8	0,6	1,8	0,2	0,7	-0,2	0,2	-0,5	-0,8	0,3
112	Notodden	0,3	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,5	0,0	0,0	0,3
130	Skien	0,5	0,5	0,4	0,2	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2
160	Kragerø	0,4	0,2	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1
192	Nome	0,3	-0,2	0,2	0,3	0,3	0,1	-0,2	-0,4	-0,3	0,0
206	Siljan	0,6	0,6	0,2	-0,2	-0,4	-0,3	-0,1	-0,3	-0,4	0,0
212	Seljord	0,3	0,0	-0,2	-0,4	0,3	-0,1	0,3	-0,5	-0,1	0,0
215	Drangedal	-0,1	-0,1	0,4	0,3	-0,1	-0,3	-0,2	0,0	-0,4	0,0
283	Hjartdal	0,1	0,0	0,3	-0,2	-0,2	-0,4	-0,6	-0,5	-0,3	-0,2
287	Sauherad	0,3	0,5	-0,3	-0,7	-0,9	-0,5	-0,3	0,3	-0,1	-0,2
302	Bamble	-0,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	-0,4	-0,5	-0,3
320	Vinje	-0,4	-0,3	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,3
334	Tinn	-0,2	0,2	0,0	-0,8	-1,1	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4
335	Nissedal	-0,2	-0,4	-0,7	-0,9	-0,6	-0,3	0,0	-0,2	0,0	-0,4
338	Tokke	0,4	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,6	-1,1	-1,3	-0,4
351	Kviteseid	-0,1	-0,4	-0,1	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1	-1,0	-1,2	-0,4

Bø og Porsgrunn er kommuner som har vært attraktive som bosted i alle periodene som er målt. De har dermed fått en klart bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi, og fått økt befolkningsvekst på grunn av det. Notodden og Skien har hatt enten nøytral eller positiv bostedsattraktivitet og har også fått vekstimpulser av positiv bostedsattraktivitet etter 2000. Fyresdal har vært svært attraktiv i tidligere perioder, men har vært lite attraktiv de siste to periodene.

En del kommuner har vært lite attraktive som bosted. Lavest attraktivitet har Kviteseid og Tokke hatt. Det har hatt spesielt lav attraktivitet de siste periodene, og taper med enn en prosent av folketallet hvert år på grunn av lav bostedsattraktivitet.

Vi ser at i den siste perioden har 12 av kommunene i Telemark hatt negativ attraktivitet, mens tre er nøytrale. Dermed var det bare tre kommuner i hele fylket som hadde positiv bostedsattraktivitet i den siste perioden, Bø, Porsgrunn og Kragerø.

6. Regional vekstkraft

Befolkningsframskrivningene til SSB viser hvordan ulike nasjonale forutsetninger vil påvirke befolkningsutviklingen regionalt, når historiske flyttemønstre framskrives. Hensikten i dette kapitlet er å se hvordan utviklingen i en kommune, region eller fylke vil påvirkes dersom en lykkes i å forsterke arbeidsplassveksten eller å forbedre bostedsattraktiviteten. Vi er dermed ute etter å se på hvilket rom det er for den enkelte kommune, region eller fylke til å påvirke egen utvikling.

Basisalternativet

Vi ønsker å lage ulike scenarier for framtidig utvikling, basert på om den regionen vi studerer lykkes eller mislykkes med sin næringsutvikling, attraktivitetsutvikling eller begge deler. Vi må da ha et basisscenario som de ulike scenariene relateres til. Basisscenariet er bygd opp i tre trinn:

Først tar vi hensyn til at de ulike regionene har forskjellig alders- og kjønnsfordeling, og at fruktbarheten er forskjellig. Dette viser hvilken naturlig befolkningsvekst som de ulike regionene vil få. Data for dette kan vi hente direkte fra SSBs befolkningsframskrivninger der de har et alternativ som heter «ingen flytting».

Dernest må vi gjøre forutsetninger om nivået til nettoinnvandringen til Norge. Dette henter vi også fra SSBs middelalternativ MMMM.

Til slutt må vi gjøre noen antakelser om det relative flyttemønsteret mellom de ulike regionene. Da forutsetter vi at hver enkelt region vil ha samme bostedsattraktivitet i framtiden som gjennomsnittet mellom 2001 og 2011, og at hver enkelt region får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge.

Gjennom disse tre leddene får vi et basisscenario for alle kommuner, regioner og fylker i Norge. Disse basissceneriene vil være basert på mange av de samme nasjonale forutsetningene som SSBs middel-framskrivning og bli ganske like for de fleste steder, men avvike noe, spesielt for enkeltkommuner.

I de neste kapitlene gjør vi rede for basisscenariet i mer detalj.

Scenariene

Når vi har basisscenerier som utgangspunkt, kan vi modellere hvilken befolkningsvekst som en region kan få dersom de lykkes med sin næringsutvikling og får en bedre arbeidsplassvekst enn andre deler av landet. Samtidig vil vi vise hvordan utviklingen blir dersom regionen greier å forbedre bostedsattraktiviteten. Disse danner til sammen det beste scenariet der regionen både får høy vekst i arbeidsplasser og samtidig en forbedring i bostedsattraktiviteten.

Et spørsmål som da må avklares, er hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk at en region kan oppnå? Og tilsvarende må vi sette en verdi på hvor stor forbedring i bostedsattraktivitet som det er realistisk å forutsette.

Vi bruker da den historiske utviklingen fra 2000 til 2011 til å bestemme verdier for hva som er realistiske alternativer for vekstscenariene. Disse verdiene vil være ulike for kommuner, regioner og fylker. For kommuner vil variasjonen være mye større enn for fylker, og dermed vil potensialet for forbedring også være større.

Vi lager deretter scenarier for hva som skjer dersom næringsutvikling og bostedsattraktivitet utvikler seg negativt, etter samme metode.

Resultatet blir at vi får synliggjort hvilket utviklingsrom som de ulike kommunene, regionene og fylkene har for framtidig utvikling, og som kan påvirkes gjennom egen næringsutvikling og egen attraktivitetsutvikling.

6.1 Naturlig vekst

SSBs framskrivningsalternativ «ingen flytting» er basert på prognoser over utviklingen av levealder og fruktbarhet. Dette er forhold som har vært ganske stabile historisk, og dermed er usikkerheten framover forholdsvis liten.

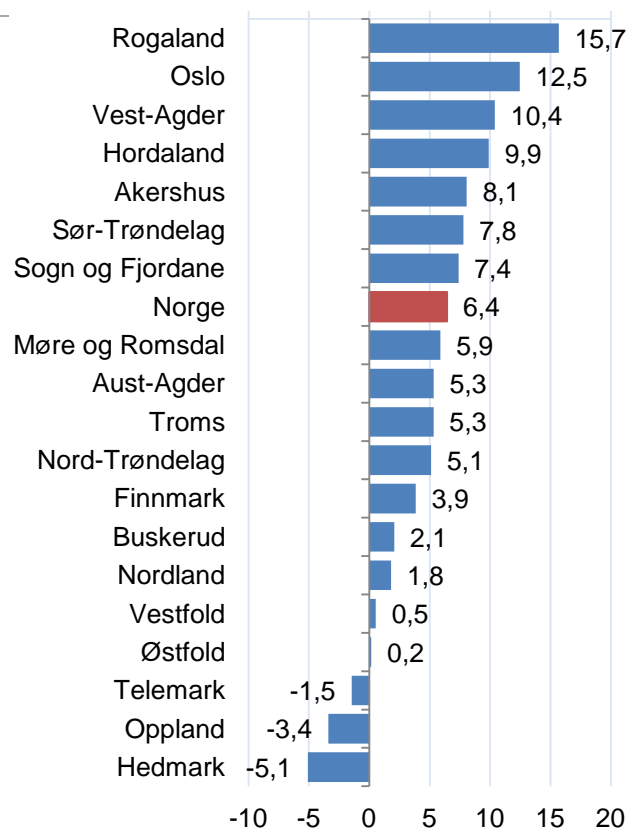
Fylkene har ulikt utgangspunkt med hensyn til befolkningens sammensetning. Noen steder har små andeler eldre og tilsvarende høye andeler av kvinner i fruktbar alder. Slike steder vil få et høyt fødselsoverskudd, mens andre steder har høyere andel eldre og små andeler kvinner i den fruktbare aldersgruppen. I slike steder vil det bli flere døde og færre fødte, og vil få fødselsunderskudd.

Fylkene har også historisk hatt ulik fruktbarhet, og mønstrene i fruktbarhet har vært ganske like i mange tiår. Rogaland og Sogn og Fjordane har tradisjonelt hatt høy fruktbarhet, mens Hedmark, Oppland og Telemark har hatt lav fruktbarhet.

I figur 59 ser vi hvordan befolkningsveksten i fylkene vil bli dersom det ikke skjer flytting til og fra hvert enkelt fylke. Rogaland, som har en ung befolkning og høy fruktbarhet, får en vekst på over 15 prosent, mens Hedmark med sin mer aldrende befolkning og lave fruktbarhet får en nedgang på 5,1 prosent. Dersom det ikke blir inn- eller utvandring til Norge, ville befolkningsveksten fram til 2040 bli på 6,4 prosent.

Telemark er én av tre fylker som vi får en nedgang i folketallet dersom det ikke skjer flytting inn eller ut av fylket. Telemark har dermed en aldersstruktur og fruktbarhet som gir naturlig befolkningsnedgang. Nedgang vil bli på 1,5 prosent, og er således lavere enn i Hedmark og Oppland.

Når vi skal lage framtidsscenarioer, trekker vi med oss tallene fra denne framskrivningen.

Figur 59: Framskrevet befolkningsvekst i fylkene i SSBs framskrivning "ingen flytting" i perioden 2012 til 2040

6.2 Framtidig flytting

Det som skaper den store usikkerheten i befolkningsframskrivingene, er framtidig flytting. Når vi skal lage regionale scenarier, har vi to forhold knyttet til flytting som skaper usikkerheten.

Det første er hvilken innvandring som Norge vil få i årene framover. I befolkningskapitlet viste vi hvordan SSB har laget tre alternative framskrivninger for nettoinnvandring til Norge. I våre scenarier for framtidig flytting vil vi ta utgangspunkt i det midlere alternativet. Det betyr at vi legger til grunn at Norge vil få en befolkningsvekst samlet sett tilsvarende det midlere alternativet.

Det andre forholdet som skaper stor usikkerhet, er den interne flyttingen mellom ulike steder i Norge. SSB har i sine framskrivninger forutsatt at de regionale flyttemønstrene fra de siste årene skal fortsette. I våre framtidsscenarier vil vi gjøre andre forutsetninger, der vi bruker Attraktivitetsbarometeret som modell. I Attraktivitetsbarometeret dekomponerer vi nettoflyttingen til en region i en del som skyldes arbeidsplassvekst, og en annen del som skyldes bostedsattraktivitet.

Bostedsattraktiviteten i fylkene er vist i tabell 21. Der ser vi at bostedsattraktiviteten er ganske stabil over tid. De åtte fylkene med høyest bostedsattraktivitet i den siste perioden 2009-2011 hadde også høyest bostedsattraktivitet i den første perioden, 2003-2005.

Variasjonen i arbeidsplassveksten varierer mye mer, som vi kan se i tabell 22. Et fylke med høy arbeidsplassvekst har ofte lav arbeidsplassvekst i neste periode og omvendt.

Vi lager derfor et basisscenario der steds bostedsattraktivitet forutsettes å være ved, mens arbeidsplassveksten antas å være lik landsgjennomsnittet. Dette gir et basisscenario som er ganske likt med SSBs middelframskrivning. Forskjellen er at steder som har hatt arbeidsplassnedgang de siste årene, med dertil svekket flyttebalanse, kommer bedre ut, mens steder som har fått innflytting på grunn av over middels arbeidsplassvekst kommer svakere ut.

Tabell 21: Bostedsattraktivitet i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Buskerud	0,1	0,3	0,5
Østfold	0,6	0,3	0,5
Vestfold	0,3	0,3	0,4
Akershus	0,4	0,4	0,4
Oslo	0,6	0,8	0,4
Aust-Agder	0,0	0,1	0,3
Hedmark	0,2	0,0	0,2
Hordaland	-0,1	-0,1	0,1
Telemark	0,0	-0,1	0,1
Møre og Romsdal	-0,3	-0,3	0,0
Vest-Agder	-0,2	-0,2	0,0
Sør-Trøndelag	0,0	0,3	0,0
Oppland	-0,1	0,0	0,0
Rogaland	0,0	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,2	-0,1	-0,3
Sogn og Fjordane	-0,3	-0,4	-0,4
Nordland	-0,2	-0,5	-0,4
Troms	-0,1	-0,2	-0,4
Finnmark	-0,8	-0,8	-0,6

Tabell 22: Årlig arbeidsplassvekst i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Rogaland	0,7	1,6	1,1
Akershus	0,3	0,6	0,6
Finnmark	0,0	-1,1	0,5
Hordaland	0,7	0,6	0,2
Oslo	-0,8	-0,1	0,1
Sør-Trøndelag	0,9	0,0	0,0
Nord-Trøndelag	0,3	-0,5	0,0
Møre og Romsdal	-0,3	-0,2	0,0
Nordland	-0,6	-0,9	-0,1
Vest-Agder	1,0	0,8	-0,2
Troms	-0,3	-1,2	-0,2
Sogn og Fjordane	-1,0	-1,7	-0,2
Buskerud	0,2	0,2	-0,4
Aust-Agder	0,1	0,3	-0,5
Oppland	-0,2	-1,2	-0,7
Østfold	-0,7	-0,2	-0,8
Vestfold	-0,1	-0,1	-0,9
Hedmark	-0,4	-0,7	-1,0
Telemark	-0,5	-0,6	-1,2

6.3 Basisalternativet

I basisscenariet har vi tatt utgangspunkt i SSBs framskrivninger om innvandringen til Norge, og samtidig brukt tall for befolkningsvekst i de enkelte stedene uten flytting.

Utgangspunktet for scenariene vi skal presentere er at hvert enkelt område får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge, mens områdets bostedsattraktivitet de siste ti årene videreføres.

Forskjellen mellom vårt basisscenario og SSBs middelframskrivning vil da være at vi har dekomponert de historiske flyttemønstrene i én del som skyldes arbeidsplassvekst og én del som er forårsaket av bostedsattraktivitet. Vi har da ikke regnet med at flytting som skyldes forskjeller i arbeidsplassvekst vil fortsette.

I vårt basisscenario vil Telemark få en befolkningsvekst fram mot 2040 på 6,7 prosent, som er høyere enn SSBs middelframskrivning som sier 5,3 prosent.

Forskjellen mellom SSBs middelframskrivning og vårt basisalternativ blir større for kommuner enn for fylkene. Figur 61 viser de to alternativene for kommunene i Telemark.

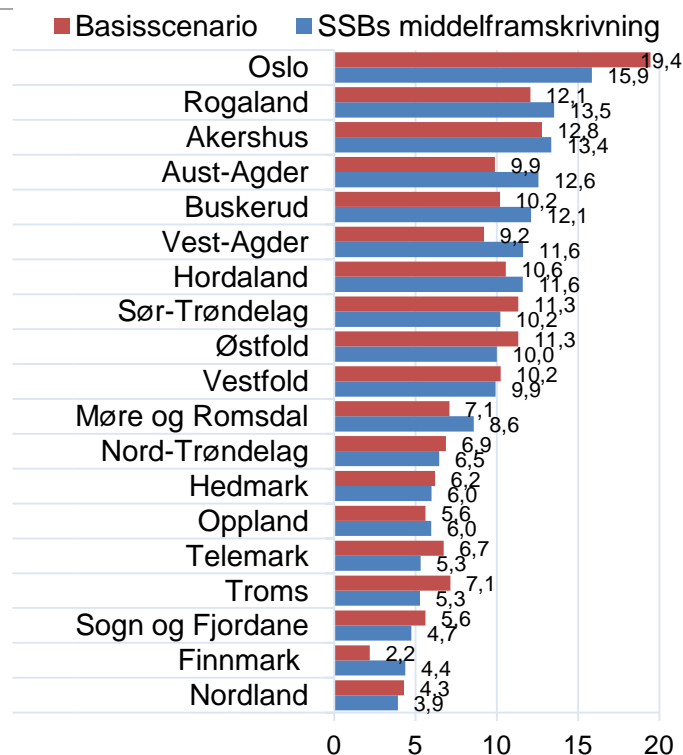
For enkelte kommuner er det ganske stor forskjell på SSBs middelframskrivning og vårt basisscenario.

Nissedal får en vekst på 25,1 prosent i SSBs framskrivning, mens vårt basisscenario viser en nedgang på 0,8 prosent.

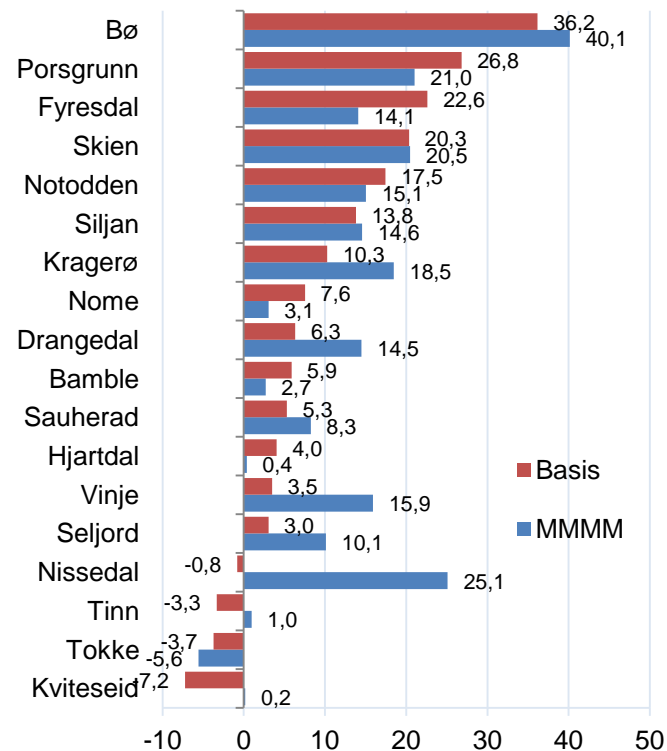
Basisscenariet gir også en lavere vekst enn SSB for kommuner som Bø, Kragerø, Drangedal, Vinje, Kviteseid og Seljord.

Basisscenariet er imidlertid mer optimistisk enn SSBs middelframskrivning for kommuner som Porsgrunn, Fyresdal, Notodden og Nome.

Med unntak av Nissedal og Vinje, er det de samme kommunene som får høyest vekst i basisscenariet som i SSBs framskrivninger.

Figur 60: Befolkningsvekst i fylkene fra 2012 til 2040 i følge SSBs MMMM-alternativ og basisscenariet med uendret attraktivitet.

Figur 61: Befolkningsvekst fra 2012 til 2040 etter SSBs MMMM-alternativ og basisscenariet for kommunene i Telemark.

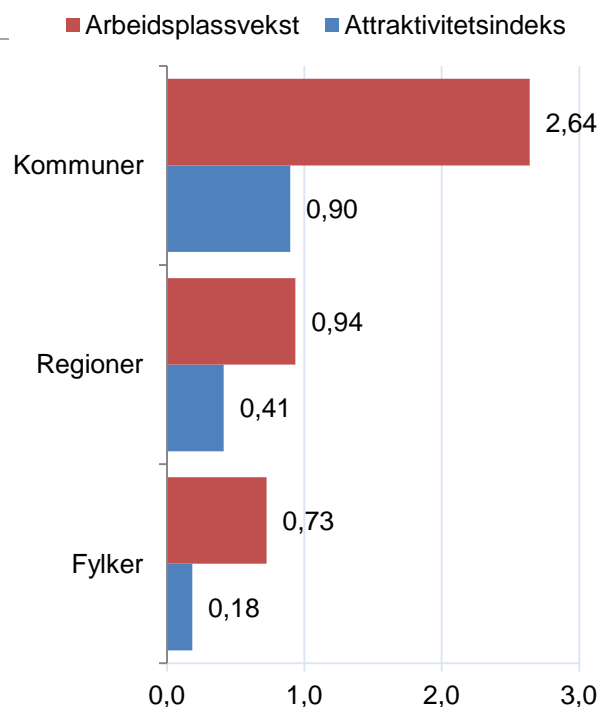
6.4 Scenarier

Vi har et basialternativ som framskriver den historiske bostedsattraktiviteten samtidig som den forutsetter at arbeidsplassveksten blir lik landsgjennomsnittet. Det neste vi ønsker å få fram, er hvilken utvikling en kommune, region eller fylke vil få dersom de lykkes med å få en god arbeidsplassvekst, om de lykkes med å øke bostedsattraktiviteten og om de lykkes på begge fronter.

Vi har valgt å lage seks ytterligere scenarier, med basisscenariet som utgangspunkt. Ett scenario som viser resultatet av bedre arbeidsplassutvikling, ett som viser resultatet av bedre bostedsattraktivitet og ett som viser resultatet av både bedre bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling samtidig. På samme måte har vi laget scenarier for resultat av lavere bostedsattraktivitet, arbeidsplassutvikling og både svak bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling.

For å lage disse scenariene må vi først definere hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk å kunne forvente, og hvor stor forbedring av bostedsattraktivitet som det er rimelig å kunne oppnå. Dette er gjort ved å se på variasjonene i arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet i perioden 2000 til 2011. Vi har delt alle fylker, regioner og kommuner i fire grupper, og deretter sett på hvor høy vekst den beste fjerdedelen har hatt. Figur 62 viser gjennomsnittet av den beste kvartilen av fylker, regioner og kommuner for arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet. Bostedsattraktivitet er her målt med attraktivitetsindeksen. I figuren kan vi se at variasjonene for kommuner er større enn for fylker, derfor blir også verdiene større.

Disse gjennomsnittsverdiene er deretter brukt i scenariene. Det betyr at en kommune, region eller fylke oppnår en årlig arbeidsplassvekst som er lik den gjennomsnittlige veksten som den beste fjerdedelen av fylker, regioner og kommuner har hatt den siste perioden. For fylker vil det bety at fylket oppnår den arbeidsplassvekst lik gjennomsnittet av de beste fire fylkene, for en kommune at arbeidsplassveksten blir lik gjennomsnittet av de beste 86 kommunene. Scenariene for bedret bostedsattraktivitet er gjort tilsvarende. Dermed er de positive scenariene innenfor et realistisk nivå.

Figur 62: Verdier for ekstra arbeidsplassvekst og forbedret bostedsattraktivitet i scenariene. Verdiene er basert på variasjoner i disse størrelsene fra 2000 til 2011, og er satt til gjennomsnittet av den beste kvartilen.

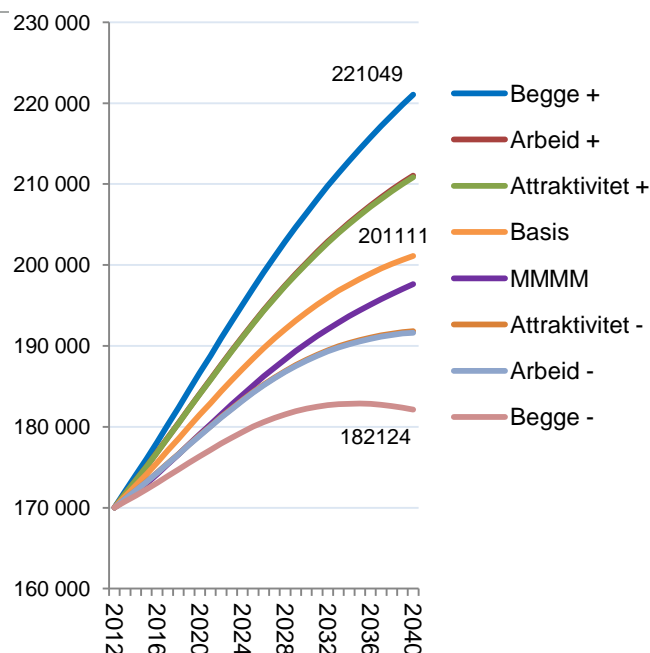
6.5 Scenarier for Telemark

De ulike scenariene er vist i figur 63. I basialternativet vil befolkningen i Telemark vokse til 201 111 innbyggere i 2040. Det er mer enn SSBs middel-framskrivning. Det kommer av at vi i vårt basialternativ legger inn en gjennomsnittlig arbeidsplassvekst for Telemark, mens SSB med sin metode indirekte antar at arbeidsplassveksten blir lavere.

Scenariene for utviklingen med henholdsvis høy arbeidsplassvekst og bedre attraktivitet er nesten identiske. Det kan tolkes slik at disse faktorene er omtrent like viktige.

Dersom Telemark lykkes på begge fronter, vil befolkningen bli på 221 049 innbyggere i 2040. Dersom Telemark gjør det dårlig på begge fronter, blir befolkningen på 182 124.

Scenariene viser at dersom Norge får en samlet befolkningsvekst som SSB framskriver i sitt middelalternativ, vil uansett få befolkningsvekst i de neste årene, men i de dårligste alternativet vil befolkningen begynne å synke i slutten av perioden 2012-2040.

Figur 63: Scenarier for befolkningsutviklingen i Telemark i perioden 2012-2040.

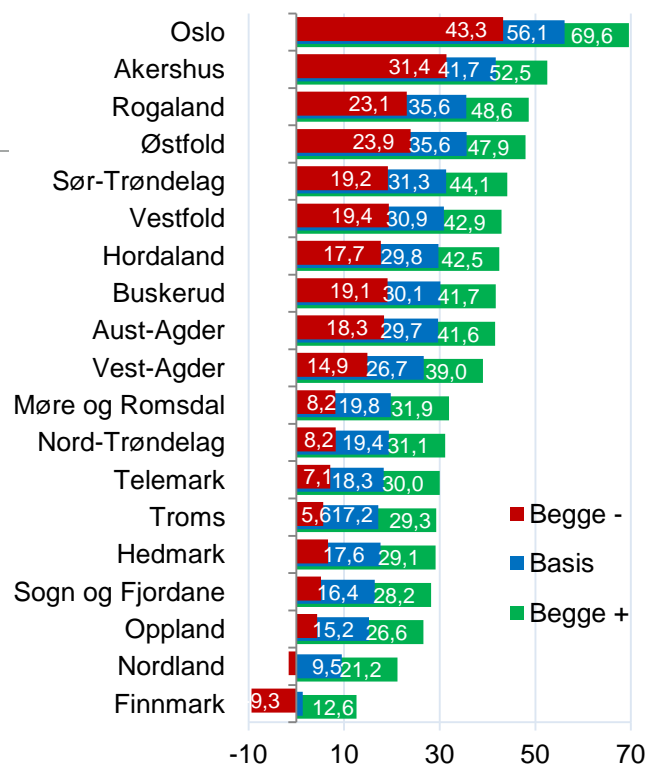
6.6 Scenarier for fylkene

I figur 64 ser vi hvilken vekst fylkene får i basialternativet, i det mest positive scenariet og i det mest negative.

Oslo og Akershus har de beste forutsetningene for vekst. De har en gunstig aldersfordeling i utgangspunktet, og en høy bostedsattraktivitet.

Bak Oslo og Akershus kommer et knippe på åtte fylker hvor basisscenariet viser mellom 26 og 36 prosent vekst fram til 2040. Av disse har Rogaland høyest potensial i det mest optimistiske alternativet. Rogaland har lite pendling ut og inn av fylket, og egen utvikling får dermed større effekt på befolkningsutviklingen enn i Østfold, som er et fylke hvor mye avhenger av arbeidsplassutviklingen i Akershus og Oslo.

Telemark får en vekst på 7,1 prosent i det dårligste scenariet, men en vekst på 30 prosent i det beste. Befolkningsveksten i Telemark blir over middels av fylkene dersom en lykkes med nærings- og attraktivitetsutvikling.

Figur 64: Befolkningsvekst i fylkene fram til 2040 i de ulike scenariene.

6.7 Scenarier for regioner

Scenariene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under. Her har vi vist veksten fra 2012 til 2040 i prosent.

Tabell 23: Prosentvis vekst fra 2012 til 2040 for regionene på Østlandet med de ulike framskrivningene og scenariene. "Ingen flytt" er SSBs framskrivning basert på ingen flytting, MMMM er SSBs midelframskrivning. De resterende er våre scenarier for endring i arbeidsplassvekst og attraktivitet. Regionene er rangert etter veksten i alternativet «begge +» som viser potensialet.

Rang	Region	Ingen flytt	MMMM	Basis	Arb +	Att +	Begge +	Arb -	Att -	Begge -
1	Øvre Romerike	9,0	54,4	67,0	75,4	83,4	92,3	58,5	52,2	44,2
2	Oslo	12,5	35,9	53,7	65,3	69,6	81,8	42,2	39,3	28,4
4	Nedre Romerike	9,0	44,0	44,9	51,5	60,0	67,1	38,1	31,2	24,9
6	Nedre Glomma	0,5	28,1	38,4	49,0	53,2	64,3	28,0	25,1	15,1
8	Drammensregionen	3,9	41,4	39,6	48,5	54,5	63,9	30,7	26,2	17,8
12	Tønsbergregionen	1,8	30,6	35,3	45,6	49,9	60,8	25,1	22,2	12,4
13	Halden	-0,8	28,5	35,4	45,1	50,0	60,2	25,8	22,3	13,2
15	Follo	7,7	37,7	37,3	43,5	52,0	58,5	30,9	24,1	18,2
19	Mossregionen	-0,8	33,2	33,9	42,2	48,4	57,2	25,6	20,9	13,0
23	Ringerike/Hole	-1,3	29,8	29,3	38,4	43,6	53,2	20,3	16,5	8,0
26	Akershus Vest	7,0	21,4	30,7	37,5	44,9	52,1	23,8	17,9	11,5
27	Indre Østfold	0,8	29,1	28,9	36,9	43,1	51,6	20,8	16,1	8,5
29	Sandefjord/Larvik	-1,5	23,2	25,2	34,6	39,1	49,2	15,8	12,6	3,7
33	Lillehammerregionen	-1,9	22,1	23,0	33,1	36,8	47,6	13,0	10,5	1,0
34	Hamarregionen	-3,0	22,3	22,5	32,5	36,3	46,9	12,7	10,1	0,7
36	Grenland	-0,4	18,0	21,4	32,0	35,1	46,4	10,9	9,0	-1,1
40	Hallingdal	-1,0	13,5	19,4	30,1	33,0	44,3	8,9	7,2	-2,9
42	Gjøvikregionen	-3,7	20,3	19,2	29,4	32,8	43,6	9,1	7,0	-2,7
48	Glåmdal	-10,0	14,0	17,2	26,4	30,7	40,4	8,1	5,1	-3,6
49	Midt-Telemark	-2,0	17,2	17,8	26,0	31,4	40,1	9,6	5,7	-2,1
51	Kongsberg/Numedal	0,6	26,2	15,2	25,1	28,6	39,1	5,5	3,2	-6,1
52	Sør Østerdal	-3,6	19,2	15,3	24,8	28,7	38,7	6,0	3,3	-5,6
54	Hadeland	-0,3	29,1	17,4	24,6	30,9	38,5	10,2	5,3	-1,5
59	Midt-Buskerud	-3,6	15,6	14,1	21,9	27,5	35,7	6,4	2,2	-5,1
60	Øst-Telemark	-4,8	9,7	12,8	21,9	25,9	35,6	3,7	1,0	-7,7
62	Valdres	-4,5	9,3	11,0	21,2	24,1	34,9	1,0	-0,7	-10,4
65	Midt-Gudbrandsdal	-6,8	7,6	11,5	20,6	24,6	34,3	2,6	-0,2	-8,8
70	Nord-Gudbrandsdal	-6,3	1,4	7,4	17,3	20,2	30,8	-2,3	-4,1	-13,5
71	Fjellregionen	-3,6	11,3	6,7	16,2	19,4	29,6	-2,7	-4,8	-13,8
81	Vest-Telemark	-5,0	9,2	2,2	10,8	14,6	23,8	-6,3	-9,0	-17,1

Alle de fire regionene i Telemark har nedgang uten flytting. I Vest-Telemark vil den naturlige befolkningsnedgangen bli på 5,0 prosent. I basisscenariet varierer veksten fra 2,2 prosent i Vest-Telemark til 21,4 prosent i Grenland.

I det optimistiske scenariet vil Vest-Telemark kunne få en befolkningsvekst på 23,8 prosent fram mot 2040. Vest-Telemark risikerer imidlertid befolkningsnedgang hvis enten arbeidsplassveksten blir svak, eller attraktiviteten forverres. Dersom det mest pessimistiske scenariet slår til, vil det bli nedgang på 17,1 prosent.

I Øst-Telemark varierer scenariene fra en befolkningsvekst på 35,6 prosent i det optimistiske scenariet, til nedgang på 7,7 prosent i det mest pessimistiske. Øst-Telemark får befolkningsvekst selv om arbeidsplassveksten blir lav, eller om attraktiviteten blir dårligere, men får nedgang hvis begge blir dårlige.

Midt-Telemark er i samme situasjon som Øst-Telemark, og vil bare få befolkningsnedgang i scenariet med både lav arbeidsplassvekst og nedgang i attraktiviteten. Grenland har det beste utgangspunktet, og har høyest vekst i alle scenariene.

6.8 Scenarier for kommuner

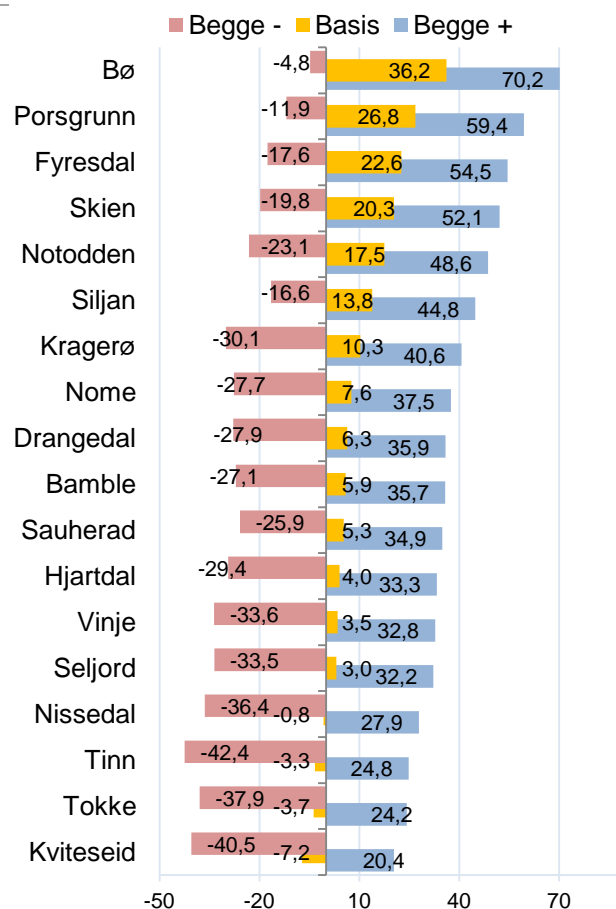
Scenariene for kommunene viser større sprik mellom det beste og det dårligste scenariet. Det kommer av at det er større variasjoner mellom kommunene når det gjelder både arbeidsplassvekst og attraktivitetsendringer enn for regioner og fylker.

Ingen av kommunene i Telemark er sikret befolkningsvekst. Alle vil få nedgang i befolkningen hvis det dårligste scenariet slå til, men i varierende grad. Bø, som har det beste utgangspunktet vil bare få en nedgang på 4,8 prosent dersom både arbeidsplassveksten blir lav og bostedsattraktiviteten dårligere. Tinn har ikke det dårligste utgangspunktet, men har den største risikoen, og vil få en nedgang på hele 42,4 prosent dersom både arbeidsplassvekst og bostedsattraktiviteten får en svak utvikling.

I basisscenariet har de fleste kommunene vekst, med unntak av Kviteseid, Tokke, Tinn og Nissedal. Disse kommunene må dermed enten greie å få en arbeidsplassvekst over landsgjennomsnittet, eller forbedre bostedsattraktiviteten for å unngå nedgang. Nedgangen kan bli stor dersom en mislykkes med disse faktorene.

Vi kan se at i kommuner som Siljan og Sauherad, er potensialet for nedgang og vekst noe lavere enn for de andre kommunene. Det er fordi dette er kommuner med mye pendling ut av kommunen. Det gjør at vekst eller nedgang i eget næringsliv ikke får så stor betydning. Tinn har størst risiko fordi de har så liten pendling ut av kommunen. Da virker arbeidsplassveksten med direkte inn på flyttestrømmer og dermed befolkningsveksten.

Det som også er interessant, er at de kommunene som har det dårligste utgangspunktet har potensiale til å bli blant kommunene med høyest vekst i fylket. Dersom Kviteseid, som har de dårligste utgangspunktet av alle greier å få en god arbeidsplassvekst og forbedre bostedsattraktiviteten, vil befolkningsveksten kunne bli 20,4 prosent til 2040. Da vil det bare være tre kommuner i fylket med høyere vekst. Det finnes dermed et stort mulighetsrom for å påvirke framtidig vekst i den enkelte kommune.

Figur 65: Scenarier for kommunene i Telemark, prosentvis vekst fra 2012 til 2040.

-
- ⁱ Progressivt gjennomsnitt er gjennomsnitt for de siste ti årene, men med større vekt på de siste årene.
- ⁱⁱ Informasjonen om modellen er hentet fra SSBs hjemmesider om befolkningsframskrivinger og SSBs publisasjon Økonomiske analyser 4/2011.
- ⁱⁱⁱ Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon for et område blir målt som summen av andelen av sysselsatte som pendler ut av området og andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til fra andre områder.
- ^{iv} Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region er gjennomsnittet av de enkelte kommunenes andel av sysselsettingen som pendler til en annen kommune i samme region.
- ^v For å sette sammen fire indikatorer for regional sårbarhet, er alle verdiene først skalert slik at laveste verdi=0 og høyeste verdi=100. Deretter er sårbarheten målt som gjennomsnittet av disse fire verdiene. Fire kommuner er egne regioner, for disse er verdien for intern arbeidsmarkedsintegrasjon med.
- ^{vi} Arbeidsmarkedsintegrasjon måles som antall som pendler inn som andel av antall arbeidsplasser i kommunen, pluss antall som pendler ut som andel av samlet sysselsetting med bosted i kommunen
- ^{vii} Indeksen er konstruert slik: Først er hjørnesteinsfaktoren (andel av sysselsetting i det største foretaket) og bransjespesialiseringen (andel av sysselsetting i den største bransjen) omregnet slik at høyeste verdi = 100 og laveste verdi = 0. Så har vi tatt utgangspunkt i gjennomsnittet av disse to målene som vi har kalt bransjehjørneindeks og regnet ut sårbarhetsindeksen etter følgende formel: $\text{Bransjehjørneindeks} * (100 - (\text{Integrasjon}/2))/100$. Det siste leddet reduserer sårbarhetsindeksen etter pendlingsandelen. Dersom en kommune ikke har verken inn- eller utpendling vil sårbarhetsindeksen ikke bli redusert, men være lik bransjehjørneindeksen. En kommune hvor alle sysselsatte pendler ut av kommunen vil få en sårbarhetsindeks på 0.
- ^{viii} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.